1. కొత్త విలువల బ్రతుకు.
2. మూడు నడిపిన విప్లవం.
3. వారసులు.
4. మాతృమూర్తి.
5. ఏకాంతం.
6. రాయబారి.

క్రొత్త విలువల బ్రతుకు

పోతుకూచి సాంబశివరావు

వాణీ గ్రంథమాల
సికిందాబాదు.

ప్రథమ ముద్రణ
1000 ప్రతులు
1, మార్చి, 1958

వెల రూ. 1. 50

ప్రతులకు:
రచయిత:
208, బోయిగూడ,
సికింద్రాబాదు.

సర్వోదయ ప్రెస్,
మహంకాళివీధి,
సికింద్రాబాదు.

క్రొత్త విలువల బ్రతుకు

రాజా, నేను అప్పచెల్లెళ్ళ బిడ్డలము. రాజాకు తల్లి చిన్నప్పుడే చనిపోయింది. తండ్రి పదిసంవత్సరాలు వచ్చాక గతించాడు. తల్లి తండ్రులు లేని రాజా అంటే జాలి అభిమానం కలిగి మా పేరిశాస్త్రి మామయ్య తనదగ్గరకు తీసుకుని విద్యాబుద్ధులు చెప్పించసాగారు.

మా మామయ్యా, నేను, రాజా, ఒకేఊళ్ళో ఉంటుండడం వల్ల రాజాకు, నాకు, బంధుత్వమటుంచి స్నేహంబాగా పెరిగింది. వయస్సులో ఒక సంవత్సరంతేడా ఉన్నా ఇద్దరంఎంతో కలిసిమెలిసి ఉంటూం డేవాళ్ళం. వీథుల్లో ఆటలాడుకోడం, బడికి వెళ్ళి చదువుకోవడం, సినీమాలకు వెళ్ళడం మొదలైన ప్రతీవిషయంలోనూ మేమిద్దరం కలిసి ఉండేవాళ్ళం.

రాజా మా కుర్రాళ్ళందరిలోనూ చాలా బుద్ధిమంతుడని ప్రతీతి. ప్రొద్దున్నే సూర్యోదయం కాకుండా లేచి, స్నానంచేసి, తలదువ్వుకుని ఉతికిన లాగూ చొక్కా తొడుక్కుని, పుస్తకాలు చదువుకునే వాడు. రాజా భోజనానికి పిలవగానే భోంచేసి, తిన్నగా స్కూలుకు వెళ్ళి, సాయంత్రం ఆటలు ఆడుకుని, ఏడుగంటలు కాకుండా యింటికి వచ్చి భోంచేసి చదువుకుని పడుకోడం రాజాకు నిశ్చిత దినచర్యగా ఉండేది. ఇంట్లో మామయ్యా, అత్తయ్యాచెప్పిన పనులు అతి జాగ్రత్తగా చేస్తూండేవాడు. మామయ్యాఅంటే చాలా భయభక్తులుగా ఉండేవాడు. నేను చిన్నప్పుడు బాగా అల్లరిచేస్తూ, ప్రతి నిమిషం ఎవరో ఒకరితో కజ్జాకు కాలు దువ్వుతూ దెబ్బలు తగుల్చుకుని యింటికి వస్తూఉండడం, రోజూ మానాన్న అమ్మ నన్ను తిడుతూండడం సహజంగా జరిగేవి.

చదువులో కూడా రాజాకే ఎప్పుడూ మంచిమార్కులు వచ్చేవి. నేను ఆషామాషీగా ఏదో ప్యాసయ్యేవాడిని.

వయస్సు వచ్చినకొద్దీ రాజాలో వినయం, నమ్రత, పెద్దలంటే గౌరవం మరీ ఎక్కువైయాయి. రాజాకు తండ్రి నాల్గెకరాల మాగాణి భూమి వదిలి వెళ్ళాడు. దానిమీద వచ్చే ఆదాయం పేరిశాస్త్రి మామయ్య జాగ్రత్త పెడుతూ రాజాకు ముందు వుపకరించేలా చేదామనే ఉద్దేశ్యంతో వుండేవాడు. అందుచేత డబ్బు అట్టే ఖర్చు పెట్టకుండా సామాన్యమైన దుస్తులు కొని రాజాకు యిచ్చేవాడు. పల్లెత్తుమాట ఎదురాడకుండా ఏదో బట్టకట్టుకుని, ఏదో భోంచేసి; చీకూచింతా లేకుండా రాజా కాలక్షేపం చేసేవాడు.

రాజా నేనూ కలిసి మాబంధువర్గంలో ఎవరికి కనిపించినా రాజాను పొగడడం నన్ను తిట్టడం జరిగేది. నేను మావాళ్ళతిట్లు అంత లెక్క చేసేవాణ్ణి కాదు. రాజా తన పొగడ్తలగురించి ఏమనుకొనేవాడో తెలియదు కాని, పైకి నవ్వుతూ మౌనంగా వుండేవాడు.

"మారాజా అంత బుద్ధిమంతుడు మరొకడు లేడంటే. వాడిగొడవ వాడికే కాని ఒకళ్ళ జోలిసొత్తు వాడికక్కర్లేదు. పాపం! వాళ్ళ నాన్న అమ్మ బ్రతికుంటే ఎంతో సంతోషించేవారు" అంటూ జాలిగా పేరిశాస్త్రి మామయ్య మా ఎదురుగా ఎప్పుడైనా స్నేహితులతో అంటుండేవాడు. రాజా యీమాటలు వినగానే కళ్ళు చెమర్చి ఏడ్వడం నేను చాలాసార్లు చూశాను. చనిపోయిన తల్లితండ్రులమీది మమకారంతో అలా ఏడ్చేవాడనుకునేవాడిని.

ఆస్తిపాస్తులలో మాయిద్దరికీ ఎక్కువ భేదం లేకపోవడంవల్ల, రాజా మంచి నడవడిక చూసి మా పేరిశాస్త్రి మామయ్య, రాజాను

అల్లుడిగా వరించాడు. మా మామయ్య కూతురు అనసూయ నిజంగా చాలా అందంగా ఉంటుంది. గుండ్రంగా పసుపుపచ్చని ఆమె ముఖంలో మిలమిల మెరిసే ఆమె కండ్లు దూరాన్నుంచి చూస్తే, పచ్చని సూర్య కాంత పుష్పంమీద రెండు గండు తుమ్మెదలు వాలినట్లుండేవి. మా అందరితో సరదగా కబుర్లు, కథలు చెబుతూ, కేరింతాలు కొడుతూ, చిలిపిగా నవ్వుతూండేది. అనసూయ అంటే నాకంటె మా అమ్మకు వెర్రి అభిమానం. మా పేరిశాస్త్రి మామయ్యను అనసూయను నాకిచ్చి పెండ్లి చెయ్యమని బలవంత పెట్టింది. మా మామయ్యకు ఇష్టంలేక పోయింది: మా అమ్మకు కోపంవచ్చి మూతి ముడుచుకుంది.

రాజాకూడా అనసూయ అంటే చాలా ఆప్యాయత చూపించే వాడు. వారి అన్యోన్యంచూచి అందరూ అనుకునేవారు, వీళ్ళిద్దరికీ పెళ్ళి అవుతే చిలకా గోరింకల్లా వుంటారని. అనసూయకూడా రాజానే పెళ్లి చేసుకోవాలని కోరుతున్నట్లు నాచెవినిపడింది. అంతటితో అనసూయ మీద నాకు అభిమానం తగ్గకపోయినా, నా భార్యకాదనే నిరాశ మాత్రం కలిగింది.

రాజా మొదటి తరగతిలోను, నేను మూడవ తరగతిలోను బి. ఏ. ప్యాసయ్యాము. ఆయేడే రాజాకు పెండ్లి చేసేస్తానని మా పేరిశాస్త్రి మామయ్య పట్టుపట్టాడు. పెద్దలందరూ సరే అనడం, లగ్ననిర్ణయం జరిగిపోయింది.

పెళ్ళిసన్నాహాలన్నీ చేశారు. బంధువర్గం క్రమంగా విడుదులు ప్రవేశిస్తున్నారు. అంతా కోలాహలంగా ఉంది. నేనుకూడా మామయ్యకు పెళ్ళి ప్రయత్నాలలో తోచినసహాయం చేస్తున్నాను. ఆరోజు తెల్లవారుఝామున ముహూర్తం. తెల్లవారే ముందు ఎలాగా నిద్ర ఉండదని, రాజాకు భోజనంపెట్టి పడుకోమన్నారు రాజా తన పడక గదిలోకివెళ్ళి పడుకున్నాడు.

ముహూర్త సమయానికి రాజాను లేపుదామని అతనిగదిలోకి వెళ్ళాను. అతను అక్కడలేడు. కాలకృత్యాలు తీర్చుకోడానికి బయటికి వెళ్ళేడేమో అని అరగంటదాకా చూశాను. అప్పటికీ అతను తిరిగి రాలేదు. ఏమి తోచక ఇటూ అటూ తిరిగి అతని ప్రక్క మీద వాలాను చిరాకుగా. చేతికేదో కాగితం తగిలింది. విప్పిచూశాను, అర్థమయింది. రాజా వెళ్ళిపోయాడు. వెళ్ళిపోయాడు ఎక్కడికో!

రాజా వింత ప్రవర్తన అందరికీ ఆశ్చర్యం కలిగించింది. ఈ ముహూర్తం ముందు ఏంచేయాలో ఎవరికీ అర్థంకాలేదు. అతనిప్రవర్తన వల్ల పెండ్లి కావలసిన అనసూయ ముందు జీవితం దెబ్బతింటుందేమో అన్న భయం కల్గింది, పేరిశాస్త్రి మామయ్యకు. పైగా ముహూర్తం ముందు పరారి అయిన రాజా తన ప్రతిష్ట భగ్నం చేయడానికి లేచి పోయాడన్నంతరోషం వచ్చింది మామయ్యకు. మరో ఉపాయంతోచక తిన్నగా మా అమ్మదగ్గరకు వెళ్ళాడు మామయ్య. అనసూయ జీవితం, తన గౌరవం, కాపాడమని ఆమెను ప్రాథేయ పడ్డాడు. ఈ పరిస్థితులు యిలా విషమించినందుకు అమ్మ సంతోషించింది. మామయ్య యీ లగ్నంనాడు తన పరువు నిలబెట్టమనినన్ను ప్రాథేయ పడ్డాడు. కళ్లనీళ్ళు ౘ్రుక్కుకుంటూ బాధగా, వలవల వాపోతున్న అనసూయను చూశాను. ఆమెకేమైనా అభ్యంతరం ఉందేమో అని అడిగాను. మౌనంతో ఆమె అంగీకారం సూచించింది. రాజా బదులు, నేను పెండ్లికొడుకుగా మారడానికి ఒప్పుకున్నాను. ఆ లగ్నానికే నాకూ అనసూయకూ పెండ్లి అయిపోయింది. చుట్టూ ఉన్న తూతూబాకాలు, బాజా భజంత్రీలు, పురోహితుల మంత్రాలు చెవులు బ్రద్దలయ్యేటట్లు ప్రతిధ్వనిస్తున్నా, అనసూయ కన్నీటిలోంచి నాకురాజాయే కనపించాడు. అతనిమాటలే వినిపించాయి. అసలు రాజా ఎక్కడికి వెళ్ళిపోయాడు?

ఎందుకు వెళ్ళిపోయాడు? ఆ నే(ప్రశ్నలతో బాధపడుతున్న నాకు నా పెండ్లి ఎట్లా జరిగిందీ నాకేమి తెలియలేదు.

కాలప్రవాహంలో పది సంవత్సరాలు దొర్లిపోయాయి. నేను కంట్రాక్టరుల కంపెనీలో ఒక ఎకౌంటెంట్‌గా స్థిరపడ్డాను. హైదాబాదు బదిలీ అవుతే, అనసూయ, నేనూవచ్చి, కాపురం పెట్టాం. అప్పటికే నాకు ఇద్దరు ఆడపిల్లలు పుట్టారు. చిన్నప్పటి చలాకీ, అల్లరి, కేరింతాలు అణగిపోయి జీవితంలోని సమస్యలతో తీవ్రంగా సతమతమౌతున్నాను. పెద్దలంటే గౌరవం, ఆఫీసర్లంటే హడలు, స్నేహితులంటే మర్యాద, బంధువులకు సత్కారాలు, భార్యాబిడ్డలమీద అభిమానం మొదలైన లక్షణాలన్నీ నాలో వ్యాపించి స్వతంత్రబుద్ధి నశించి, ఒక కరడుకట్టిన బండరాయిలా మారిపోయింది బ్రతుకు.

అడపా దడపా ఆలోచనలమధ్య ఒక్కొక్కసారి నాకూ, అనసూయకు, రాజా జ్ఞాపకం వచ్చేవాడు. కాని మా బంధువర్గమంతా అతను చనిపోయాడన్నట్లే భావిస్తూ పూర్తిగా అతన్ని మర్చిపోయారు. మా పేరిశాస్త్రి మామయ్య రాజా కొద్ది ఆస్తి జాగ్రత్తగా తన సంసారానికి వినియోగించుకొంటున్నాడు. ఈ పది సంవత్సరాలలో రాజా ఎక్కడవున్నది ఏంచేస్తున్నది. ఒక్క ఉత్తరమైనా లేదు.

ఆఫీసుపని ముగించుకుని ఒకరోజు సాయంత్రం కొన్త వేడికాఫీ సేవిద్దామని తాజ్‌మహల్ హొటలులో ప్రవేశించాను. ఆఫీసరుగారి చిరాకు, యింటిదగ్గర అమ్మాయిల సుస్థి, అనసూయ చాకిరీ బాధ, చాలీ చాలని జీవితంతో నగర జీవితం, నాలో గిరున తిరిగిపోతున్నాయి. ఈ అతుకుల బొంత జీవితానికి ఎక్కడా అంతూదరి కనిపించటం లేదు. తరతరాల గుమస్తాల కుటుంబంలో పుట్టి అదేపద్ధతిలో నడుచుకుంటున్న నా

జీవితం యింతకన్న ఉత్కృష్టస్థానం పొందుతుందన్న ఆశ నన్నగిలి చాలాకాలమైపోయింది. చెరుకుపిప్పిలాగ జీవితంలో మధురత్వంపోయిన బాధతో ఏదో గ్రుక్కెడు కాఫీ గొంతుకలో పోసుకుంటున్నాను.

నాఎదురుగా కుర్చీలో ఠీవిగా స్పెన్సరు చుట్ట కాలుస్తూ, ఫెల్టు హేట్ పెట్టుకుని, సిల్కు బుష్‌కోటు, వులెన్ ఫాంటుతో, మెరుస్తూ మధ్య వయస్సుమనిషి ఒకాయన కూర్చున్నాడు. నా ఆలోచనల తలదిమ్ము ఆసమయంలో అటువంటి ధనికుణ్ణిచూడడమంటేనే అసహ్యం, అవమానం, కలిగించింది. ఆ మనిషిని తేరిపారి చూడడానికి జంకాను, సెర్వరు బిల్లు యిచ్చాడు. నాచెయ్యిముందుకు రాకముందే ఆకుర్చీలో కూర్చున్న మనిషి నాబిల్లుతీసుకున్నాడు. ఒక్కసారి ముఖమెత్తి ఆశ్చర్యంగా చూశాను.

'రాజా!' అప్రయత్నంగా నోరు ఆవలించాను రాజా ఆకారంలో ఎక్కువమార్పేమీలేదు. చిదానందంగా నవ్వుతూ చుట్టపొగలు మేఘాలుగా విరజిమ్మేడు రాజా.

"నువ్వు యిక్కడికి ఎలావచ్చావు?" యిద్దరం ఒకేసారి ప్రశ్నించుకున్నాం, ఆ ప్రశ్నకు సమాధానాలు వెతుక్కుంటూ, యిద్దరం ఒకే సారి నవ్వుకున్నాం.

"తే తర్వాత చెప్తాను" అంటూ రాజా నాబిల్లు చెల్లించి బయటికి తీసుకువచ్చాడు, నాభుజంమీద చెయ్యివేసి హృదయానికి అదుముకుంటూ.

రాజా చేసైగతో బర్రున ఒక టాక్సీవచ్చి మాముందు ఆగింది. ఇద్దరంలోపల కూర్చున్నాం. విద్యుద్వేగంతో కారు పరుగెత్తింది.

"ఈవేళ చాలా సంతోషంగాఉంది రాజా. నిన్నుకలుసుకోవడం చాలా చిత్రగా ఉంది.

"మామయ్యా, మీఅమ్మ, నాన్న, అందరూ కులాసానా?"

"ఆ. అనసూయ ఇక్కడేవుంది" మాయిద్దరికీ పెళ్ళిఅయింది.

"అవుతుందని తెలుసు".

"రాజా! ఇంత కాలం ఎక్కడున్నావు? ఏంచేస్తున్నావు?"

"త్వరలో చూద్దువుగానిగా! నేనుండేచోటికే వెడుతున్నాము!"

"అసలు ఎందుకు వెళ్ళిపోయావు రాజా ఆరోజు రాత్రి! నాకు చాలా బాధ అనిపించింది."

ఒక చిరునవ్వు నవ్వేడు రాజా.

కారు చార్ మినార్ వద్ద ఆగింది. రాజా నేను కారుదిగాము.

రాజా నడుస్తుంటే నేను అతన్ని అనుసరించాను. సందులు గొందులు దాటి ఒక పాడైన, శిథిలమైన గోడలమధ్యఉన్న పెంకుటింటికి వెళ్ళాము.

ఆయింటి ఆవరణలో అడుగుపెట్టగానే, జిడ్డుముఖంతో పీచుగెడ్డం వేళ్ళాడించుకుంటూ గళ్ళలుంగీ కట్టుకుని, హుక్కా పీలుస్తున్న సాహెబు, ఎర్రని చింతనిప్పుల్లాంటి కళ్ళతో మీసాలు మెలివేసుకుంటూ ఆలోచిస్తూ కూర్చున్ననల్లటి ఆసామీ, సినీతారల బుష్ కోటు తొడుక్కుని గిరజాల జుట్టుతో, సిగరెట్టుదమ్ములు కొడుతూ ప్రక్కింటి స్త్రీలవైపు ఓరకంటి చూపులుచూసే షోకేలా నన్నే ఎగా దిగా చూడసాగారు.

లోపల ఒక గదిలోకి తీసుకువెళ్ళాడు రాజా.

"ఇదే నే నుండేచోటు" అంటూ నవ్వుతూ కోటు విప్పుకున్నాడు రాజా.

రాజా ఆకారం, దుస్తులు చూడగానే నాకన్నా చాలా ధనికుడై ఎంతో పెద్ద భవనాలలో నివసిస్తున్నాడనుకున్నాను. కాని ఆదుర్గంధ పూరితమైన ఆ చిన్నగదుల్లో వుంటూండడం నాకు చాలా ఆశ్చర్యం కలిగించింది. ఒకమూల సిగరెట్టు ముక్కలు, మరొకచోట బీరుసీసాలు, మరొకచోట పేక ముక్కలు. ఇంకొకమూల మాసిపోయి వేళ్ళాడే దుస్తులు, అన్నీ చిందరవందరగా పడిఉన్నాయి. ఆ వాతావరణం నాకు చాలా వెగటుగా తోచింది. ముఖంచిట్లించుకుని ముక్కు మూసుకున్నాను.

"ఇటువంటిచోట్ల ఉండడం నీకుముళ్ళమీద కూర్చున్నట్లుండవచ్చు. కాని యిల్లాంటి దుర్గంధ వాతావరణాల్లోనే కొన్ని కోట్లమంది యీ ప్రపంచంలో బ్రతుకుతున్నారు" అన్నాడు రాజా.

కాదని ఎవరనగలరు?

"ఒక్క నిమిషం ఓపికపట్టు; ముఖంకడుక్కుని వచ్చేస్తా. ఇటువంటి చోట నిన్ను కూర్చోపెట్టి ఎక్కువ బాధపెట్టను" అంటూ టర్కిష్ టవల్, సబ్బు చేత్తోపట్టుకుని బయటికి వెళ్ళాడు రాజా.

రాజా జీవితం గురించి పరిపరివిధాల ఆలోచనలు తలలో తిరిగి పోయాయి. ఇతనిలోని మార్పు మంచికో చెడ్డకో నాకు అర్థంకాలేదు. రాజా ఐదునిమిషాలలో దుస్తులువేసుకొని తయారవగానే, ఇద్దరం టాక్సీ ఎక్కి పబ్లిక్ గార్డెన్సుకుపోయి కూర్చున్నాము.

"అసలు ఎందుకు వెళ్ళిపోయావు రాజా ఆరోజురాత్రి?"

"చెప్పమంటావా?" నవేడు రాజా.

"నాకుచాలా ఆశ్చర్యం వేసింది. మనవాళ్ళందరూ నువ్వు బ్రతికున్నావో లేదో అంటున్నారు."

"అలా అనుకోడం అందరికీ శ్రేయస్కరం"

"అసలు నేనడిగిన ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పనేలేదు"

"ఇంతకాలం తర్వాత అది చెపితే దానివిలువ ఏముంటుంది?"

"విలువకోసం గాదు, నాకోసం"

"అయితే నీకోసమే ఒంటరిగా వెళ్ళిపోయాను"

"ఏం?"

"నీకు అనసూయను పెండ్లిచేసుకోవాలని ఉంది" నేను లేకపోతే నీపెళ్ళి అవడానికి అవకాశాలెక్కువ వున్నాయి. అందుకే పెళ్ళి నన్నాహాలన్నీ చేసేక నే తప్పుకుంటే ఆలగ్నానికి నీకు తప్పకముడివేస్తారనే సంకల్పంతో హఠాత్తుగా అదృశ్యమైయ్యాను,"

'అది నిజమయితేపోనీ పెళ్ళి అయినాక కనిపించవచ్చుగా'

'కనిపించవచ్చు. కాని కనిపించడం యిష్టంలేకపోయింది'.

జేబులో సిగరెట్టు దీసి నిప్పుముట్టించాడు. అనసూయ అంటే నాకుఎంతో అభిమానం. కాని నాకుపెండ్లి అంటే మనస్కరించలేదు. నేను చిన్నప్పటినుంచీ అనేక కుటుంబాలు చూస్తున్నాను. జీవితంలో లక్ష్యాలులేక పెద్దలు చెప్పినట్టుగా ఏదో అమ్మాయిని ముడిపెట్టుకుని జీవితం సంకుచితం చేసుకుని కూపస్థమండూకాలలా బ్రతకడం మనకలవాటయిపోయింది. వ్యక్తితన పరిస్థితుల ననుసరించి జీవితం దిద్దుకోవాలి. అవసరం అర్థంలేని, సంఘ నియమాల పరిధులుగీసుకొని అందులోనే సతమతమౌతూ, ప్రపంచమంటే ఏమిటో తెలుసుకోకుండా విజ్ఞానులమని విర్రవీగుతూ మూర్ఖత్వంతో మనమంతా సంచరించు తున్నామనిపించేది.

విశాలమైన ఆకాశం, అనంతమైన ప్రకృతి, హాయిగా ఎగిరే పక్షులు చూడగానే, పక్షిలా విహరిస్తూ ప్రపంచాన్ని చుట్టివేయాలనిపించింది. నాల్గెకరాల మాగాణిభూమి, అనసూయలాంటి భార్య, బి. ఏ. డిగ్రీ ఇవే జీవితంలో పొందవలసిన పరమావధులు కావనే నిర్ణయానికివచ్చాను. ఒంటరిగా బ్రతుకు లోతులు, ప్రపంచ రహస్యాలు కనుక్కోందామని బయలుదేరాను. ఈ పదేళ్ళల్లో నేపొందిన అనుభవాలు పరిశీలించుకుంటే నావలాయనం సఫలీకృతమైందని మాత్రం చెప్పగలను నేను ఆరోజు రాత్రి వెళ్ళిపోవడంవల్ల నాకోరిక ఈడేరింది. నేను ఆశించినట్లుగానువ్వు అనసూయను భార్యగా పొందగలిగావు!

పొగలు పదలుతూ కాల్చేసిన సిగరెట్టుబూది వేలితో దులిపేదు రాజా,

“చేతిలో పదిరూపాయలతో రాత్రి చలితో కట్టుబట్టలతో రైలు ఎక్కాను. చెమటలుకారుతూ జిడ్డుముఖాలతో క్రిక్కిరిసిపోయి అవస్థ పడుతున్న జనంగుంపులు ఆరైల్లో దీపాలమధ్య, ఎగ్జిబిషన్‌లో అమర్చిన వింత మనుష్యుల్లా మెరుస్తున్నారు. కనిపించిన వాడితో మాట్లాడాను. కష్టసుఖాలు కనుక్కున్నాను. రైలు తీసుకువెళ్ళినంతదూరం వెళ్ళాను. డబ్బు అయిపోయేదాకా మామూలుగా తిన్నాను. ఒక్కొక్కసారి మొక్కజొన్నలుతిని, నీళ్ళుత్రాగి, మాసాలుగడిపాను. టిక్కట్టులేకుండా ప్రయాణంచేసినందుకు లాకప్ చేశారు. పట్టుబడి జైలులో ఉన్నాను కొన్నాళ్ళు. పేక, జూదం, గుర్రపు పందాలు, లాటరీలు, బోగం కొంపలు, త్రాగుడు, వీటి అన్నింటిలో ప్రావీణ్యం సంపాదించాను. విచిత్రమైన అనుభవాలుపొందాను. జీవితంలోవిస్కు Risk తీసుకుని, పందెంలో ఒడ్డినట్లు, దాన్ని నిర్లక్ష్యంచేస్తే అదృష్టం లభించకేంచేస్తుంది?”

అదొక తీవితో అయిపోయిన సిగరెట్టు పారేసి, మరొక సిగరెట్టు ముట్టించాడు రాజా.

"అంటే అవినీతిగా ప్రవర్తించావన్న మాట."

"ఇందులో అవినీతి ఏముంది? నీతినియమాలు మానవులు ఆవసరానవసరాల ననుసరించి సృష్టించుకుంటారు. ప్రపంచంలో పాపంలేదు. చేసినపని చేసేమని విచారిస్తేనే పాపం!"

రాజాలో వింత మనోనిశ్చయాలు ఏర్పడ్డట్లు అనిపించింది.

"అయితే యీ అవినీతి ప్రవర్తనతో నువ్వు ఎంత బాగుపడ్డావో చెబితే సంతోషిస్తాను."

"బాగుపడడమంటే ఏమిటి? పుష్కలమైన అనుభవాలు సంపాదించాను. ప్రపంచాన్ని అర్థంచేసుకున్నాను. ఆనందం, సుఖం, నాకు కరతలామలకం. తలుచుకుంటే నా ప్రావీణ్యంతో ఎంతడబ్బైనా సంపాదించగలను ఇంతకంటే బాగుపడ్డంఅంటే ఏముంది?"

'బాగుంది' అంటూ పెదిమవిరిచాను. రాజా జీవితం నన్ను నిరుత్సాహపరిచింది జిలుగుమనేఅతని కళ్ళఅద్దాల వక్రీకరణలో అతని కళ్లు మూసివున్నట్లు కనిపించాయి.

'సరే', లేరాజా! మన యింటికి వెడదాం. అనసూయనుకూడా చూద్దువుగాని? అంటూ రాజాను లేవదీశాను.

ఇంట్లో ఆడుగు పెట్టగానే అనసూయ రాజా ముఖంవైపు ఆశ్చర్యంతో కంగారుగా తేరిపారి చూసింది.

'జ్ఞాపకమున్నానా అనసూయా' మొదట పలకరించాడు రాజా.

నేను తేవ్వుతూ నుంచున్నాను. గుర్తుపట్టలేక అనసూయ కంగారు పడుతోంది.

"నేను రాజా!"

అనసూయ నోరు ఆవిలించి, ముఖంచిట్లించి, ఇక్కసారిగా వికసించిన పువ్వులా ఆనందం వెదజల్లుతూ నవ్వింది.

'రా కూర్చో' అంటూ గబగబా కుర్చీ వాల్చింది. ఎక్కడుంటున్నావు ఏమిటి అంటూ అనేక ప్రశ్నలువేసింది. చిన్ననాటి విషయాలు ఎన్నో చెప్పుకుంటూ ఆరాత్రి చాలాహాయిగా గడిపేశాం మేంముగ్గురం.

మర్నాడే రాజా వెళ్లిపోడానికి సన్నాహముయ్యాడు. 'ఎక్కడికి వెడతావు మాయింట్లో ఉండమన్నాం' నేనూ అనసూయాను. కానీ వినలేదు. 'మళ్ళీ కనిపిస్తానంటూ' వెళ్లిపోయాడు రాజా.

రాజా కనిపించినట్టు పేరిశాస్త్రి మామయ్యకు ఉత్తరం వ్రాశాను. మామయ్యవచ్చి రాజాను కలుసుకొన్నాడు. పెండ్లిచేసుకొని ఒక స్థిరమైన జీవితం అలవరచుకోమని బోధించాడు. వంశంలో లేని త్రాగుడు, జూదం, వ్యభిచారం యీలక్షణాలు నిరసిస్తూ, రాజాను మందలించాడు మామయ్య, రాజా వినలేదు. 'కుటుంబంలో చీడపురుగులా పుట్టావు పుండాకోరు!" అంటూ ఉగ్రుడై రుసరుస లాడుతూ వెళ్ళిపోయాడు మామయ్య. కాని ఇంతకాలం కూడబెట్టిన రాజా ఆస్థిలో ఒక్క కానీ కూడా యివ్వలేదు మామయ్య.

"మంచివాడు అలవాట్లు మార్చుకున్నా ఎప్పుడూ మంచివాడుగానే ఉంటాడు. చిన్నప్పుడు మంచివాణ్ణి అయితే పెద్దయ్యాక చెడ్డవాణ్ణి ఎందుకౌతాను? గుణానికి అలవాట్లకి చాలాతేడా ఉంది" అంటూ

గొణుక్కున్నాడు రాజా. మధ్య నేనేమనగలను? కాని రాజాతో స్నేహంమాత్రం మానదలుచుకోలేదు.

నేనున్నా లేకపోయినా అప్పుడప్పుడు రాజా వచ్చి మాయయ్య యోగక్షేమాలు అనసూయను కనుక్కునేవాడు. ఒక్కొక్కసారి తాగి తందనాలాడుతూ యింటికివచ్చినా ఎవరికీ ప్రమాదంకలిగించకుండా వెళ్ళిపోయేవాడు.

నాకు జీవితంలో ఆర్థిక సమస్యలు మించిపోతున్నాయి. నాజీతం నాసంసార పోషణకు చాలటంలేదు. నాన్న చనిపోయి రెండేళ్ళయింది. అమ్మని, చదువుకుంటూన్న తమ్ముళ్ళిద్దరినీ పోషించేభారం నానెత్తిన పడింది. నాకున్న ఐదెకరాలు మెట్టభూముల ఆదాయం ఒకనెల తిండికి కూడా మాకు సరిపోవడంలేదు. ఇల్లావుండగా అనసూయకు గర్భవతిగా నవమాసాలూ నిండాయి. పురుడుకు హాస్పిటలులో చేర్చాను. చేతిలో డబ్బులేక అల్లాడుతున్నా. రాజా కనిపిస్తే ఏమన్నా సహాయం చేయగల్గుతాడా అనే ఆశతో అతనికోసం తిరిగాను

ఒకరోజు తాజ్‌మహల్ హొటలుదగ్గరే తిరిగి కనిపించాడు. ఇద్దరం మస్తుగా ఫలహారాలు చేసి బయటికివచ్చాం.

'ఒక కానీ ధర్మంచేయండిబాబయ్యా పిల్లలు గలవాణ్ణి' అంటూ ముష్టివాడు రాజావెంట బడ్డాడు అతని హొదాదుస్తులు చూసి.

"అంత తిండికి డబ్బులేనివాడవు, పెళ్ళిచేసుకుని, పిల్లలు కనమని ఎవరుచెప్పారోయి" అంటూ కసిరాడు రాజా.

ఆ మాట అకస్మాత్తుగా నామీదదెబ్బతీసినట్టయింది. రాజా సహాయం అడగనా లేదా అనే సందిగ్ధంలో పడ్డాను.

"ఏదో కనికరించాలి బాబయ్యా! దయచూపండి బాబయ్యా" అంటూ ముష్టివాడు వెంటబడ్డాడు.

"షో షో" అంటూ గదిమాడు రాజా. నిరాశతో మరలిపోయాడు ముష్టివాడు. పోయే ముష్టివాడివైపు నవ్వుతూ చురచురచూసి, తిరిగి పిల్చాడు రాజా. ముష్టివాడు పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చాడు వాడి చేతిలో పదిరూపాయిల కాగితం విసిరాడు రాజా. ఆనోటు చేత్తో పట్టుకొని, కళ్ళు ఆశ్చర్యంతో పెద్దవిచేసి, నోరు ఆవలించి, కొన్నివేలు దండాలు పెడుతూ, రాజాను వెనక్కి వెనక్కి చూస్తూ వెళ్ళిపోయాడు ఆముష్టివాడు. ఈ దృశ్యం చూడగానే రాజా నాకుకూడా తప్పక ధనసహాయంచేస్తాడనే ధైర్యంకలిగింది.

"రాజానువ్వేమీఅనుకోకపోతే ఒకవిషయం అడగాలని ఉంది"

"చెప్పు"

"అనసూయ ప్రసవిస్తోంది, హాస్పిటలులో చేర్చాను. ఏమన్నా డబ్బు సహాయం కావాలోయి" అన్నా మెల్లిగానొచ్చుకుంటూ.

నాకేసి చురచుర చూసి నవ్వాడు రాజా.

"ఎంత కావాలి?"

"ఒకయేభయి రూపాయిలుంటే ప్రస్తుతం చాలు!" తక్షణం రాజా పర్సుతీసి చేతిలో పెట్టాడు వందరూపాయిలు"

ముష్టివాడి ఆ నం దా ని కి వెయ్యిరెట్లు మించిపోయింది నా అనుభూతి.

"వీలైనంత త్వరలోనే అప్పుతీర్చేస్తా" అన్నాను కృతజ్ఞతతో "అప్పుగా యివ్వలేదు. అనసూయకు బహుమతి" అంటూ నవ్వాడు రాజా.

అనసూయ ప్రసవించింది. తిరిగి ఆడపిల్ల, నాకు నిరాశ కల్గింది. అయినా ఈవార్త చెబుదామనుకున్నా. రాజా కన్పించలేదు రెండు రోజులుదాకా. ఈలోపుగా నాజీవితచంద్రుడికి గ్రహణం పట్టింది. ఆఫీసులో నాఆధీనంలోఉన్న పదివేలరూపాయిలు అకస్మాత్తుగా అదృశ్య మైనాయి. పట్టపగలు అందరం పనిచేస్తుండగా యిది ఎల్లా జరిగిందో నాకు తెలియలేదు. మాఆఫీసు యజమానులు నామీద దొంగతనం మోపారు. నన్ను పోలీసులు జైలులోపెట్టారు కేసు విచారణ చేస్తా మంటూ.

వారంరోజులు గడిచాయి. పోలీసులు నన్ను విడిచిపెట్టడం, రాజా ప్రక్కనేవుండడం చూచి పరిస్థితి కొంతవరకు అర్థంచేసుకున్నాను. రాజానే దొంగిలించేనన్న సొమ్మంతా చెల్లించాడు. రాజాకు నేనేంచేస్తే అతని ఋణం దీర్చుకుంటానో నాకర్థంకాలేదు. అసలు అతనికాడబ్బు ఎక్కడిదో!

నన్ను తిన్నగా కారులో కూర్చోపెట్టి బంజారాహిల్సుకు తీసుకు వెళ్ళాడు. అక్కడ పెద్దభవనం కొండలమధ్య ఎత్తువల్లాలతో కట్టబడి ఉంది. చుట్టూ అందమైన తోట, లోపల చలవరాయి నేల, అందమైన కిటికీలు, రంగురంగుల సోఫాలు నాకళ్ళు చెదిరిపోయాయి.

"ఎవరి యిల్లు యిది రాజా?"

"నాదే" అన్నాడు రాజా నవ్వుతూ, ఇంతలో మా అమ్మాయిలు యిద్దరు నాకాళ్ళు చుట్టుకున్నారు, అల్లరి చేస్తూవచ్చి. అనసూయ క్రొత్త బిడ్డను చేతుల్లో అదుముకుంటూ ఎదురుగావచ్చి నుంచుంది నవ్వుతూ. సంతోషంతో పిల్లనెత్తుకున్నాను. నాఆనందం పౌర్ణమినాటి సముద్రపు అలలా దూకుడుతో పొంగిపొర్లింది.

"మీ అమ్మాయి బారసాల రేపు. సన్నాహాలన్నీ చేయించాను" అన్నాడు రాజా.

విచిత్రమైన అనురాగంతో రాజానుకౌగిలించుకున్నాను. మర్నాడు బారసాలలో మాఅమ్మాయికి రాజా జ్ఞాపకార్థం రాజేశ్వరి అనిపేరు పెట్టుకున్నాను. ఎవరో పెద్ద పెద్ద వాళ్ళంతా కార్లల్లో వచ్చారు విందుకు. భోజనాలు పూర్తి అయ్యాయి, అతిథులు వెళ్ళిపోయారు.

తాంబూలం వేసుకుని, సిగరెట్టు త్రాగుతూ, "నీకోసం జాంబాగ్‌లో ఒక బట్టలకొట్టు తెరిపించాను. అందులో ఒక అరలక్ష పెట్టుబడి ఉంది. ఈ ఇల్లు, ఆకొట్టు ఈరోజునుంచి నీఅధ్వర్యంలో జాగ్రత్తగా చూసుకో! అన్నాడు నాభుజం తట్టుతూ రాజా.

"ఇంత డబ్బెక్కడిది రాజా?"

"పేకాట, జూదం, గుర్రప్పందాలు: మన్మత్తులకు డబ్బు ఘల్లున రాలుతుంది".

ఆసమాధానంనాకు సంతృప్తియివ్వకపోయినా, నమ్మక తప్పలేదు.

"నీఆదరణ మరిచిపోలేను రాజా!"

"మీ కూపస్థ మండూకం బ్రతుకులు చూశాను. ఇరుకు కొంపల్లో, దోమల తూముల దుర్గంధం పీలుస్తూ, చాలీచాలని తిండితో, చిరిగిన దుస్తులతో, ఎంతకాలం యీ హీనమైన బ్రతుకులు?"

"మరి నువ్వెందుకు ఆ చార్‌మీనార్ వద్ద ఆపాడైపోయిన ఇంట్లో వుంటున్నావు?"

"మిమ్మలిని బాగుచెయ్యాలన్న కోరిక నెరవేర్చడానికి...అయినా నేను అక్కడ ఉండేది నెలకొకసారి. పక్షిలా అనేకచోట్ల ఎప్పుడూ తిరుగుతుంటాను.

ఒక కుటుంబం భాగుపడితే ఒకడు నశించినా పర్వాలేదు. తరతరాలుగా పాతుకుపోయిన మనలో ఏఒకడైనా అభివృద్ధికివస్తే నాజీవిత లక్ష్యం సిద్ధించినట్లే! ఇప్పుడైనా హాయిగా బ్రతకవోయి, అంటూ దుస్తులు మార్చుకోడానికి రాజా తనగదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు.

నాఅదృష్టానికి నేనభినందించుకున్నాను. నాకళ్ళవెంట ఆనంద భాష్పాలు జలజలా రాలాయి.

'నేవెడతాను' మళ్ళీ అప్పుడప్పుడు కనిపిస్తా, అంటూ దుస్తులు వేసుకొని బయటికివచ్చాడు రాజా. మాతోనే ఉండిపొమ్మని నేనూ. అనసూయ పట్టుపట్టాము రాజాను. మామాట రాజా వినలేదు. జేబురుమాలు ఆడిస్తూ, నవ్వుతూ, రాజా వెళ్ళిపోయాడు.

మర్నాడు పత్రికల్లోవచ్చిన వార్త నాగుండెలు బ్రద్దలుచేసింది. రాజాను ఖైదుచేశారు; నేను మునుపు పనిచేసే కంపెనీ మేనేజరును హత్య చేశాడని. పదివేల రూపాయిల దొంగతనం-మేనేజరు హత్య యీ రెంటికీ సన్నిహిత సంబంధం ఉందన్నారు అందరు.

రాజా నాకోసం ప్రతీకారం తీర్చుకున్నాడా అనిపించింది.

చేతిలో పుష్కలంగా ధనమున్నా రాజాను జైలునుంచి విడిపించడం నాకు సాధ్యంకాలేదు. కారణం, రాజా హత్యానేరం ఒప్పుకున్నాడు.

రాజాకు ప్రతిసహాయం చెయ్యలేని నన్నుచూసి మా తోటలోని పక్షులు రెట్టలు వేస్తూ, తమలో కలకల నవ్వుకున్నాయి హేళనగా.

మామ్మ నడిపిన విప్లవం

పెళ్ళి పందిర వినూత్నమైన శోభతో ప్రకాశిస్తోంది. ఝరీచీరల తళుకుల ముత్తైదువులు, సిల్కు గౌనుల చిన్న అమ్మాయిలు, వాయిలు పమిటల కన్యలు; జలతారు కండువాల పెద్దలు, సిల్కు లాల్చీల యువకులు, పందిరలో కిటకిటలాడుతున్నారు. పెండ్లి కొడుకు, పెళ్ళికూతురు మెళ్ళో, జీవితం అంకితం చేస్తున్నట్లు, మూడుముళ్ళు వేస్తున్నాడు. బ్యాండువాడు చేసుకున్న కంట్రాక్టు ప్రకారం అనంతమైన శబ్దంతో పెళ్ళిపందిరను దద్దరిల్ల జేస్తున్నాడు.

అందరి దృష్టి ఆ క్రొత్త దంపతులమీద వాలింది, కల్యాణ మయిన వారందరికి పూర్వ స్మృతులు కలలుగా ఎదురుగా కనిపిస్తున్నాయి కన్యలు కాబోయే భర్తలను, బ్రహ్మచారులు కాబోయే భార్యలను ఊహించుకుంటున్నారు.

నిలుచుని చోద్యంగా దంపతులను చూస్తున్న ముత్తైదువుల గుంపులోంచి శేషమ్మ తడిబట్టతో త్రోసుకుంటూ ముందుకువచ్చింది. ముత్తైదువులలో కలకలం బయలుదేరింది.

"శేషమ్మత్తా! తడిబట్టతో యిక్కడ మధ్యన నుంచుంటే ఏం బాగుంటుందే! పెళ్ళి అయిపోయిందిగా! యింక చూసేదేముంది!" పెత్తనం వహించే ఒక పెద్ద ముత్తైదువ శేషమ్మను మందలించింది.

ముత్తైదువ మాటలు ములుకుల్లా గ్రుచ్చుకున్నాయి శేషమ్మకు. అందరూ పెళ్ళిపందిరలో ఏంచూస్తున్నారో! ఎక్కడ శుభంజరిగినా తాను

కనిపించడానికి వీలులేదనే శాసనం ఎంతకాలం ఓర్వడం! తనుమాత్రం అందరిలాగా మనిషికాదూ!

గాడిపొయ్యివద్ద తెల్లవారినప్పటినుంచి పెళ్ళికివచ్చిన బంధుబలగం భోజనాలకై గరిటె తిప్పుతున్న శేషమ్మకు ఒక్క నిమిషం ఊపిరిఆడే తీరిక లేకపోయింది. అయినా తీరిక చేసుకుని పెళ్ళిని కళ్ళతో చూడాలనుకుంటే, ముత్తయిదువులకు ఆటంకం! తనకూ ఒకసారి ఈవిధంగానే పెండ్లి జరిగింది. కాని విధి దుష్టమై, ఏడాది కాపురం పూర్తిగాకముందే భర్త గతించాడు. అపురూపమైన ఐదవతనం అంతరించిపోయింది. అందమైన శరీరం వికృతమైపోయింది.

శేషమ్మ ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచింది. వడలిపోయి, వాడిపోయి, శుష్కించిన వదనం చెమట బిందువులతో నిండింది. గాడిపొయ్యి వేడి—వేసవి ఎండ—పెళ్ళి ప్రయత్నాలలో ఎడతెరిపిలేకుండా పదిహేను రోజులనుంచి చాకిరీ—శేషమ్మ శరీరాన్ని హూనం చేసింది. పెళ్ళి చూసి తాత్కాలికమైన ఆనందం పొందడానికి కూడ సంఘం దృష్టిలో ఆమె అర్హురాలుకాదు.

శేషమ్మ జీవితంలో ఏభయి అయిదు సంవత్సరాలు గతించాయి. భర్త చనిపోయేక వైధవ్యం ఆరోపించబడినాక, ఆమె జీవితం అంతా బంధుబలగం సేవలోదొర్లిపోతోంది. పెద్దల అధికారాలు, సృష్టించిన కట్టుబాట్లవల్ల ఏ బంధువుల ఇంట్లో ఏశుభం జరిగినా అక్కడ చెయ్యవలసిన చాకిరీకి శేషమ్మ హాజరు కావలసి వచ్చేది. శుభకార్యాలకు వందలు వేలు ఖర్చుపెట్టే యీ పెద్దలు, వంటకు, చాకిరీకికొద్దిరూపాయలు అదనముగా ఎందుకు ఖర్చుపెట్టలేరో ఆమెకు అర్థమయేది కాదు.

పెళ్ళికివచ్చిన పెద్దలంతా దంపతులమీద అక్షంతలు చల్లి ఆశీర్వదించారు. బ్యాండువాడు తన సందడి తగ్గించాడు. పురోహితులు ఉచ్చరించే మంత్రాలు గంభీరంగా పరీక్షచేస్తున్న సిద్ధాంతిగారు తన హడావడి తగ్గించుకుని, బోస్సినోరుతో ఆనందంగా, ఠీవిగా, తన పెద్దరికం ఋజువు చేసుకుంటూ, పెళ్ళిజనం వైపు కలయ చూసారు హఠాత్తుగా ఒక్కసారి కనుబొమలు ముడిచి చేతికర్ర ఊతతో లేచి నుంచుని ఒక్క అరుపు అరిచారు,

'నువెప్పుడు వచ్చావే పందిట్లోకి! లోపలికిపో! హాయిగా యిక్కడ శుభం జరుగుతోంటే నువ్వే ప్రత్యక్షమవ్వాలా? వెళ్ళు!.

సిద్ధాంతిగారి అరుపుతో శేషమ్మ భయపడుతూ అవమానంతో లోపలికి వెళ్ళిపోయింది. ఆయన అరుపు జనం అందరిలో చలనం కలిగించింది.

నా ప్రక్కనే కూర్చున్న రాజారావు ఆయన అరుపు విని కొంచెం విస్తుపోయేడు. 'ఎవరాయన!' అంటూ నా వైపు చూశాడు.

'రెండు రోజులు ఇక్కడ ఉండు. నీకే తెలుస్తుంది అంతా! అన్నాను. నవ్వుతూ!

రాజారావు నామాట వింతగా విని తనదృష్టి ఎదురుగా కనిపిస్తున్న డాబామీదకి పోనిచ్చాడు. లలిత మేడమీదనుంచి పెండ్లి చూస్తోంది. రాజారావు దృష్టిలో ఏదో ఆసక్తి కనిపించింది. నేను ఏమీ ఎరగనట్లు ఊరుకున్నాను.

పెండ్లి అయినాక భోజనాలకి ఆహ్వానాలు వచ్చాయి. అందరితో పాటు, నేనూ, రాజారావు, పంక్తిలో కూర్చున్నాం. రుచికరమైన

అనేకవస్తువులు వడ్డనచేశారు. బొజ్జలు పెరిగిన పెద్దలు శ్రోత్రియమైన గంధాక్షతలు పూసుకుని సుష్టుగా భోంచేస్తున్నారు. శేషమ్మ ఏదో కూరవడ్డనకు తెచ్చింది.

'మామ్మా! కులాసాగా ఉన్నావా!' అన్నాను.

'వచ్చావుట్రా! పెళ్ళికి వస్తావో రావో, దూరంగా ఉద్యోగంలో ఉన్నావు కూడ అనుకున్నాం అంతా!'' అంది ఆమె...వెళ్ళిపోతూ "ఆనక కనిపించు ఒకసారి'' అంది శేషమ్మ మామ్మ.

నిరాశ, నిస్పృహ, నిర్లిప్తత, తాండవిస్తున్న ఆ ముసలావిడ ముఖంలోకి చూడగానే రాజారావుకు చాలా జాలికలిగింది.

'ఎవర్రా ఆవిడ' ప్రశ్నించాడు.

జీవిత పద్ధతులలో మార్పులున్నా, భావాలలో ఏకీభవించడం వల్లనే రాజారావుకు, నాకు ఎక్కువ స్నేహం ఏర్పడింది. అందుకే మా బంధువుల యింట్లో పెండ్లి అనగానే రెండురోజులు గడుపుదామని బయులుదేరి నాతో వచ్చాడు రాజారావు. శేషమ్మ మామ్మపై నాకున్న అభిప్రాయంతో అతను ఏకీభవిస్తాడని నా ఉద్దేశం. ఆమె జీవితం గురించి క్లుప్తంగా చెప్పాను.

శేషమ్మ మాఅమ్మమ్మకు వదిన. క్రూరుడైన భర్తతో ఒక సంవత్సరం కాపురం చేసింది. పదహారవ ఏటనే భర్త చనిపోయేడు. అప్పటికి గర్భంతో ఉంది ఆమెకు ఒక కొడుకు పుట్టాడు. పుత్రజననం జరిగాక ఆమెఅందమైన శరీరాన్ని పెద్దలు వికృతంచేసి శిరోముండనం చేసారు. ఆమె ఎంతో బాధపడి ఏడ్చింది తనఆకారం చూసుకుని. ఆమె బాధ ఎవరూ అర్థంచేసుకోలేదు. ఇంటిపెద్దలు, సిద్ధాంతిగారు, ఆమెకు అలా చెయ్యడం ధర్మం అని శాసించారు.

నాకు జ్ఞానంవచ్చినప్పటినుంచి చూస్తూనేవున్నాను. ఎవరో ఒకరి యింట్లో ఎప్పుడూ ఆమె చాకిరీ చేస్తూనే ఉంటుంది. ఆమె చేత చాకిరీ చేయించుకోడం బంధువులలో ఆచారమై పోయింది. మరోమాటలేకుండా మౌనంగా ఓరిమితో ఆమె యిలానే జీవితంగడుపుతోంది.

ఏదోవిధంగా కష్టపడి ఒక్కకొడుకుకు చదువు చెప్పించి, వృద్ధిలోకి తెచ్చి, పెండ్లిచేస్తే, గాజిబొమ్మలాంటి అందమైన భార్య ఆనందంలో మైమరచి, కన్నతల్లిని దూరంగా ఉంచాడు ఆ కొడుకు. ఎడారిలాంటి బ్రతుకులు గడిపే యీ మూగ వితంతువు జీవనం దుర్భరమనిపిస్తుంది మానవత్వమున్న ప్రతిమనిషికీ.

"భౌతిక జీవితాల అవసరాలు విస్మరించి, ధర్మశాస్త్రాల పేరుమీద పెద్దలుచేసే శరీరహింసలు ఎప్పటికి అంతరిస్తాయో!'' రాజారావు నిట్టూర్పు విడిచాడు.

భోజనాలు పూర్తయ్యాయి. హస్త ప్రక్షాళనాలు పూర్తి చేసారు అతిథులంతా, తాంబూలాలు అందాయి అందరికీ.

లలిత తలవంచుకుని ప్రక్కనుంచే వెళ్ళిపోతోంది.

ఆమెను పిలిచాను. తలవంచుకునే నిలబడింది.

'భోజన మయిందా?' అడిగాను.

'ఆ' నవ్వింది.

'ఈ పెళ్ళి హడావిడిలో నీతో మాట్లాడలేక పోయాను'.

మౌనంగా ఊరుకుంది.

'నీ కింతకష్టం యింత చిన్నతనంలో కల్గుతుందనుకో లేదు'.

ఆమెవదనం విచారమైంది.

ఒకక్షణం నిశ్శబ్దం.

'మళ్ళీవచ్చి నీతో మాట్లాడుతా!'

ఆమె వెళ్ళిపోయింది.

'పద రాజారావూ' అన్నా.

రాజారావు లలితవెళ్ళే వైపు దీర్ఘంగా చూస్తున్నాడు.

'నీకేమౌతుంది ఈ అమ్మాయి' అడిగాడు రాజారావు.

'మా పిన్నమ్మకూతురు చాలా తెలివైనపిల్ల, స్కూలుఫైనలు చదువు కుంది రెండేళ్ళక్రితం భర్త పోయేడు మశూచివల్ల అకస్మాత్తుగా.'

'నయం. ఈమెనుకూడా వికృతంగా చెయ్యలేదు మీ బంధువులు'.

'అందుకు మా శేషమ్మ మామ్మ కారణం. ఆవిడ పట్టుబట్టి శిరోముండనం ఆపించింది'.

'మళ్ళీ పెళ్ళి చెయ్యకూడదోయి ఆ అమ్మాయికి.'

'మళ్ళీ పెళ్ళి! అది మావంశాల్లో లేదు. గట్టిగా అన్నావుకనుక, సిద్ధాంతిగారు మీదపడి అరవగలడు!' అన్నాను.

రాజారావు నవ్వాడు.

తరువాత ఒక కునుకు తీసి లేచి కూర్చున్నాం రాజారావు నేను. పెళ్ళివారు ఫలహారాలు పంపించారు. అవి తిని కాఫీ త్రాగాం.

'మళ్ళీ శరీరంలో క్రొత్త శక్తి వచ్చిందోయి' అన్నాడు రాజారావు ఒళ్ళు విరుచుకుంటూ.

సిద్ధాంతిగారు గుమ్మంలోంచి వెడుతూ నన్ను చూసి ఆగారు.

'రా తాతయ్యా!' అన్నాను.

'ఏరా! కులాసాగా ఉన్నావా. మీ ఆవిడకూడ వచ్చిందికదూ!

'వచ్చింది. పిల్లలుకూడా వచ్చారు'.

'ఈయన ఎవరు?' రాజారావువైపు తీవిగా చూసారు సిద్ధాంతిగారు. నిర్భయంగా, నిర్లక్ష్యంగా అతను సిగరెట్టు త్రాగడం బాగానిరశిస్తున్నట్లు.

'అతను మా స్నేహితుడు'

'ఉద్యోగమా!'

'ఆఁ మా ఆఫీసులోనే ఒక అయిదువందలు యిస్తారు.'

'పిల్లలా?'

'పెళ్ళి యింకా కాలేదు.'

'అదేమండి. ముప్ఫయి ఏళ్ళువచ్చినా పెళ్ళి చేసుకోలేదు!'

"అది నా స్వంతవిషయం. మీవిషయం కాదనుకుంటా" రాజారావు నిర్లక్ష్యంగా సమాధాన మిచ్చాడు.

"మంచిది!" ఏమనలేక ఒక గుటక మ్రింగారు సిద్ధాంతిగారు. ఇంతలో నా భార్య పిల్లలు లోపలికి వచ్చారు.

"ఏమే శశీ! జ్ఞాపకం ఉన్నానే!" సిద్ధాంతిగారు బోసి నవ్వుతో నా భార్య వైపు చూశారు.

"జ్ఞాపకం లేకేమండి"

"ఎంత మంది పిల్లలు"

"ముగ్గురు"

మా పెద్దమ్మాయి, అయిదేళ్ళపిల్ల గెంతుకూ నా దగ్గర వచ్చింది.

"నీ పేరేమిటే!" సిద్ధాంతిగారు మాఅమ్మాయిని దగ్గరకుపిలిచారు.

"లీల"

"ఏం చదువుకుంటున్నావు!'

"ఒకటవ క్లాసు"

"ఊఁ. బలే అందంగా ఉన్నావే!" అంటూ మా అమ్మాయిని ముద్దుపెట్టుకున్నారు సిద్ధాంతిగారు.

"ఛఛ" అని ఈసడించుకుంది మాఅమ్మాయి.

"నన్ను పెళ్ళిచేసుకుంటావుటే!" సరసాలాడారుసిద్ధాంతిగారు.

'ఊహు నీకు పళ్ళులేవు, అని నవ్వింది మాఅమ్మాయి. 'పెళ్ళి చేసుకుందికి పళ్ళే ఉండనక్కర్లేదే! చలోక్తి విసిరారు సిద్ధాంతిగారు. 'బాగున్నారే! నీ పిల్లలు!' అంటూ నా భార్యవైపు చూశారు ఆయన.

'వస్తానయ్యా! యింకా ఉంటావుగా!' సిద్ధాంతిగారు లేచారు.

'మంచిది మళ్ళీ కలుసుకుంటా' అన్నాను.

సిద్ధాంతిగారు వెళ్ళిపోయారు.

నా భార్యాపిల్లలు, బట్టలు మార్చుకుని బయటికి నడిచారు.

'అరవై ఏళ్ళ ముసలివాలకం వచ్చినా మాటల్లోయావన మదం పోలేదు.' అన్నాడు రాజారావు సిద్ధాంతిగారి నుద్దేశించి!

"ఆయన తత్వమే అంతలే! చిన్నప్పుడు నా భార్యను కూడా యిలాగే అనేవాడుట 'నన్ను పెళ్ళి చేసుకుంటావా' అని"

"పెద్దలు కనుక, నీతి నియమాలు లేకుండా సరసంగా మాట్లాడ వచ్చు. తప్పులేదులే" వ్యంగ్యంగా నవ్వాడు రాజారావు.

మేమద్దరం, సాయంత్రం షికారు బయలుదేరి మాపిన్నమ్మగారి యింటికి వెళ్ళాం. శేషమ్మ మామ్మ, లలిత, పిన్నమ్మ, మాట్లాడుకుంటూ కూర్చున్నారు.

మ మ్మ ల్ని చూ సి, లలిత రెండు కుర్చీలు తెచ్చి వసారాలో వేసింది. కూర్చున్నాం. మాపిన్ని ఏవో సంసార గొడవలు చెబుతోంది. లలిత దూరంగా నుంచుంది. రాజారావు లలితవైపు దృష్టి లగ్నం చేసేడు ఓరగా.

లోపలనుంచి ఖంగుమంటూ దగ్గు వినిపించింది. ఊపిరాడకుండా అరగంటసేపు గిలగిల బాధపడింది ఆవ్యక్తి దగ్గుతూ.

'ఎవరు?' అడిగాను.

'మాఅమ్మ' శేషమ్మ మామ్మ నీరసంగా పలికింది.

'ఆవిడ ఉబ్బసరోగం అలాగే వుందన్నమాట ఈ పదిసంవత్సరాల నుంచి!'

'అదిమాత్రం తగ్గలేదు. ఎనభైఏళ్ళువచ్చిన యీవయస్సులో ఉపద్రవమైనదగ్గుతో ప్రతిరోజూ చావుబ్రతుకులమధ్య గడుస్తోంది ఆవిడకు. కాని చాకిరీచేసే మాలాంటివాళ్ళకి నిత్యమూ చావుమాత్రమే కనిపిస్తోంది.' బాధతో కన్నీరు పెట్టుకుంది శేషమ్మమామ్మ.

'నిన్ను చూస్తే నిజంగా జాలివేస్తుంది మామ్మా' అన్నాను.

'దానివల్ల ప్రయోజన మేముందినాయనా. నాజీవితంలో ప్రతి నిముషం బాధే! ఆయన పోయినరోజుల్లో అనుకునేదాన్ని ఒక పంతులమ్మ పని చూసుకుని బ్రతుకుతే బాగుంటుందేమోఅని. మనవాళ్ళు ఒప్పుకుంటేగా! గాడిదల్లా పనచేయించుకుందుకు యీనైను పంచకప్పారు నామీద. అప్పుడే పంతులమ్మపని చూసుకుంటే నాకీబెడద, బాధ, చాకీర్, అన్నీ తప్పేవి.'

గతించిన జీవితంలో త్రొక్కిన తప్పుదారులకు శేషమ్మ మామ్మ పశ్చాత్తాపపడుతోంది. నాచిన్నతనంలో చిన్న చిన్న ఇంగ్లీషుమాటలకు

అర్థాలు, కథలూ చెప్పేది మామ్మ. ఆమె చాలా తెలివైనదనీ అందరూ అంటూఉండేవారు. ఎంత తెలివి ఉంటేనేం! అదిసరిగా వినియోగించుకో లేకపోతే జీవితగతులు యిలాగే మారిపోతాయనిపించింది.

పోనీ, మీ అమ్మతోవెళ్ళి నీకొడుకుదగ్గర ఉండకూడదమ్మా!' అన్నాను.

'ఈ ముసలి దగ్గమనిషిని చూస్తే వాడికి చెప్పలేనిరోత. పైగా ఈవిడ ఉన్న ఆస్తి కొడుక్కు అప్పచెప్పింది. కోడలు దగ్గరికిరానీయదు. కొడుకు లెక్కచెయ్యడు. అందుచేత కూతుర్ని కనుక, అందులో భర్త లేని కూతుర్ని కనుక, ఈమెను నేనేభరించవలసివస్తోంది. కానీకూడ కొంగునుంచిదులపని ఈ ముసలిదానికి చాకిరీ చెయ్యవద్దు అని నాకొడుకు అంటాడు. ఎల్లాగా యీ ముసలితల్లిని వదిలివెళ్ళేది!' అంతబాధలో మానవత్వం కనబరుస్తున్న ఆ వ్యధిత వితంతువులో ఔదార్యం మూర్తీభవించింది.

'పాపం! దాని బ్రతుకంతా బాధే!' అంది పిన్నమ్మ. శేషమ్మ మామ్మ దుఃఖం ఆపుకోలేక ఏడ్చింది. 'చూడరా! నా బ్రతుకు యిలా వుందని తెలిసికూడా, లలితను నాలాగే చేద్దామనుకుంటున్నారు. దానికి మళ్ళీ పెళ్ళిచేస్తే తప్పేముందిరా?' ఆమాటకు ఎవరూ సమాధానమియ్యలేక మౌనం వహించారు.

మరోనిమిషముండి నేనూ రాజారావు బయటికి వచ్చేశాము. వీర్రాజు చుట్టకాలుస్తు వీధి అరుగుమీద కూర్చున్నాడు ప్రక్కయింట్లో. ఆతనికి నాకూ ఎక్కువస్నేహం లేకపోయినా, బాగా ఎరుగుదును.

'ఒరేయి! ఎప్పుడొచ్చావురా! కులాసాగావున్నావా?' అన్నాడు వీర్రాజు.

సన్నగా, రివటలా మారిపోయిన వీర్రాజును మొదట గుర్తుపట్టడం కష్టమయింది. 'సంసారి అయ్యాక చాలా మారిపోయాడే' అనుకున్నా.

ఇంట్లో గుమ్మంలోంచి అతనిభార్య నాకేసి తొంగిచూస్తోంది. అయిదడుగుల వెడల్పుఉన్న ఆగుమ్మంలో ఆమెఆకారం నిండుగా కనిపించింది. వేళాకోళంగా నవ్వుకున్నాను వీర్రాజు ఎందుకు చిక్కి-పోతున్నాడో అర్థంచేసుకుని.

'లోపలికి రారా!' అన్నాడు వీర్రాజు.

నేనూ రాజారావు లోపలి వసారాలోంచి మేడమీదికి వెడుతున్నాం.

ప్రక్క-గదిలో సిద్ధాంతిగారు ఠీవిగా పీటమీదకూర్చుని మిఠాయి తింటున్నారు. వీర్రాజు తల్లి, రుద్రాక్షలు ధరించిన సనాతన వితంతువు. సిద్ధాంతిగారికి విసనకర్రతో విసురుతోంది. సిద్ధాంతిగారు బోసినవ్వుతో ఏదో చలోక్తులు విసురుతున్నారు.

'ఆ ముసలి సిద్ధాంతి యిక్క-డ ప్రత్యక్షమయ్యే డేమిరా?' రాజారావు నసిగాడు నాచెవిలో.

"అది ఆయనకు అలవాటే! మడి, ఆచారం, లేనిచోట సిద్ధాంతిగారు ఉండరు వితంతువులు మడిగా ఉంటారు కాబట్టి అక్క-డికే చేరుతాడు ఆయన" వ్యంగ్యంగాఅన్నా, వీర్రాజు వినకుండా.

రాజారావు అర్థంచేస్తుకున్నాడు.

వీర్రాజుతో కాస్సేపు మాట్లాడి, చిన్ననాటి విషయాలు జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని ఆనందించాను నేను.

'ఒరేయ్! పెద్దవాడవు, గొప్పవాడవు అయిపోతున్నావు మరిచి పోకేం!' అన్నాడు వీర్రాజు వీడ్కోలిస్తూ.

'అది అసంభవం' అంటూ నడిచి వచ్చేశాను.

సాయంత్రం చల్లగాలి బాగావీస్తోంది. గృహాంగణంలో గృహిణులు అలంకరించుకొని మల్లెపూలచెండుల వాసనలుజిమ్ముతూ వచ్చే వెళ్ళే జనంవైపు చూస్తూ ఆఫీసునుంచి వచ్చేభర్తలకై ఎదురుచూస్తున్నారు. మా పెళ్ళివారి యింట్లో రాత్రి దంపతుల శోభనానికి అన్ని హంగులు చేస్తున్నారు.

'నువ్వు మాట్లాడవలసిన బంధువులు యింకా ఉన్నట్టున్నారు. మాట్లాడుతూఉండు. నేను అలావెళ్ళి వూరంతా చూసివస్తా' అన్నాడు రాజారావు నవ్వుతూ.

రాజారావు నవ్వులోని అంతరార్థం నాకర్థమయింది. ఒంటరిగా జీవిస్తున్న అతన్ని సాయంత్రమవగానే ఒంటరిగానే వదలివేయవలసిన బాధ్యత గుర్తించాను. రాజారావు వూళ్ళోకి వెళ్ళిపోయాడు.

శోభనం గది రాత్రి చాలా అందంగా అలంకరించారు. ముత్తైదువులు గుమిగూడారు. మధురమైనకంఠంతో ఇంటివారికోడలు జయదేవుడి గీతాలు ఆలపించింది. సంగీతం నేర్చుకుంటున్న ఒక పాప జోలపాట పాడింది. గది అంతటా వెదజల్లబడిన మల్లెపూల పరిమళం అందరినీ మత్తులోముంచి తేల్చుతోంది. గత స్మృతుల మాధుర్యము నెమరు వేసుకుంటున్నారు మూలఒరుగుతున్న ముసలి పెద్దలు. ముత్తైదువుల మధ్యనుంచి నా భార్య నవ్వుతూ నావైపు చూసింది. క్రొత్త దంపతులు

తాంబూలాలు పాత దంపతులకు పంచిపెట్టారు. కన్నీరుతుడుచుకుంటూ ఒకమూల లలిత విచారంగా నుంచుని చూస్తోంది ఆ దృశ్యం.

సిద్ధాంతిగారు తాంబూలం అందుకుంటూ బోసి నవ్వుతో బుజాలు ఎగరేస్తూ ఏదోలీలగా హాయిగా ఆలోచిస్తూ బయటికి నడిచారు. నన్ను చూసి ఒక క్షణం ఆగి 'మీ స్నేహితుడేడోయ్!' ప్రశ్నించారు.

'ఊరు చూద్దామని బయటికి వెళ్లాడు.'

'తిరిగి రాత్రి యింటికి వస్తాడా?'

'రానని మీతోచెప్పాడా తాతయ్యా!' ఎదురుప్రశ్న వేశాను.

'అదికాదులే, చాలా పొగరుబోతులా కనిపిస్తున్నాడు నీకూ వాడికీ స్నేహం ఎలాకుదిరిందోకాని.'

"పైకి అలాకనిపించినా, అతడు చాలామంచివాడు తాతయ్యా!"

'అది నువ్వుచెప్పాలా! తెలుస్తోనేవుందిగా! ముప్పైఏళ్ళదాకా పెళ్ళిచేసుకోని మనిషిలో గృహస్థధర్మాలు, మర్యాదలు మచ్చుకైనా ఉంటాయని ఎవరనుకుంటారులే!'

"పెళ్ళికీ గుణానికీ సంబంధంలేదు తాతయ్యా! గుణంలేని గృహస్థులూ ఉన్నారు. గుణమున్న బ్రహ్మచారులూ ఉన్నారు. అతడు బ్రహ్మచారి అయినా గృహస్థుడికంటె అనేక నీతి నియమాల్లో చాలారెట్లు మంచివాడు."

"చాల్లేరా! వాడి వాలకం చూస్తూంటేనే తెలుస్తోంది ఎటువంటి వాడో ఏకిరస్తానీవాళ్ళతోనో గడిపేరకం!"

"అది చాలాతప్పు అభిప్రాయం తాతయ్యా!" అన్నాను.

ఇంతలో నా భార్య ఎందుకో పిలిచింది. ఆ సంభాషణ ఆగి పోయింది; అంతటితో.

రాత్రి రెండు గంటలయింది. క్రొత్త దంపతుల గదిలోంచి గుసగుసలు వినిపిస్తున్నాయి. కిటికీ సందులోంచి వెలుగులు కనిపిస్తు న్నాయి. నిద్రరాక, ఏమీతోచక సిగరెట్టు వెలిగించి డాబాపై పచార్లు చేస్తున్నాను.

రాత్రి రాజారావు ఇంటికి రాలేదు. ప్రొద్దున్నే పళ్ళు తోముకుంటూంటే ప్రత్యక్షమయ్యాడు అతను. మామూలుగా ప్రొద్దున్న కాఫీ ఫలహారాలు పూర్తయిపోయాయి.

"మావాళ్ళు పట్టుపడుతున్నారు ఉండమని. మరోవారం ఇక్కడ ఉండ వలసివస్తోందోయి" అన్నాను, రాజారావుతో.

'సరే మంచిదే! నేనుకూడ సెలవు పొడిగిస్తాను. ఈలోగా చుట్టు ప్రక్కలఉన్న చారిత్రక స్థలాలు చూసివస్తా 'అన్నాడు రాజారావు'.

ఆ వారం రోజుల్లో రాజారావు చుట్టుప్రక్కల గుళ్ళు, గోపురాలు అనేకం చూస్తూరాత్రి యింటికి వచ్చేసేవాడు. తర్వాత మేమేవో కబుర్లు చెప్పుకుని పడుకునే వాళ్ళం.

"క్రొత్తదంపతులు ఎలావున్నారోయి" అడిగాను ఒకరోజు.

"ఈడూ జోడూ బాగానే వుంది. కాని ఇది పెద్దలు చేసిన పెళ్ళా? వాళ్లు చేసుకున్నదా?" అడిగాడు రాజారావు.

"పెద్దలే నిశ్చయించారు. దంపతులు దగ్గరి బంధువులైనా, చిన్న వ్పటి నుంచి ఒకరినొకరు ఎరిగున్నా, ఎప్పుడూ మాట్లాడుకోలేదు; కాదు మాట్లాడుకో నివ్వ లేదు పెద్దలు"

"తెలివి తేటల్లో తమను మించిపోగలరేమో అని పెద్దల భయం కాబోలు—లేకపోతే ఇంత అనవసరమైన వేలరూపాయలు ఖర్చులేకుండా ఒంటరిగా ఎక్కడైనా పెళ్లి చేసేసుకుంటారేమో అని భయంకలిగి ఉండవచ్చు!'' వ్యంగ్యంగానన్నాడు రాజారావు. "అంతే'' అన్నా.

''తమ జీవితాల బూజులు దులుపుకోలేని పెద్దలు ఇంకొకరి జీవితాలు దిద్ద పూనుకోవడం గర్హించదగిన విషయం'' అన్నాడు రాజారావు తీవ్రంగా.

'గతం గురించి విచారిస్తే ప్రయోజనం లేదు, ప్రస్తుతం అలోచించాలి నేను రేపు వెళ్లిపోతున్నా ' అన్నాడు రాజారావు ఏదో అలోచిస్తూ, సిగరెట్టు పీలుస్తూ!

పరధ్యాన్నంగా అన్నాను ''అలా గేలే!'' అని

మర్నాడు రాజారావు వెళ్ళిపోయాడు. అతను వెళ్లిపోవడంవల్ల కలిగిన విరామం నా ఆనందానికి అవకాశమిచ్చిందని సంతోషించాను.

నా సెలవు మరో రెండురోజులు పొడిగించాను.

మర్నాడు మధ్యాహ్నం మా పిన్నమ్మ వచ్చింది నా దగ్గరికి హడావుడిగా!

'ఒరే! లలిత కనుపించటము లేదురా నిన్న రాత్రినుంచి!' అంది పిన్నమ్మ! ఆమె ఆత్రుత నాకు మొదట అర్థంకాలేదు.

సిద్ధాంతిగారు యీ సంగతివిని తోక త్రొక్కిన త్రాచులా మా యింట్లో వాలారు.

'నేను అంటూనే వున్నాను. ఏమైపోతుంది? ఆ రాజారావు లేవదీసుకు పోయాడేమో! అప్రతిష్ట తెచ్చే పీనుగు!'' పళ్ళు లేకుండానే ఇగుళ్ళతో పట పట కొరికారు సిద్ధాంతిగారు.

నానోట మాటలేదు.

మరోరోజు గాలించాం, లలితకోసం. ఎక్కడా కనుపించలేదు. రాజారావు వెళ్లిపోయిన రెండురోజులకు లలిత కనుపించలేదు. అతను ఎప్పుడూ ఆమెతో మాట్లాడినట్లు కూడా లేదు. రాజారావు యీపని చేశాడని అనుకోడానికి నాకు అస్కారం లేకపోయింది.

సిద్ధాంతిగారు రుద్రుడులా, కాలయముడిలా యింట్లో నృత్యము చేస్తున్నారు. నామీద చెప్ప లేనన్ని కారాలు మిరియాలు నూరుతున్నారు.

నే నేమీ అనలేకపోయాను సిద్ధాంతిగారిని.

మూలగా మౌనంగా కూర్చున్న శేషమ్మ మామ్మలో ఏమిటో ఉక్రోషం తాండవించింది.

'వాడిని ఎందుకు అందరూ తిడతారు? వాడు చాల మంచిపని చేశాడు. ఆ రాజారావే యీ పెళ్ళికి రాకపోతే లలితకు ఈ కుళ్ళుసంఘం చెరసాల తప్పేదిగాదు. లలిత ఆతనితో లేచిపోతే అది చాల మంచిపనే! అదృష్టముంటే పెళ్ళి జరిగి హాయిగా బ్రతుకుతుంది. లేకపోతే! ఇప్పుడు ఆమె చేసిన సాహసం, ఆమె జీవితాన్ని క్రొత్తపంథాలో నడిపించే శక్తి యిచ్చి, బాగుచేస్తుంది. నాలా మగ్గి యీ సంఘంలో చచ్చేకంటే పక్షిలా హాయిగా బ్రతకడం మేలు. అది నేర్చుకుంది లలిత.'' ఒక్కొక్క మాట పిడుగులు రాలినట్లు వచ్చింది శేషమ్మ మామ్మ నోటినుంచి. తనమీద బావుటా ఎత్తి విప్లవం రేకెత్తిస్తోందా అని సిద్ధాంతిగారు విస్తుపోయారు ఆ ముసలి వితంతువును చూసి.

'నువ్వేం మాట్లాడుతున్నావో తెలుసా! శేషమ్మా!' అరిచారు సిద్ధాంతిగారు; ఆమెమీద తనకున్న వ్యక్తిగత ప్రభావాన్నంతా కూడ గట్టుకుని.

"తెలుసు. నీకూ ఆ పిల్లకీ ఏం సంబంధం! దూరపు చుట్టమైనంత మాత్రాన, మా కుటుంబాలను యిష్టమొచ్చినట్లు తూలనాడడానికి నీకు హక్కు ఏముంది" అందరి హృదయాల్లోనూ అణిగిఉన్న ఆ ఎదురుప్రశ్న శేషమ్మ మామ్మ సిద్ధాంతి గారిపై విసిరింది, మర్యాద, మన్నన మరిచి పోయి.

సిద్ధాంతిగారి ముడుతల ముఖం జేగురు ముద్దలా కనిపించింది. కండువా బుజంమీద వేసుకుని లేచాడు తనకాయాం అంతరించే రోజులు వచ్చేయని తెలుసుకుని.

పోస్టుమేన్! బయటి నుంచి పిలుపు!

ఉత్తరం విప్పి చూశాను. పసుపు రాసిన తెల్ల కాగితంమీద నల్ల అక్షరాలు కనిపించాయి ఆత్రుతతో చదివాను. నవ్వుకున్నాను. నా నవ్వులోని ఆనందం ఎవరికీ చెప్పడానికి వీలు లేకపోయింది.

"సాయంత్రం అన్నవరం కొండకు వెళ్ళాలి తయారవు" నా భార్యను ఆజ్ఞాపించాను తక్షణం.

"ఎందుకురా?" అన్నారంతా.

"నాయిష్టం" అన్నా.

నా భార్య తెల్లబోయింది. దేవుణ్ణి చూడ్డానికి కాబోలు అనుకుంది.

అన్నవరం కొండమీద చెట్లనీడలో మమ్మల్ని ఆహ్వానించడానికి ఎదురుగా నిలుచున్న, రాజారావు తలను చూడగానే నా భార్య ఆశ్చర్య పోయింది.

"క్రొత్త దంపతులను ఆశీర్వదించవయ్యా" అంటూ అరిచాడు రాజారావు దూరాన్నుంచి నవ్వుతూ.

నా భార్య అది విని ఏదో అర్థమయినట్లు నవ్వింది.

"చూస్తారేం! గబగబ ఎక్కండి కొండ! ఓపిక పొగొట్టుకుని పాత దంపతులనిపించు కున్నారు!" అంది నా భార్య వేళా కోళంగా.

కొండ ఎక్కగానే రాజారావు నన్ను కౌగలించు కున్నాడు.

"ఎలావున్నాయి పరిస్థితులు ?" నవ్వాడు రాజారావు.

"బాగున్నాయి" అన్నా.

"ఇక్కడికి తీసుకవచ్చి, నాకీ అవసరనను చూపించినందుకు నీకు నా కృతజ్ఞతలు !"

నవ్వాను నేను.

"మీ శేషమ్మ మామ్మ దేవతోయి!" మా సమాగమానికి ఆమే పూజారి !"

శేషమ్మ మామ్మ సిద్ధాంతిగారిపై చూపిన రౌద్రంలోని అంతరార్థం నాకు ఇప్పుడు అవగతమయింది.

కొండమీద దేవాలయం గంభీరంగా పవిత్ర మానవ ఆశయాల ప్రతిబింబంగా నిలుచుంది. కొండమీద రివ్వుమని వీచే చల్లగాలిలో హాయిగా స్వేచ్ఛగా ఆలయ ప్రాంగణంలో అడుగిడుతూ దైవానికి ప్రణమిల్లాం మేమంతా. కాని తన పరిస్థితులకు బలియై, యీ పరిస్థితులు కల్పించిన శేషమ్మ మామ్మ మాత్రమే ఆ దేవాలయంలో ప్రతీచోటా నా కంటికి కనిపించింది.

వా ర సు లు

ఇసుక తిన్నెలు వేసుకుని చిక్కిపోయిన గోదావరి వేసవిని నిగ్రహిస్తూ చల్లగాలి తన మిగిలిన నీటి కెరటాల మీంచి వదలుతోంది. చుట్టూ ఆవరించిన నిర్జన విశాల ప్రదేశంలోని చెట్లు గాలికి హాయిగా కదలుతూ గోదావరి గట్లమీద నృత్యం చేస్తున్నాయి. పద్ధెనిమిది సంవత్సరాల క్రితం కనిపించిన గోదావరి తిరిగి అదేదారిలో గతి తప్పక విధిచే బంధింపబడినట్లు అదే రూపంతో మళ్ళీ కనిపించింది మురళికి.

ఎవరో గొల్లవాడు గోదావరి ఒడ్డు రావి చెట్టు క్రింద కూర్చుని పిల్లనగ్రోవి వాయిస్తున్నాడు. దూరంగా మొలిచిన గడ్డి మొలకలు మేస్తున్నాయి దూడలు.

ఆ గంభీరమైన ప్రకృతి పరిసరాలు చూడగానే ఆనందంగా తనూ గొంతెత్తి పాడాలనుకున్నాడు మురళి. కాని తన శక్తి తెలుసుకుని మౌనంగా ఆ గొల్లవాడి స్వరం వింటూ నుంచున్నాడు.

పద్ధెనిమిది సంవత్సరాల క్రింతం సంగతులు మురళి మనస్సులో కదిలాయి. కోటిపల్లి నదీతీరంలోని పల్లెటూరు. అప్పుడు బాబయ్యా అక్కడ ఉద్యోగం చేస్తుండేవారు. మురళి ఆరవ క్లాసు చదువుకుంటున్నాడు. ఎప్పుడైనా ఆ గోదావరి ఒడ్డుకు వస్తే అదేదో మహా ప్రపంచం యింకా అవతలి నది ఒడ్డున ఉన్నట్లు, ఆ అలలు చిమ్మే ఉద్ధతమైన గోదావరి అగాధంలో ఏవో తెలియని లోకాలు ఉన్నట్లు, తెలియని అమాయిక ఆలోచనలు ఎన్నో కదిలేవి. జీవితంలో యౌవనదశ మధ్య భాగంలో ఉన్న మురళికి ఆనాటి ఆలోచనల వింత అందులోని రహస్యాలు యీ

నాడు సువిదితం. కనిపిస్తున్న మార్పు గురించి ఒక్క నవ్వు నవ్వు కున్నాడు.

బాబయ్య ఆదరణలో ఎదిగిన మురళి చదువు సంధ్యలు బాగానేర్చి. ఉన్న ఆస్తితో మద్రాసులో బట్టల మిల్లు స్థాపించి వర్తకంచేస్తున్నాడు. లాభాలు దోసిళ్ళతో వస్తున్నాయి. ఉన్నత జీవనానికి అలవాటుపడిన మురళికి ఆ పల్లెటూరు అంతా చిత్రంగా, చిన్నగా అవుపించింది.

మద్రాసు నగరంలో గౌరవాలు, హోదాలు నిలబెట్టుకోడానికి ఖరీదైన దుస్తులతో, జాజి బొమ్మల్లా అలంకరించుకున్న ముఖాలతో సంఘంలో మసలడం రివాజు, అవసరం అయిపోయేది ఈ పల్లెటూరిలో అత్యవసరమైన చిన్న ముతకగుడ్డ చుట్టుకొని, హాయిగా, లీలగా, దేహాన్నంతా ప్రకృతికి వదిలేసి, బంధించే సాంఘిక పద్ధతులకు దూరమై కదలుతున్న జనం, నాగరికులు ఉద్ఘాటించే స్వేచ్ఛనంతా పుణికి పుచ్చుకొన్నట్లు కనిపించారు.

బజారు నడివీధిలో కాఫీ హోటలు పెద్దది ఒకటి కనిపించింది. ఫలహారం సేవించాలని లోపల అడుగుపెట్టాడు మురళి.

ఖరీదైన దుస్తుల్లో పెద్దతరహా ఉన్నత వంశీకుడిగా కనిపిస్తున్న మురళిని చూడగానే, కాఫీ హోటలులో గుమిగూడిన పల్లెజనం అంతా అతనివైపు కళ్ళువిప్పి చూశారు నీలూగ్గా. హోటలు యజమాని సరాసరి అక్కడికి వచ్చేశాడు.

"ఏంకావాలి బాబూ ?"

"ఇడ్లీ-సాంబారు" అలవాటైన ప్రొద్దుటి మద్రాసు ఫలహారం కావాలని ఆజ్ఞ ఇచ్చాడు మురళి.

ఎన్నో కళ్ళు మురళీని తేరిపారి చూస్తున్నాయి. ఇదేచోట నారాయణ పద్దెనిమిది సంవత్సరాల క్రితం ఒక హోటలు పెట్టుకొని ఉండేవాడు. అతనేమయ్యాడో ! తడికలతో ఆవరింపబడి మధ్యన కాగి తాల బుట్టలు వేలాడుతూ ఉండేది. వంటలక్క పేరమ్మ పెసరెట్లు తయారయ్యేయంటూ అరుస్తూ నారాయణన్ని పిలిచేది.

పేరమ్మ, నారాయణ, గురించి ప్రజలు ఏదో గుసగుస లాడుకున్నా పెసరెట్లు మాత్రం రుచిగానే ఉండేవి బాబయ్యతో ఎన్నోసార్లు అక్కడ పెసరెట్లు తిన్నాడు మురళీ.

"ఇక్కడ నారాయణ అనే అతను ఒక హోటలు పెట్టిఉండే వాడు ! మీకు తెలుసునా ?" మురళి హోటలు యజమానివైపు చూశాడు.

"ఆయన చనిపోయాడండి !" సమాధానం !

"అయితే, మీరు అతని కుమారులా ?"

"కుమారుణ్ణి కాదు కానండి, కుమారుడులాంటి వాణ్ణే అయ్యాను"

ఆ సమాధానం మురళికి అర్థం కాలేదు.

"తమ పేరండి !" ఒక నన్నపాటి రైతులాంటి మనిషి ప్రశ్నిం చాడు.

మురళి తేరిపారి చూశాడు.

ఎప్పుడో ఎక్కడో చూసిన ముఖంలా ఉంది.

చిన్నప్పుడు ఎరుగున్నా, పద్దెనిమిది సంవత్సరాలలో ప్రతిమనిషిలో అనేకమైన మార్పులు కలుగుతాయి. అయినా ఆ మనిషిని బాగా చూసి నట్లు గుర్తుంది.

"నా పేరు మురళీ" చెప్పాడు అతను.

"ఏ వూరు ?"

"మద్రాసు"

"అలాగాండి !"

ఆ సన్నపాటి మనిషి ఒక నిముషం ఊరుకున్నాడు.

నారాయణ దగ్గర చిన్నప్పటి నుంచి హోటలులో పని చేస్తోండే ఆ కుర్రాడు యీయన. పేరమ్మ చచ్చిపోయాక నారాయణకు దేవుడు మీద భక్తి శ్రద్ధలు పెరిగిపోయాయి. బాగా సంపాదించి హోటలుకు యీగచ్చుమేడ కట్టాడు. తన ఆస్తి పంచుకోగలిగిన వారసులున్నా యీయనకే అభిమానంతో ఆస్తి అప్పచెప్పి చచ్చిపోయాడు నారాయణ."

ఆ హోటలు యజమాని, రామేశం, చరిత్ర గురించి ఆ సన్నపాటి మనిషి చెప్పాడు. విన్నాడు మురళీ. వారసులను, బంధువులను విడిచి, తన హోటల్లో పనిచేసే ఎవరో కుర్రాడికి ఆస్తి యిచ్చేసిన నారాయణ వింత ప్రకృతికి ఆశ్చర్య పోయాడు మురళీ. అభిమానం కావచ్చు, సమాధానం చెప్పుకొన్నాడు.

"ఇక్కడ పెసరెట్టు బాగుంటుంది. తినండి" ఆ సన్నపాటి మనిషి ఒక సూచన చేశాడు నవ్వుతూ !

"ఇవ్వండి" అన్నాడు మురళీ.

మరుక్షణంలో ప్లేటుతో తయారయ్యింది పెసరెట్టు ఎదురుగా !

"తమర్ని ఎక్కడో చూసినట్టుందండి బాబుగారూ !" అన్నాడు సన్నపాటి మనిషి.

"నిన్న బాగా ఎరిగినట్లు గుర్తు కొస్తోంది" అన్నాడు మురళి.

ఇద్దరూ నవ్వుకున్నారు.

"ఆ! ఆమధ్య వార్తా పత్రికలో చూశానండి - ఏదో మిల్లు యజమానుల సంఘానికి అధ్యక్షులైనట్లు..." ననిగాడు సన్నిపాటిమనిషి.

"అయితే పత్రికల్లో చదివినవన్నీ జ్ఞాపకం పెట్టుకోగలరన్న మాట!"

"ఎంతమాటన్నారు బాబూ!"

"నీ పేరు"

"వీరన్న"

"వద్దెనిమిది సంవత్సరాల క్రితం అప్పారావుగారు అనే ఒకాయన ఈ వూళ్ళో పంచాయతీ ఇనస్పెక్టరుగా ఉండేవారు తెలుసా?"

"అయ్యో! ఎంతమాట! అప్పారావుగారి దగ్గరనే కదండి సేవని చేస్తా!" అన్నాడు వీరన్న ఆత్రుతగా.

"నేను వారి అన్నగారి అబ్బాయిని" మురళి నవ్వాడు.

"ఆఁ అలాగాండి...చిన్నప్పుడు మీరు అదోలా ఉండేవారు... చాలా అమాయకులుగా ...కుర్రాళ్ళచేత దెబ్బలుతింటూ. నేను ఒకసారి అడ్డు వచ్చానండి జ్ఞాపకం ఉందాండి...బాబయ్యగారికి నేనంటే ఎంతో అభిమానం...అమ్మగారు కులసాండి? బాబయ్యగారు పోయారుగా... వారి కుటుంబం ఎక్కడుందో...ఇప్పుడు ఒకసారి వారినిచూడాలండి!... మిమ్మల్నిచూస్తోంటే ఎంతో ఆనందంగా ఉందండి!...ఇంకో రెండు పెసరట్లు తెప్పించమన్నారా...రామేశంగారూ చూస్తావేమిటియ్యా...

తేవయ్యా...ఈయన మీ అప్పారావుగారి అన్నగారి అబ్బాయి మురళి గారు...చాలా సంతోషంగా ఉందండి'' అంటూ ఏమిటో చెప్పలేని ఆనందముతో దగ్గరగా వచ్చేశాడు వీరన్న.

వీరన్న పంచాయితీ బోర్డులో బంట్రోతు. పద్దెనిమది సంవత్సరాల క్రితం అతను ఇరవై రెండేండ్ల యువకుడు. ఇప్పుడు నలభై సంవత్సరాలు వచ్చినా ఎలావున్న మనిషి అలానే వున్నాడు. అందుకే మురళి యిట్టే గుర్తుపట్టాడు.

పెద్ద హోదాలో మిల్లు యజమానిగా మద్రాసులో నాగరికతలో నాజూకుగా మనకే అలవాటున్న మురళికి ఒక బంట్రోతు తన దగ్గరగా వచ్చి కౌగలించు కొనేటంత పని చేస్తోంటే ఏంచెయ్యాలో అర్థం కాలేదు. బాగుండదని వీరన్న ప్రవర్తన మురళిని రక్షించలేక పోయాడు.

రామేశం పెద్ద ప్లేటులో మరో రెండు పెసరెట్లు తెచ్చాడు. అప్పారావుగారి బంధువని అప్పుడే వీరన్న ఆ హోటల్లోకివచ్చే వాళ్ళందరికీ మురళికి పరిచయం చేసేశాడు.

వీరన్న మురళి బాబయ్య దగ్గర చాలా నమ్మకంగా పనిచేసేవాడు. వాళ్ల కుటుంబ కష్టసుఖాలలో యించుమించు ఒకడుగా పాలు పంచుకుని విశ్వాసంగా బ్రతికిన నౌకరు. అందువల్ల మురళిని చూడగానే వీరన్న మనస్సు ఆనందంతో నృత్యం చేసింది.

“పిల్లలా ?'' అడిగాడు మురళి.

“యిద్దరు పిల్లలు పుట్టిపోయారండి''

“పాపం''

వద్దంటున్నా వీరన్న యింకా దోసె, పూరీ తెమ్మన్నాడు రామేశాన్ని. అన్నీ తిన్నాడు మురళి !

"నువ్వు కూడా తినవోయి !" అన్నాడు మురళి.

"నాకేమీ వద్దండి !"

"అలాకాదు. కాఫీ అయినా త్రాగాలి"

కాఫీ త్రాగాడు వీరన్న.

ఫలహారాలు పూర్తి అయ్యాయి !

మురళివెళ్ళి రామేశానికి డబ్బుయివ్వ బోయేడు.

వీరన్న సంజ్ఞ చేశాడు.

రామేశం డబ్బు తీసుకోలేదు.

"అదేమిటి వీరన్నా ? డబ్బు తీసుకోమను" అన్నాడు మురళి.

"మీరు వచ్చేయండి బాబూ ! నేచూసుకుంటాను."

"అదేమిటి ! నువ్వు డబ్బు చెల్లించడం బాగులేదు !"

పరవాలేదు బాబూ ! మీరు బయటికిరండి" తప్పలేదు మురళికి బయట ఒకసిగరెట్టు పెట్టి, ఒక కిళ్లీ అందించాడు. వీరన్న బస్సుస్టాండు దాకా సరదాగా కబుర్లుచెబుతూ వచ్చాడు. బస్సు బయల్దేరింది ఇంటికి.

వీరన్న అభిమానం మురళి హృదయాన్ని కదిలించింది. బాబయ్య చనిపోయేటప్పుడు వీరన్నపేర నాల్గెకరాల భూమి వ్రాసి చనిపోయాడని, అందరూ గింజుకున్నారు యింట్లో. బాబయ్య అభిమానానికి ఆనందిస్తూ ఆ భూమి అక్కర్లేదంటూ మళ్ళీ అతను మా పిన్నికి వ్రాసి యిచ్చేశాడని విన్నాడు మురళి.

అభిమానంతో ఆదరించి, ఆత్మీయత చూపేవాళ్ళే వారసులు కాని శరీర సంబంధమైన బంధువులు వారసులు కాదనితోచింది మురళికి.

నెలరోజులు బంధువులవద్ద గడపాలని యీ ప్రాంతాలకు వచ్చాక, తన బట్టలమిల్లులో సమ్మె జరుగుతున్నట్లు తంతి వచ్చింది. వేతనాలు హెచ్చించాలని సమ్మె కట్టారు కార్మికులు. వాళ్లు అడిగినట్లు వేతనాలు హెచ్చిస్తే మిల్లుకు నష్టంరాదు. కాని అలాచేస్తే లాభాలు తగ్గుతాయని, సమ్మె ఎదుర్కోవాలని తన ఆర్థిక సలహాదారులు చెప్పారు మురళికి.

మిల్లు విషయాలు చూచుకోవాలని మద్రాసు వెళ్ళాలని నిశ్చయించుకున్నాడు మురళి యింతకుముందు.

తన దగ్గర విశ్వాసంతో పనిచేసిన కుర్రాడు రామేశానికి హోటలు అప్పగించిన నారాయణ ఔదార్యం, ఆప్యాయతతో అంటిపెట్టుకుని సేవ చేసిన వీరన్నని మరచిపోని బాబయ్య విశాల హృదయం మురళిని కదలించాయి.

బస్సు వేగంగా నడుస్తోంది. నిర్మలమై ప్రకృతి బస్సు దుమ్ములో కప్పబడి కళ్ళకు కనిపించటంలేదు. దుమ్ము తగ్గినచోట సూర్యకాంతిలో ప్రకృతి దూరంగా మెరుస్తోంది.

ఆ బస్సుద్వారా గమ్యస్థానం చేరగానే, తన ఆర్థిక సలహాదారులకు తంతి యివ్వాలని నిశ్చయించాడు మురళి; కార్మికులు అడిగినట్లు వేతనాలు యిచ్చెయ్యమని"

తన వ్యాపార జీవితానికి అభ్యుదయం కూర్చే విశ్వాసమైన కార్మికులే తనకు కాబోయే నిజమైన వారసులని తట్టింది మురళికి.

మాతృమూర్తి

రిక్షా దిగాను. సాయంత్రం ఆరుగంటలకే చేరవలసిన రైలుబండి అనివార్యమయిన రహదారి ఆటంకాలవల్ల మరో అయిదు గంటలు ఆలస్యం కావడంచే రాత్రి పదకొండు గంటలకు యిల్లు చేరాను. దూర ప్రయాణంచేసి వచ్చిన అలసటతో, ఆకలితో నీరసంతో కలిగిన శరీర బాధవల్ల ఇంటికి చేరుకున్నాననే సంతోషంతో "అమ్మా" అంటూ ఒళ్ళు విరుచుకుని, గట్టిగా శ్వాస పీల్చుకున్నాను రిక్షాదిగి.

ఇంటిముంగలి పెళ్ళి పందిరి విద్యుద్దీపాలతో ఆహ్వానించింది. ఆ దీపాల కాంతిలో మిలామిలా మెరుస్తున్న మామిడి తోరణాలు నా రాకకు ఆహ్లాదంగా నృత్యం చేస్తున్నట్లున్నాయి. ఆనవాలు పట్టలేని ముత్తైదువులు యువకులు పందిరిలోంచి హడావిడిగా నడిచిపోతున్నారు. వీధి అరుగు మీద నౌకర్లు, బ్యాండువాళ్ళు గుమిగూడి ఏవో కబుర్లు చెప్పుకొంటూ చుట్ట కాల్చుకుంటున్నారు. వెలుగుతున్న విద్యుద్దీపం చూట్టూ ఎన్నో పురుగులు ఎగురుతూ పందిరిలో రాలుతున్నాయి.

పది సంవత్సరాల క్రితం విడిచిన ఇంటినీ, తండ్రినీ, చెల్లెలినీ, బంధు జనాన్ని చూడగల్గుతాననే ఆనందంతో గబగబ అడుగు వేశాను. రిక్షా జాడ కనిపెట్టి ఒకముసలాయన భుజంమీద కండువా సవరించుకుంటూ గబగబ పందిరిలోకి వచ్చాడు. ఇంట్లోంచి.

"నా...న్న!" ఆ ముసలాయన్ను చూడగానే ఆనందంతో కళ్ళు చెమ్మగిలి దగ్గరగా వెళ్లి నిలబడిపోయాను. నాన్న నా భుజంమీద చెయ్యి వేసి కౌగలించుకున్నాడు!

"కులాసాగా ఉన్నావా వేణూ!"

నా ఆనందం ఏ విధంగా వ్యక్తం చేయ్యాలో అర్థం కాక ఒక నవ్వు నవ్వాను.

అరవయి సంవత్సరాలవయస్సు వచ్చిన నాన్నలో వేలాడుతున్న బుగ్గలు, వాలుతున్న తెల్ల కనుబొమ్మలు, ముడతలు పడుతున్న శరీరం, బట్టతల, ప్రస్ఫుటమయి ఆయన రూపంలో చాలా మార్పు తెచ్చింది. పెరుగుతున్న సంసార బాధ్యతల బరువు, మనోవ్యథలు కూడా ఆయన్ని క్రుంగదీసి ఉంటాయి.

నాన్న, నేను ఆనందంగా, ఆలింగనంతో ఒకడుగు ముందుకు నడిచాము. "మీ అమ్మే ఉంటే......" నాన్న ఏదో అనబోయాడు.

"వేణూ"

వెనుదిరిగి చూశాను

పసుపు పచ్చని శరీర కాంతిలో మూర్తీభవించిన సహజమైన పెద్ద ముత్తెయిదువులా నవ్వుతూ నిలుచుంది ఆమె.

"నువ్వు......" ఆలోచిస్తూ ఆనందంతో తడబడుతూ ఏదో అనబోయాను.

"అప్పుడే మర్చిపోయావన్నమాట!" చేతులు తిప్పుకుని మూతి ముడిచింది ఆమె కొంచెం కోపంతో.

"పేరిందేవి?" నాన్న నవ్వేడు.

"ఆ! ఆ! పేరిందేవి!" నా ఆలస్యానికి నొచ్చుకుంటూ నేనూ నవ్వేశాను. "అయినా ఇంత యిలా హఠాత్తుగా మారిపోతే ఎలా ఆనవాలు పట్టడం? సన్నగా బక్కపల్చగా ఉండే మనిషివి యింతలావెక్కితే..."

"నువ్వేం తక్కువ మారావా? అద్దం తీసుకురానా?"

ప్లీడరుగారిలా ఎదురు ప్రశ్న వేసింది పేరిందేవి.

నాన్న గట్టిగా నవ్వేడు "తీరుబడిగా దెబ్బలాడుకుందురు గాని! ఇప్పుడు కాదు!" అంటూ.

పేరిందేవి ఆనందంగా నన్ను పరీక్షగా చూసి, గర్వంగా ఒక నవ్వు నవ్వింది.

"ఏయ్! చాకలి! పిల్లని ఇంట్లో పడుకోబెట్టు! కేక పెట్టింది పేరిందేవి.

చాకలాడు పందిరిలో చాపమీద పడుకున్న రెండేళ్ళ పిల్లని ఎత్తుకొని ఇంట్లోకి నడిచాడు. పేరిందేవి గబగబ నడిచి రిక్షావద్దకు వెళ్ళింది. పెట్టె బెడ్డింగు రెండూ చేతుల్తో పట్టుకుని నా దగ్గరకు వచ్చింది.

"నీ కెందుకీ శ్రమ! రిక్షావాడు తెస్తాడుగా!" అన్నా.

"నువ్వేమీ మాట్లాడ్డానికి వీల్లేదు నేను యిప్పుడు యీ ఇంటికి పెద్దను" నవ్వింధి పేరిందేవి.

ఆమాట నాకర్థంకాలేదు.

"అంతేలే" అంటూ నాన్న ఒకడుగుముందుకు వేశాడు. అప్పుడే ఇంట్లోంచి అమ్మలక్కలు, అబ్బాయిలు, ముసలాళ్ళు, చెల్లెలు, తమ్ముళ్ళు "వేణూ" అంటూ చుట్టుముట్టారు. ప్రశ్నవర్షం కురిపించారు. నాక్షేమం గురించి.

ఏయ్! ఏమిటి ప్రశ్నలు ఇంటి గుమ్మంముందు? రాబోయే పెళ్లి కొడుకును విసిగించండి భార్యతో పల్లకీ దిగి వచ్చినప్పుడు'' పేరిందేవి తన వయస్సు మరిచి ఎదురుగావున్న పెద్దలను, పిన్నలను మందలించింది.

'రా వేణూ! నీ కెంత ఆకలేస్తోందో! భోజనంచేద్దువుగాని''
పేరిందేవి నా చెయ్యి పట్టుకుని ఇంట్లోకి నడవమని నెట్టింది.

ఆనవాలుపట్టినా లేకపోయినా, ఆ బంధువుల కందరికీ యథోచితంగా సమాధానాలు చెప్పి మేడమీదకు వెళ్ళాను.

పేరిందేవి తన మొలలో దాచుకున్న తాళంచెవుల గుత్తితీసి ఒక గది తెరిచింది.

"ఈ గది నీ కోసం ప్రత్యేకం. ఒక్క పెళ్ళికూతురు మాత్రమే యిక్కడ అప్పుడప్పుడు ఉంటుంది'' మొలలో తాళాలు దాచుకుంటూ నవ్వింది ఆమె.

ఆ గదిలో కొన్ని కొత్తబట్టల మూటలు, ఒకపెట్టె, చిలకకొయ్యకి తగిలించివున్న కొన్ని చీరలు మాత్రం ఉన్నాయి. గదిలోని కిటికీ ద్వారా బయటనుంచి చల్లగాలి రివ్వున వీస్తోంది.

"పదకొండు గంటలదాకా రాకపోతే నువ్వు పెళ్ళికివస్తావో, రావో, అనిభయపడ్డాం. క్రింద స్నానానికి వేన్నీళ్లు తయారుగావున్నాయి భోజనం సిద్ధంచేయిస్తా త్వరగా రా'' అంటూ గెంతుతూ మేడ కిందకి వెళ్లిపోయింది ఆమె.

పెండ్లికూతురు ఎదురుగావచ్చి నిల్చుంది.

"ఏం! సీతా! కులాసాగా వున్నావా?" అన్నాను మామూలు ధోరణిలో. తరువాత గబుక్కున నాలికకర్చుకున్నాను. శుభమా అని పెండ్లి జరుగుతున్నట్లు ప్రత్యక్షంగా కనిపిస్తోంటే ఆమె క్షేమానికి తక్కువేమొచ్చిందని.

సీత నవ్వుతూ మౌనంగా నిల్చుంది.

"పెండ్లికొడుకు బాగున్నాడా?"

సిగ్గుతో తలవంచుకొని తలుపుచాటుకు వెళ్ళిపోయింది సీత.

నేను ఇంటినుంచి పారిపోయినప్పుడు సీతకు ఎనిమిదేండ్లు. ఇప్పుడు పద్దెనిమిదేళ్ళ వయస్సులో నిండు యౌవనంతో సౌందర్యంగా ఉంది. కాలం మార్పులో కనిపించే వ్యక్తులవిచిత్ర రూపాలు ఆలోచించుకుంటూ స్నానానికి మేడక్రిందకు వెళ్ళాను.

స్నానంచేసి భోజనానికి కూర్చున్నా. భోజనం వస్తువులు పెళ్ళివారి వంటకాల్లా కనిపిస్తోనే వున్నాయి. అన్నీ వడ్డించి పేరిందేవి నా ప్రక్కనే పీటవేసుకుని కూర్చుంది,

"ఏమిటి కలకత్తా విశేషాలు?" ప్రశ్నించింది పేరిందేవిఉత్సాహంగా ఇంతకాలం జీవితంలో జరిగిన వింతలు గ్రహిద్దామని.

"ఏమున్నాయి" అంటూ నవ్వాను మెల్లిగా, ముఖంమీద చెమట తుడుచుకుంటూ.

"విసరనా?" అంటూ పేరిందేవి ప్రక్కనే ఉన్న తాటాకు విసనకర్రతో గట్టిగా విసరడం మొదలెట్టింది.

"గాలి బాగా వీస్తోందా?,, చిలిపిగా ముఖంపెట్టింది పేరిందేవి.

నేను ఫకాల్కున నవ్వేను, చిన్నతనంలో జరిగిన సంఘటనలు జ్ఞప్తికి వచ్చేయి.

మేమిద్దరం ఒకే స్కూల్లో చదువుకునేవాళ్ళం. ఇద్దరి ఇళ్ళు ప్రక్కగానే వుండేవి. నేను భోజనం చేసేటప్పుడు రోజూ సాయంగా నా ప్రక్కనే కూర్చుని ఇలాగే ప్రశ్నించేది. ఒక్కొక్కసారి కొంటెగా విసనకర్రతో తలమీద కొట్టేది.

పేరిందేవికూడా గట్టిగా నవ్వింది.

"ఏం?" అన్నా.

"నువ్వు ఎందుకు నవ్వావో నేనూ అందుకే నవ్వాను."

ఆమెకూ ఆచిన్ననాటి సంఘటనే జ్ఞప్తికి వచ్చిందని నే ననుకున్నా.

ఇంటికి రాగానే ఆదరించి, మంచిగా మాట్లాడి, నా సౌకర్యాలు చూస్తూకడుపునిండా భోజనంపెట్టి పిల్లల తల్లిగా ఇరవై ఎనిమిదేండ్ల వయస్సులో నా ప్రక్కనేఉన్న పేరిందేవిని చూడగానే "నాఅమ్మ ఎవరో తెలియని నాకు మాతృదేవత సాక్షాత్కరించినట్లు కనిపించింది పదిసంవత్సరాల క్రితం అమ్మలేకపోబట్టే నా బ్రతుకు హీనమయిందని లేచిపోయాను ఇంట్లోంచి. మా అమ్మే బ్రతికిఉంటే నాకు ఇంతకంటే ఎక్కువ ఆదరణ లభించేదా? పేరిందేవిలో అచ్చు మీ అమ్మ పోలిక లన్నీ ఉన్నాయిరా అన్న నాన్నమాటలు జ్ఞప్తికి వచ్చాయి.

"పిల్లలా?" ప్రశ్నించాను.

"ముగ్గురు"

నేను నవ్వాను గట్టిగా.

"నువ్వూ పెళ్ళిచేసుకొని ఉంటే ఈపాటికి తాతగారయ్యే వాడివిగా పేరిందేవి హేళనగా వెక్కిరించింది, ఈవిషయం ప్రస్తావన మార్చాలనుకున్నాను.

"ఈ ఇంటి పెద్దరికం నీ చేతుల్లోకి ఎల్లావచ్చింది?"

ఇప్పుడు పెళ్లిలో కన్యాదానం చేసేవాళ్ళే వరనుకున్నావు?" గర్వంగా ఠీవిగా ముఖం పెట్టింది పేరిందేవి.

పెండ్లిపీటలమీద నాకు మాతృదేవతగా ఒక స్థానాన్ని ఆమె ఆక్రమించబోతోందని గ్రహించాను.

"విశేషాలు అడిగావు కదూ!...కలకత్తా అంతా వెదికాను. పేరిందేవి లాంటి మనిషి ఎక్కడా కనిపించలేదు"

"ఇంటినే మర్చిపోయిన మనిషికి దూరపు చుట్టమైన పేరిందేవి జ్ఞాపకం ఉందంటే ఎవరు నమ్ముతారు?"

పేరిందేవి విసరడం మానేసింది. పెరుగు వడ్డించింది.

"మేడమీద పక్క వేయించాను. కాస్సేపు విశ్రాంతి తీసుకో!!... తెల్లవారుఝామున మూడుగంటలకు ముహూర్తం...నిద్రపోయావు గనుక. చూసుకోవలసిన పెళ్ళి పనులు బోలెడువున్నాయి" అంటూ పేరిందేవి చెంగున నడుస్తూ వెళ్ళిపోయింది.

ఇంటివరండాలో కొల్లలుగా నిండిఉన్న కొందరు బంధుజనం ఏవో గుస గుస చెప్పుకుంటున్నారు నన్ను గురించి. ముసలాళ్ళు గోడకు జేరబడి జోగుతున్నారు;

భోజనం ముగించి వరండాలోకి రాగానే గుసగుసల సద్దులు అణగి పోయాయి కాని బంధువుల కళ్ళు మాత్రం నాకేసి తీవ్రంగా ఒక సారి విమర్శచేశాయి. మేడమీదకుపోయి పడుకున్నా. విశ్రాంతికోసం ఒంటరి తనంలో స్నేహితుడైన సిగరెటును ప్రజ్వలితం చేశాను.

సిగరెట్టు పొగలు గాలిలో గత జీవితంనాటి నా కలలుగా తేలి పోతున్నాయి.

నేను పుట్టగానే మా అమ్మ చనిపోయింది. నా జననం మా అమ్మ మరణానికి కారణమయిందని నన్ను నా తల్లి తాలూకు బంధుజనం అంతా ఈసడించారు. అమ్మ అంటే ఎంతో అనురాగమున్న నాన్న మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకోనని ప్రతిన పట్టారు. నన్ను పెంచి పెద్దచేసే భారం నాన్న మీదే పడింది.

తల్లి మరణానికి కారకుడైన నన్ను ఏ తల్లీ అదరించడానికి యిష్ట పడలేదు. నా పెంపకంమీద ఏ విధంగా శ్రద్ధచూపాలో తెలియని నాన్న ఒక దాసీని నియోగించారు. ఆమె పాలిచ్చి పోషించేది.

ఒకరోజు నాన్న వూళ్ళోకి వెళ్ళారు పనిమీద ప్రొద్దున్నే. మధ్యా హ్నం పన్నెండు గంటలకు ఇంటికి తిరిగివచ్చారు. వోరగా వేసివున్న తలుపు తెరచారు ఎదురుగాఉన్న దృశ్యం చూసి చకితులైపోయారు నాకు పాలిచ్చే దాసి నురగలు క్రక్కుతూ పడివుంది. ఆమె ప్రక్కనే బోర్లపడి నేను ఆడుకుంటున్నా. ప్రక్కనే నల్లత్రాచు పడగ ఎత్తి నుంచుంది.

తెరిచే తలుపు కిర్రు శబ్దం, పాదరక్ష చప్పుడువిన్న ఒక నిముషం తర్వాత మెల్లిగా పడగ ముడుచుకొని త్రాచు ఎక్కడికో చరచర పరుగె త్తింది. నాన్న గబగబ వచ్చి నన్ను ఎత్తుకున్నాడు. దానికి యథా విధిగా దహనక్రియలు చేయించాడు.

తన కడుపు నింపుకోడానికి నన్ను పెంచుదామని తల్లిస్థానం ఆక్రమించిన దానికూడ చనిపోవడం మాచుట్టుప్రక్కలఇళ్ళల్లో పెద్ద కథగా ప్రచారమైపోయింది. పొరుగింటి స్త్రీలు నన్ను ముట్టుకోడానికే భయపడేవారు. చివరకు నాన్నేస్వయంగా నా పెంపక భారం నిర్వహించసాగారు.

అయిదు సంవత్సరాల వయస్సులో నేను బయటబాగా తిరుగుతూ, పిల్లలతో దెబ్బలాడుతూ, పొరుగింటివారి పితూరీలతో నాన్నకు విసుగెత్తించేవాడిని. ఒకరోజు దాగుడుమూత లాడుకుంటూంటే పేరిందేవితో పరిచయం కలిగింది. ఆటలో ఏదో కోపమువచ్చి పేరిందేవిని కొట్టాను. తిన్నగా వచ్చి నాన్నతో ఫిర్యాదు చేసింది పేరిందేవి.

"తప్పు! యీ అమ్మాయి నీకు చెల్లెలవుతుంది" నాన్న నన్ను మందలించాడు.

"చెల్లాయి?" నవ్వాను.

ఏడుస్తున్న పేరిందేవి కూడా నవ్వింది.

"ఇంక ఎప్పుడూ కొట్టనే" అన్నా పేరిందేవి చెయ్యి పట్టుకుని

నాన్న ఆనందంగా నవ్వుకున్నాడు మమ్మల్ని చూసి, మా ఇంటి ప్రక్కనే ఉన్న కనకమ్మగారి కూతురు పేరిందేవి. నేను పుట్టిన తొమ్మిదవ

నెలల తర్వాత జన్మించింది. ఒకే వయస్సులో ఉన్న మా యిద్దర్కీ స్నేహం బాగా పెరిగింది. దూదుంపుల్ల, పరుగు పందాలు, దాగుడు మూతలు ఆడు కునే వాళ్ళం. ఒకే స్కూల్లో చదువుకునేందుకు చేరాము, ఇద్దరూ కలిసి బడికి వెళ్ళేవాళ్ళం. కాస్త తీరిక ఉంటే తిన్నగా పేరిందేవి మా యింటికి వచ్చే సేది.

మొదటి రోజుల్లో నాన్నే స్వయంగా నాకు వండిపెట్టేనారు. తర్వాత వంటవాణ్ణి నిర్ణయించారు. వంటవాడు వెళ్ళిపోతే, నేనుఒంటరిగా భోంచేసేటప్పుడు పేరిందేవి ప్రక్కనే ఉండి నాకు అన్నీ అందిచ్చి వడ్డిం చేది.

ఒక్కొక్కసారి జ్వరమొచ్చి ఇంట్లో పడుకునిఉంటే పేరిందేవి తనుకూడా స్కూలు మాని, నా దగ్గరే కూర్చునేది. మందు ఇచ్చి ఏవో కబుర్లు చెప్పేది. దొడ్లో ఎదురుగా ఉన్న జామచెట్టు, అందుమీది రామ చిలుకలు, అరటితోట, నీటిపైపు, దానిమ్మ పువ్వులు వీటి గురించి మాట్లా డుకునే వాళ్ళం

ఆరవ ఏట నాకు మశూచి వచ్చింది. విపరీతంగా వ్యాపించిన మశూచి నా శరీర ఆకారం మార్చేసింది. శరీరంలో నునుపుతనం మాయ మయి, గంట్లుదేరింది. మశూచి జ్వరంతో బాధపడేరోజుల్లో వాళ్ళఅమ్మ, నాన్న వద్దన్నా వినక పేరిందేవి నా ప్రక్కకు వచ్చి కూర్చునేది. వేప కొమ్మలతో విసిరేది.

"మీ అమ్మలా ఉంటుందిరా పేరిందేవి!" అనేవాడు నాన్న ఆ రోజుల్లో.

మా అమ్మ చనిపోయిన తొమ్మిదినెలలకు పేరిందేవి పుట్టడంవల్ల, అమ్మ పోలికలన్నీ ఆమెలో వున్నాయని నాన్న అనడంలో ఆయన

హృదయంలోని భావం ఏమిటాఅని నేను ఆలోచించక పోలేదు. కాని, నాకు అప్పుడు ఎక్కువ అర్థమయ్యేది కాదు. ఆ భావంలోని గూఢార్థం. కురూపిగా మారిన నన్ను స్కూల్లో అందరూ హేళన చేసేవారు పేరిందేవి ఈ హేళనలు చూసి ఒక్కొక్కసారి వాళ్ళని కసిరేది. ఎవరేమన్నా, నా స్నేహం విడిచేది కాదు. నాకు తొమ్మిది సంవత్సరాలు వచ్చాయి. ఒక రోజు నాన్న ఊరువెళ్ళి తిరిగి వచ్చాడు. ఆయన తో ఇరువై ఏండ్ల ఒక అమ్మాయి, ఒక ముసలాయన వెనకాలే వచ్చారు. వంటవాడు చేసిన భోజనం తిని, పేరిందేవి, నేను ఏవోకబుర్లు చెప్పకుంటున్నాం స్కూలు పాఠాలు గురించి.

"ఒరేయ్ వేణూ!" నాన్న సరదగా పిలిచారు ఇంట్లోకి రాగానే.

పేరిందేవి ఆక్రొత్తవాంళ్ల వైపుచిత్రంగా చూస్తునిల్చుంది.

"నీకు క్రొత్త అమ్మను తీసుకువచ్చానురా" అన్నారు నాన్న.

ఆ క్రొత్త స్త్రీ నా దగ్గరకు చనువుగా వచ్చి నా తల నిమిరింది.

నేను తెల్లబోయి చూశాను.

పేరిందేవి నాచెయ్యి పట్టుకుని వెనక్కిలాగింది.

"క్రొత్త!" నవ్వారు నాన్న! నేను వెనక్కి తగ్గడం చూసి.

"అవు నవును"! ఆ ముసలాయన వెకిలిగా తల ఊపాడు.

నాన్న ఆ క్రొత్తవాళ్ళతో ఏదో మాట్లాడుతున్నారు. కులాసాగా.

పేరిందేవి నేనూ బయటికి వచ్చాము.

"మీ నాన్న పెళ్ళి చేసుకున్నారు!"

"ఆమె నీ సవతి తల్లి. జాగ్రత్త!" ఏదో మంత్రం ఉపదేశించి నట్లు పేరిందేవి నా చెవిలో గుసగుస లాడింది.

పేరిందేవి తన యింటికి వెళ్ళిపోయింది.

ఆ క్రొత్త మనుష్యుల మధ్య ఇల్లంతా నాకు క్రొత్తగా కనిపించింది. ఆ క్రొత్త స్త్రీ ఇంట్లో అడుగు పెట్టినప్పటినుంచి నాన్న నా అవసరాలగురించి శ్రద్ధ అట్టే తీసుకోవడం మానేశారు. నా సవతితల్లి నాకు కావలసిన బట్టలు, భోజనం అన్నీ యిచ్చేది. పేరిందేవి తరుచు మా యింటికి రావడం మానేసింది. ఒక సెలవు రోజున చాకలివాణ్ణి పిల్చుకురమ్మని సవతితల్లి ఉత్తరువు చేసింది. చెరువు గట్టువైపు వెడుతున్నా. రావిచెట్టు రివ్వున వీచె గాలికి రోద పెడుతూ నృత్యం చేస్తోంది.

"వేణూ!" వెనుకనుంచి కేక వినిపించింది.

ఆగాను. పేరిందేవి నేలమీద ఏదో వెదుకుతూ వచ్చింది.

"ఇక్కడ చెవి లోలకు జారిపోయింది. నీకు కనిపించిందా?"

నాకు తెలియదని తెలుసున్నా పిలిచి ఆ ప్రశ్న వేయడంలో పేరిందేవి ఉద్దేశ్యం నేను గ్రహించాను. ఆమెను కలుసుకుని చాలా రోజులయింది. బడిమానేసింది. మా యింటికి రావడం కూడా బాగా తగ్గించింది. నన్ను పలకరించా లనుకున్న ఆమెతో పరిహాసం [illegible] పించింది.

"చెవి లోలకా?"

"అవును."

"బంగారంది కదూ?"

"అవును."

"కిందటిసారి నేను చూసేను అదేనా?"

"ఉ ఉ అదే"

"ఈ మాత్రం దానికి ఇన్ని ప్రశ్న లెందుకని?"

"ఆ చెప్తా. ఇంకదానిక్కూడే చూశాను. ఆరాళ్ళ క్రింద అనుకుంటా" గట్టిగా నవ్వాను. నేను అన్నది అబద్ధ మని ఆ నవ్వు చెబుతూనే వుంది.

పేరిందేవి ఆత్రుతగా రాళ్ళ క్రింద వెదికింది. లోలకు కనిపించింది.

ఏదో మేజిక్ జరిగిందనుకుని తెల్ల మొహం వేశాను.

"సాయంత్రం మా యింటికి రా. మిఠాయి పెట్టిస్తా అమ్మ చేత" అంటూ నవ్వుకుంటూ వెళ్ళిపోయింది పేరిందేవి.

సాయంత్రం పేరిందేవి యింటికి వెళ్ళాను. దొడ్లో మందార వృక్షాలకు నీళ్ళు పోస్తోంది పేరిందేవి. ఆమెలో ఒక సంవత్సరం నుంచి చాలా మార్పు కనిపించింది. అల్లరి, చిలిపితనం తగ్గించి నెమ్మది, పెద్దరికం నేర్చుకుంటున్నట్లని పించింది. ఏపుగా ఎదిగిన ఆ మందార వృక్షం, ఆకు పచ్చ, పసుపు పచ్చని ఆకులతో, కుంకుమ రంగు పువ్వులతో నిండుగా గాలిలో ఊగుతున్న సోయగమంతా, పసుపుపచ్చని ముఖ కాంతిలో కుంకుమ తిలకం దిద్దుకున్న పేరిందేవిలో మూర్తీభవించినట్లని పించింది.

"రా వేణూ! కూర్చో" అంటూ నీళ్ళకుండ మందార వృక్షం దగ్గరే వదిలి మెల్లిగా నా వైపు నడిచి వచ్చింది. వరండాల చాపవేసి కూర్చోమంది ఇట్లోకి వెళ్ళి ఒక పళ్ళెంలో మిఠాయి తెచ్చి ముందు పెట్టింది.

"బంగారు లోలకు చూపించ గలిగినందుకు, బంగారంలాటి మిఠాయి బహుమతి!" నవ్వింది పేరిందేవి.

"మా యింటికి రావడం మానేశా వేం?"

మళ్ళీ నవ్వింది పేరిందేవి.

"బడి మానేశా వేం?"

కిలకిల నవ్వింది పేరిందేవి.

"నేను మిఠాయి తింటున్నా."

"నాకు పెళ్ళట వేణూ!" సిగ్గుతో నవ్వింది,

ఆమె వైపు తేరిపార చూశాను.

"మీ నాన్న ఒక సంబంధం నిశ్చయించారు"

"ఎప్పుడు పెళ్ళి?"

"వచ్చే నెల!"

"అయితే నేను నీ పెళ్ళికి బ్యాండు వాయిస్తా" ఆనందం పట్టలేక గట్టిగా అన్నాను. ఆమె నవ్వింది.

ఏలా ఉంది మీ క్రొత్త అమ్మ?" ప్రశ్న వేసింది పేరిందేవి ముభావంగా.

"నాకు అదోలా ఉంది ఆమెతో మసలడానికి"

"ఆమెను చూస్తే నాకు భయం వేస్తుంది" పేరిందేవి ముఖం దించుకుంది.

"పెళ్ళి!" ఆ మాటతో నాకు అర్థమయింది ఆమె జీవితం మారుతోందని చిన్ననాటి స్నేహానికి ఆఖరు దశ వచ్చినట్లనిపించింది.

సంతోషం కోలుపోయిన మనిషిలా లేచి ఇంటికి వెళ్ళిపోయాను. పేరిందేవి పెళ్ళి జరిగింది. నాన్న చాలా హడవిడిగా ఉన్నారు. పెళ్ళి

రోజులో పెళ్ళి కొడుకు మాకు బంధువే. స్ఫోటక మచ్చలతో అంద వికారంగా ఉన్నాననినాతో పెద్దలు, పిన్నలు కూడా ఎక్కువ పరిచయం కలుగజేసుకో లేదు ఆ పెళ్ళిలో.

పెళ్ళయిన సాయంత్రం పెళ్ళి పందిరిలో కూర్చుని ఏదో అర్థం కాకుండా ఆలోచిస్తున్నా. మధువర్కంలో ప్రొద్దు తిరుగుడు పువ్వులా మెరుస్తున్న పేరిందేవి కుంకుమ భరిణితో ఎదురుగావచ్చి నిల్చుంది.

"కూర్చో" నేను లేచి నుంచున్నాను.

భరణిలోని కుంకుం తీసి నా ముఖానికి నామంపెట్టింది మౌనంగా. నాకువిర్పడుతున్న దిగులుకు శ్రీరామ రక్షలా కనిపించింది. ఆ నామం.

నేనున వ్వాను. ఆమెనవ్వింది. ఇద్దరంమౌనంగా అయిదు నిమిషాలు కూర్చున్నాం. తర్వాత పేరిందేవి వెళ్ళిపోయింది ఇంట్లోకి.

పెళ్ళయినాక పేరిందేవి ఇంట్లోంచి ఎక్కువగా బయటకు వచ్చేదికాదు. వచ్చినా, ఆడవాళ్ళ మధ్య ఉండేది. ఎప్పుడైనా నేను కనిపిస్తే ఒక నవ్వునవ్వేది.

నా సవతితల్లి గర్భవతి అయింది. అప్పటికి నాజీవితంలోని అనాదరణ తిరిగి ఉధృ*రూపంలో ప్రారంభ మయింది. నాన్న తన స్వంత పనులతో మునిగి తేలుతూ ఉండేవారు. సవతితల్లి సరిగాభోజనం పెట్టేది కాదు. ఎప్పుడు తనపిల్లలని ఎత్తుకుని త్రిప్ప మనేది. ఇంట్లో చాకిరీ అంతా చేయించేది. కురూపి అని తిట్టేది. ఆమె అదుపు ఆజ్ఞల్లో నా జీవితమే దుర్భరమయి పోయింది. నాన్న నా విషయం గ్రహించి ఒక్కొక్క సారి సవతితల్లిని కూత లేశేవాడు. అయినా నా బ్రతుకు మారలేదు.

పద్దెనిమిందేడ్లకే బి. ఏ పూర్తి చేసుకుని, ఉద్యోగం కోసం తారట్లాడుతున్నా.

"ఎంత కాలం ఆడదానిలా ఇంట్లో కూర్చోడం" ముసలి తండ్రి తేస్తూంటే మెక్కి-తినడం తెలుసు"

సవతితల్లి ఒకరోజు రుస రుస లాడింది.

అటువంటి రుస రుసలు అనేకసార్లు విన్నా, పౌరుషం వచ్చింది. బ్రతుకు బాగు పడాలనుకుంటే సంకుచితవ్యక్తుల సంసార కూపం నుంచి నిష్క్రమించాలని పించింది. అంతే!

ఊళ్ళోవున్న పేరిందేవి దగ్గర అయిదు రూపాయలు బదులు తీసుకున్నా, ఇల్లు విడిచిపోయాను.

కరుడుకట్టినకష్టాలు, మారిన ప్రయాణాల్లో నూసిపోయాయి. చివరకు కలకత్తాలో స్థిర పడ్డాను. నాన్నకు ఉత్తరం వ్రాశాను. నేను ఇల్లు వదిలిపెట్టిన తర్వాత, నా మీద ఆయన చూపిన పూర్వ నిర్లక్ష్యం పూర్తిగా గ్రహించకొని పశ్చాత్తాపంతో ఆయన బాధపడుతూ ఉత్తరాలు వ్రాశారు. ఇంటికి రమ్మని ఒకసారి, సవతితల్లి చనిపోయినదని వార్త వచ్చింది. నాన్నను చూడడానికి ఉదాసినత్వం వహించాను . . ఈ నాడు సీత పెళ్ళి నాన్న వ్రాసిన బాధాత్మకమైన ఉత్తరం చూసి కలకత్తా నుంచి కదలకుండా ఉండలేక పోయాను.

వీధిలో బ్యాండువాళ్ళ ధ్వనులతో నా ఆలోచనలు చెదిరిపోయాయి. పెళ్ళి ముహూర్తంవచ్చింది కాబోలు అంటూ ప్రక్కమీంచి లేచాను.

పెళ్ళి పందిరిలో జనం గుమిగూడుతున్నారు. పురోహితులు మంత్రాలు వల్లిస్తున్నారు. బెనారసు చీరతో పెద్ద ముత్తైదువులా భర్త

పక్క కూర్చున్న పేరిందేవి కన్యాదానానికి సిద్ధమైంది, నేను కంటితో చూడకపోయినా, ఫోటోలో చూచినఅమ్మ ఎదురుగా ప్రత్యక్షమయినట్లు కనిపించింది. ఆమె రూపంలో.

నన్ను కన్నతల్లి నాజననంతోటే చనిపోయింది. నాకు పాలిచ్చి పెంచిన దాసి పాము కాటుతో చనిపోయింది. నా మాతృ స్థానం ఆక్రమించిన సవితి తల్లి నా బాధల ఉసురుతో చచ్చిపోయింది. నాకు మాతృమూర్తిలా కనిపిస్తున్న పేరిందేవి...ఆ శుభ సమయంలో నా చెడు ఆలోచనలకు నన్ను నే తిట్టుకున్నా.

బ్యాండు, సన్నాయి ధ్వనులలో లీనమయి నా ఆలోచనలు మర్చిపోయేను. పెళ్ళి పందిరిలో జనమంతా సందడిగా ఉన్నారు. నాన్న హడావడిగా, క్రొత్త బట్టలు, తాంబూలాలు అందిస్తూ వచ్చిన బ్రాహ్మణులకు సంభావనలు ముట్టచెబుతున్నారు. నా సవతితల్లి తమ్ముండ్లు ఇద్దరూ పెళ్ళి పందిరలో జనానికి సెంటు రాస్తూ, పన్నీరు చల్లుతున్నారు,

పెండ్లి పూర్తయింది. పెళ్ళిపీటలమీంచి భార్యాభర్తలు లేచినాన్నకు నమస్కరించారు. పేరిందేవి కూడా దంపతులను ఆశీర్వదించింది.

"వేణూ!" పేరిందేవి పిలిచింది.

వెళ్ళాను. దంపతులు నాకూ నమస్కరించారు. నాన్న ఒక్కసారి పేరిందేవివైపు తేరిపార చూసి, నావైపు తిరిగి, కన్నీరులో తల దించుకున్నారు. మౌనభావంగా పెళ్ళిపందిరలోంచి నిష్క్రమించాం మేం తర్వాత ఇంట్లోకి వెళ్ళి పరున్నా నేను.

ప్రయాణపు అలసటలో హాయిగా నాకు తెల్లవారు జామున చల్లగాలిలో బాగా నిద్రపట్టింది

మర్నాడు తొమ్మిది గంటలైనా నిద్రబద్ధకం వదలలేదు. ప్రక్క మీద దొర్లుతూ మండుతున్న కళ్ళతో జోగుతున్నా.

"వేణూ! ఇంకా లేవలేదూ?" రాత్రి సరిగా నిద్రలేక ఎరుపెక్కిన కండ్లతో, అలసటతో, పాలిపోయిన ముఖంతో పేరందేవి ప్రత్యక్షమయింది. ఆమె చేతిలో కాఫీ, ఉప్మా కనిపించాయి.

"ఇవి చల్లారిపోకుండ ముఖం కడుక్కొనిరా" కసిరినట్లు ముఖం చిట్లించింది పేరిందేవి.

తల్లి ఆజ్ఞ పాలించే పిల్లవాడులా త్వరగా ముఖం కడుక్కొని వచ్చాను. ఉప్మానుంచి కమ్మని వాసనలు నాసికలో దూరి గజిబిజి చేశాయి.

"చాలా శ్రమపడుతున్నావు" ఫలహారం ఆరగించ మొదలెట్టాను.

"శ్రమ కాదు! సరదా!"

"ఇంత చిన్నతనంలో పెళ్ళి పెద్దరికాలు నీకెందుకని?"

"కావాలని కోరాను. మీ నాన్న ఒప్పుకున్నారు."

నీ పిల్లల నందర్నీ చూపించావు కాదు."

"ఈ రోజు గడిచిపోనీ! అంతా తీరుబడే...నీతో యింకా మాట్లాడే విషయాలు చాలా ఉన్నాయి" నవ్వింది పేరిందేవి.

"అలాగా?" ఏమిటో ఆశ్చర్యంగా ఆమెవైపు చూశాను.

మరుక్షణంలో గబ గబ మేడకిందకు వెళ్ళిపోయింది ఆమె.

మధ్యాహ్నం భోజనాలకు పెండ్లి పెద్దలు, ఇరుగుపొరుగుజనం గుమిగూడారు, అందరూ నన్ను పరామర్శించారు. కొందరు నేను బ్రతికిఉన్నానో లేదో అనే అనుమానంతో కొంచెం కంగారుగా నాకేసి చూశారు—ఎవరీ వ్యక్తి అని, కలకత్తాలో ఏంచేస్తున్నావంటూ, ఎంత జీతమంటూ కొందరు పెద్దలు ఆరా తీశారు. "ఇంకా పెళ్ళి చేసుకోవేం?" అంటూ కొందరు సిద్ధాంతులు మత ప్రవక్తల్లా "అది అధర్మం" అంటూ తీర్మానించబోయారు మా "అమ్మే" బ్రతికి ఉంటే వీళ్ళందరకి ఈ ప్రశ్నల అవకాశం లభించేదికాదేమో అనిపించింది.

సాయంత్రం పెండ్లికూతురు, పెండ్లికొడుకు బంతులాడారు. 'వేణూ!' అని నన్ను పిలిచి, బలవంతముగా తీసుకువెళ్ళి ఆడవాళ్ళమధ్యలో కూర్చోబెట్టి వాళ్ల ఆట చూడమంది పేరిందేవి.

రాత్రి ఎనిమిది గంటలకు భోజనంచేసి కిళ్ళీ వేసుకుందామని బజారువైపు నడిచాను. వెన్నెల చిమ్ముతున్న వీధిలో కొంగుపరుచుకొని, బిచ్చకత్తె ఒకతె తన బిడ్డను అదుముకుంటూ హాయిగా గుర్రుపెట్టి పడుకుంది. పాలు త్రాగుతున్న తనపిల్లల శరీరం ఆఘ్రాణిస్తోంది. ఊరకుక్క తన పిల్లలను కరువబోయిన నల్లకుక్కపై లంఘించి ఉరికింది ఒక వరాహం,

ఆకాశంలో ఏదో ఏవో పిట్టలబారులు తల్లి పిల్లల గుంపులుగా కదిలేయి. నీచ మనుకొనబడే ప్రతిజీవి కూడా మాతృప్రేమ ఏదోవిధంగా అందుకుని ఆనందిస్తోంది. కిళ్ళీయిచ్చిన దుకాణదారుణ్ణి "భోజనానికి రా నాయనా?" అంటూ తల్లి యింట్లోంచి తొందరచేస్తింది. కన్న తల్లి ముఖమే ఎరుగని నాస్థితి తల్చుకోగా ఆవేదనఉప్పొంగింది.

మర్నాడు మధ్యాహ్ననికి ఇల్లు కొంచెం ఖాళీఅయింది. పెండ్లికి వచ్చిన బంధువులు క్రమంగా ప్రయాణ సన్నాహాలు చేసుకున్నారు. వారికి వీడ్కోలు బాధ్యత నాన్నమీద వదిలేసింది పేరిందేవి

మధ్యాహ్నం భోజనమయ్యాక తీరుబడిగా వరండాలోకి వచ్చి కూర్చున్నా ఎదురుగా కనిపించిన పేరిందేవి భర్త, వెంకట్రావు కలకత్తా లోని నా జీవితస్థితిగతులపై పరిశోధనలు మొదలుపెట్టాడు. ఇంతలోనే పేరిం దేవి తన ముగ్గురిపిల్లల్ను వెంటబెట్టుకుని తాంబులాలు నములుతూ వరండా లోకి వచ్చింది.

"చూశావా వేణూ! నా సంతానం?"

"ముగ్గురు పిల్లలూ వనసతొనల్లా మెరుస్తున్నారు అన్నా."

"శశి, బాబు, నీలం! ఎల్లావున్నాయి పేర్లు?" అంది పేరిందేవి.

"దివ్యంగా వున్నాయి" నవ్వాను.

"నా బాబు నీ అంత తెలివైనవాడు కావాలి" పేరిందేవి బాబును ముద్దు పెట్టుకుంది

"నేనుపాడైపోయిన మనిషిని, నాగుణాలు ఎవరికీ రావద్దు" అన్నా.

"ఆ సంగతి నిర్ణయించవలసింది మేము" నవ్వింది పేరిందేవి.

బాబును ఎత్తుకున్నా. అయిదేళ్ళ బాబు నాకేసిచూస్తూ చంద మామ వెన్నెల్లా నవ్వులు కురిపించాడు.

నా దృష్టి బాబు హస్తంమీదికి పోయింది. రేఖలు తడిమాను సాముద్రికుని సాధారణ అలవాటు ప్రకారం.

"సాముద్రికం నేర్చావా?" పేరిందేవి ప్రశ్నించింది, అది గమనించి.

"ఒంటరితనం సుళువుగా గడపాలని నేర్చుకున్నాను."

"అయితే నా చెయ్యిచూడు" పేరిందేవి హస్తంచాచింది.

"ముందు నా చెయ్యి చూడండీ" వెంకట్రావు పేరిందేవి చెయ్యి ప్రక్కకు తోసేశాడు.

ఈ గడబిడ విన్న పెద్ద ముత్తైయిదువులు "ఏమిట్రా" అంటూ నా చుట్టూ మూగారు. సాముద్రికం మీద సరదా పెరిగి అందరూ తమ చేతులు చూడమంటూ నన్ను వేధించారు.

వెంకట్రావు చెయ్యి చూశాను. "మీకుత్వరలో ఒక పెద్ద ఆఫీసరు ఉద్యోగం దొరుకుతుంది" అన్నా. ఆనందంతో ఉక్కిరిబిక్కిరిఅయి ఏవో పగటికలల్లోలీనమై పోయాడు వెంకట్రావు. అతని చెయ్యి చూశాక పేరిందేవి చెయ్యి తప్పక చూడాలనిపించింది.

నా ఉద్దేశ్యం ఇట్టే గ్రహించినట్లు అడిగింది పేరిందేవి. "నేను ఐదవతనంతోటే చనిపోతానా?"

"ఏమిటా ప్రశ్న?" వెంకట్రావు కసిరాడు.

మెదడులో ఏదో బెదురు కలిగింది. పేరిందేవి ప్రశ్నకు "ఊ"

అని వూరుకున్నా.

నా సవతి తల్లి నా ఎదురుగావచ్చి అడిగింది.

"నా కొడుకు చేతుల్లో వెళ్ళిపోతానో లేదో కొంచెం చెప్ప వేణూ!"

"మరేం పర్వాలేదు" అని ఆమెకు ధైర్యంచెప్పాను.

"కొడుకు చేతుల్లో పోతేనే మాతృదేవతకు సంతోషం. నే చనిపోయే టప్పటికి బాబు పెద్దవాడవుతాడో లేదో!" పేరిందేవి మెల్లిగా నమి లింది మాటలు.

"పెళ్ళి జరిగిన ఈ యింట్లో ఏమిటి ఈ అశుభం మాటలు!" కసి రాడు వెంకట్రావు.

"నా చెయ్యి చూడు అన్నయ్యా!" అంటూ పెండ్లి కూతురు సీత దగ్గరగా వచ్చింది.

"నీకు మొట్టమొదట ఆడపిల్ల పుడుతుంది" అన్నా.

"ఛీ! ఏమి టిది?" అంటూ చెయ్యి లాక్కుంది సీత.

"ఇదంతా సాముద్రికమా?" పేరిందేవి నవ్వింది.

"సంఘటనలు జరిగితే కాని, సాముద్రికం విలువ తెలియదు" నా మాటకు నవ్వుతూ వూరుకుంది పేరిందేవి.

బంధువులను సాగనంపి నాన్న వరండాలోకి వచ్చారు.

"ఏమిటి ఈ వరండాలో సభ?" నాన్న నవ్వుతూ పరీక్షగా అంద రివైపు చూశారు

"సాముద్రిక గోష్టి! మీ భవిష్యత్తు తెలుసుకోండి" ప్రచారం చేసే ఏజెంటులా నాన్నకు విజ్ఞప్తి చేసింది పేరిందేవి.

"జీవితం ఆఖరయే రోజుల్లో ఇంక భవిష్యత్తు ఏముంటుంది?" విచారంతో ఒక నిట్టూర్పు విడిచి కుర్చీలో కూర్చున్నారు. నాన్న.

ఒక నిమిషం అందరిలో నిశ్శబ్దం.

ఆ నిశ్శబ్దం పేరిందేవి ఛేదించింది.

"వేణూ! నీ పెళ్ళి ఎప్పుడు?" నాన్న హృదయంలోని ప్రశ్న అర్థం చేసుకున్నట్లు పేరిందేవి నన్ను ప్రశ్నించింది.

నాన్న నాకేసి ఆసక్తిగా చూశారు నా సమాధానం కోసం.

"ఏమో!" నసిగాను నాన్నకేసి కొంచెం భయంగా చూస్తూ.

"మా భవిష్యత్తు చెప్పగలిగిన సాముద్రికుడు తన భవిష్యత్తు చెప్పుకో లేడంటే హాస్యాస్పదం!" నవ్వింది పేరిందేవి.

మరోక్షణం ఉంటే ప్రశ్న పరంపరలు అందరినోటినుంచి బాణాల్లా నామీదకు వస్తాయని గ్రహించాను. ఆ సభనుంచి నిష్క్రమించడం ఉత్త మం అనుకుంటూ, మౌనంగా హఠాత్తుగా లేచి మేడమీదకు వెళ్ళిపోయాను ఒంటరిగా నా స్థితి గ్రహించిన నాన్న మరోమాట మాట్లాడకుండా టేబు ల్‌మీద ఉన్న భాగవతంపుస్తకంతీసి పేజీలు తిరగ వేశారు కాలక్షేపానికి అమ్మలక్కలు క్రమంగా వరండాలోంచి నిష్క్రమించవలసిన పరిస్థితి ఏర్పడింది.

మర్నాడు ప్రొద్దున్నే కలకత్తా వెళ్ళిపోతానంటూ నాన్నకు మనవి చేశాను. మరో రెండు రోజులు ఉండమన్నారు నాన్న. కాని ఈ వరిస్థితుల్లో మనస్తాపమే కాని ఆనందం లేదని గ్రహించుకున్న నేను కలకత్తా ప్రయాణం స్థిరపరచాను.

పేరిందేవి ప్రొద్దున్నే నాకు ఫలహారాలు తెచ్చి మౌనంగా, ఎదురుగా కుర్చీలో కూర్చుంది.

చికాకుగా ఫలహారాలు అందుకున్నా.

"కోపం వచ్చిందా?" ప్రశ్నించింది. పేరిందేవి.

నిన్నటి వరండాలోని సభ గుర్తుకు వచ్చింది. 'లేదు' నవ్వాను.

"ఇంక ఎప్పుడూ అడగను నీ పెండ్లి సంగతి!"

ముఖం దించుకుంది పేరిందేవి.

"అసలు ఈ జీవితం ఎలా గడిపినా ఒకటే అనిపిస్తోంది. అందుచేత జీవితాన్ని కుదిరిచే నియమాలు ప్రత్యేకం సృష్టించుకోడం అవసరమనిపిస్తోంది. భౌతిక ప్రపంచ గమనం పరిశీలించి అర్థంచేసుకున్న వారికి ఒక మనిషి బ్రతుకు ఏ మయినా ఫర్వా లేదనిపిస్తుంది!"

పేరిందేవి ప్రశ్నకు నే నిచ్చిన నమాధానం విని అసంతృప్తితో, ముఖం ముడుచుకుంది. ఆమె!

"బాగుంది!" ఒక నిట్టూర్పువిడిచింది ఆమె.

రైలుస్టేషను దాకా నాన్న, పేరిందేవి వచ్చారు. నన్ను సాగనంపడానికి. నా జీవితంమీద నాలో ఏర్పడిన నిర్లిప్తత, నిర్లక్ష్యం—నాన్న, పేరిందేవి కూడా అవగాహనం చేసుకున్నట్టు నేను గ్రహించాను.

కాలం పరుగు తెలియని కలకత్తా బ్రతుకులో నాల్గు ఋతువులు కరిగిపోయాయి, ఒక రోజు ప్రొద్దున్న కాఫీ ముగించుకుని. వార్తాపత్రిక చదువుతూ కూర్చున్నాం. టెలిగ్రాం వచ్చింది.

వెంకట్రావు కుటుంబంతో బయలుదేరి కలకత్తా వస్తున్నాడు స్టేషనకు రమ్మని తంతి.

వివరాలు తెలియక వెంకట్రావు ఆకస్మిక ఆగమనం అర్థంచేసుకోలేక పోయాను. పైగా అతను కుటుంబంతో వస్తున్నాడనగానే అనేక ఆలోచనలు సుడిగాలిలా మెదడులో విజృంభించాయి. గది బయటి వరండాలోకి వచ్చి సిగరెట్టు పీలుస్తూ గాలి పీల్చుకున్నా వెంకట్రావు ఆగమనం తల్చుకుంటూ.

నాల్గు అంతస్థుల మేడమీద నుంచున్న నాకు రోడ్డుమీద జన ప్రవాహం, బస్సుల సందడి, వార్తా పత్రికలు అమ్మే కుర్రవాళ్ళ గోల, ప్రతిమూల ప్రస్ఫుటంగా, వయ్యారంగా నిలబెట్టిన సినీమాల చిత్రరువులు, ఆ నగర వాతావరణం, ఇంతవరకు జీవితంలో చవిచూచిన యాంత్రిక ప్రవర్తన గుర్తుకు వచ్చాయి. పది గంటల ప్రొద్దు కావస్తున్నా సూర్యుని అడ్డుతూ నిలుచున్న అంతస్థులమేడల రహదారిని నీడల్లో ముంచి ఇంకా శీతలంగానేవుంచాయి. దూరాన కనిపించేవెలుగు పన్నెండు గంటలవుతే గాని రహదారిని వెచ్చపరిచేలా లేదు. ఎదురు మేడమీద ఒక ప్రౌఢ స్నానంచేసిన శిరోజాలు ఆరవేసుకుంటోంది. ప్రక్క గదిలోని బంగాలీవం తులుగారిపిల్లలు రణగొణధ్వనిచేస్తున్నారు. నా గదిలో టేబిలుమీది గాజు గొట్టంలో నిలుచున్న పూలగుత్తులు ఎదురుగా ఉన్న తెల్ల గోడల్ని చూసి నా కర్థంకాని భాషలో ఏదో పేలవంగా నవ్వాయి.

పేరిందేవి మళ్లీకనిపిస్తుంది. శశి...బాబు...నీలం...వెంకట్రావు! ఇల్లు కలకల్లాడుతుంది ఒక కుటుంబంతో. ఇంతకాలం తన్నుచూసి భయంతో బ్రతుకుతున్న ప్రక్క-సంసారులు నాకూకొందరు బంధువులున్నా రని తెలుసుకుని సన్నిహితులు కావచ్చు......ఆలోచిస్తూ గదిలో గడి యారంవైపు చూశాను. పది మీద నిలుచున్న చిన్న ముల్లునుతక్షణం ఆరుమీదికి త్రిప్పెయ్యాలని పించింది. గడియారంమీదకి దండయాత్ర చేసిన నా చెయ్యి మళ్ళీ మెల్లిగా తిరోగమనం చేసింది.

సాయంత్రం ఆరుగంటలకల్లా రావలసిన కలకత్తా మెయిలు అర గంట ఆలస్యంగా వస్తుందని ప్రకటించాడు. రైల్వే ఉద్యోగి మెయిలు కోసం నిరీక్షిస్తూ పచార్లు చేశాను. ప్లాట్ ఫార-మీద. తేనెటీగల్లా ప్లాట్ఫా రంమీద తిరుగుతున్న జనం గుంపులు గతించిన తరాల ప్రస్తుత చిహ్నాలుగా కనిపించాయి. మరో తరానికి మళ్ళీ యీ చిహ్నాలుమారి పోతాయి.

నా జీవితంనుంచి మరో తరం ఉద్భవించకుండా బలవంతగా ఆన కట్ట కట్టుకున్నా. నన్న బాధ చిన్ని మబ్బు చాటు నీడలా మనస్సులో కదిలింది. మాతృత్వం ఎరిగిన అమ్మైఉంటే నా ఒంటరి జీవితం సహించేదా? "ఇంక ఎప్పుడూ అడగను నీ పెళ్ళి సంగతి" అన్న పేరిందేవి మాటలు జ్ఞప్తికి వచ్చాయి. అమ్మ బ్రతికి ఉంటే అమ్మ ముఖం అంత బాధతోనే కనిపించేదేమో.

మెయిలు రాగానే వెంకట్రావు కుటుంబంతో సహా దిగాడు, పేరిం దేవి "కులాసాగా ఉన్నావా వేణూ" అంటూ పలకరించింది, వెంకట్రావు నవ్వుతూ షేక్ హేండు ఇచ్చాడు. పిల్లలు క్రొత్త వల్ల నన్ను వింతగా చూసి, విచిత్రంగా ఏంతోరద్దీగావున్న ఆ రైలుస్టేషన్వైపు చోద్యంగా తల త్రిప్పారు.

ఒక టాక్సీ పిలిపించి అందర్నీ యింటికి తీసుకు వచ్చాను. దారిలో కలకత్తా వీథుల సొగసు చూడడంతోనే నిమగ్నులై పోయారు పేరిందేవి, వెంకట్రావు.

ఇంట్లో అడుగుపెట్టి ఇల్లంతా చోద్యంగా పరిశీలిస్తూ, నవ్వుతూ బడలికగా సోఫాలో వాలింది పేరిందేవి.

"మీరు అదృష్టవంతులండీ" వెంకట్రావు అన్నాడు.

"ఏం?"

"ఇంతకాలం ఈ నగరంలో సరదాగా జీవితం గడుపుకుంటున్నందుకు."

"మీకూ పట్టిందిగా ఆ అదృష్టం" పేరిందేవి భర్తను వెక్కిరించింది.

"నాతోపాటు నీకూను" నవ్వాడు వెంకట్రావు.

"వేణూ! ఏమనుకోకు సుమా! అసలు సంగతి చెప్పనే లేదు. ఈయనకు ఈ ఊళ్ళో ఒక కార్ల కంపెనీలో అసిస్టెంటు మేనేజర్ ఉద్యోగం దొరికిందిలే నువ్వు ఇక్కడే ఉన్నావనే ధైర్యంతో అంతా కుటుంబంతో వచ్చేశాము. నువ్వు చెప్పిన సాముద్రికం నిజమయింది వేణూ."

"చాలా సంతోషం. మీరంతా ఇక్కడే ఉండిపోవచ్చు" అన్నా.

"నువ్వు అంటే మాత్రం ఉండొద్దూ కొన్నాళ్ళు ఇక్కడ తర్వాత వేరేకాపురం.

"ఇళ్ళు దొరకవద్దూ?"

"నువ్వు వున్నావుగా" పేరిందేవి నవ్వింది. నవ్వుతూనే లేచి తక్కిన గదులన్నీ తనిఖీ చెయ్యాలని ముందుకు నడిచింది. అతిథులు కూర్చునే గది కాక మరొక పడక గది. చిన్న వంటిల్లు మాత్రం ఉన్నాయి. వంటింట్లో చిందరవందరగా గిన్నెలు, కుంపటి. ప్రక్కనే నేలమీద వ్యాపిస్తున్న బూడిద, దానిది మధ్యాహ్నం రాకపోవడంవల్ల అన్నం తిన్న కెండి కంచం కనిపించాయి.

"వేణూ వంట చేసుకుంటున్నావా?" ఆశ్చర్యం, బాధ, ఆలోచనతో పేరిందేవి ముఖంమీద ఒక నవ్వు వెలిసింది.

"మన తెలుగు భోజనం కలకత్తాలో దొరకడం కష్టం కదూ! అప్పుడప్పుడు రుచికోసం వండుకుంటుంటాను!" "ఇదా నువ్వు చేస్తున్న పని" అన్నట్లు చుర చుర చూసింది నాకేసి పేరిందేవి. వెంకట్రావు వార్తా పత్రిక తిరగవేస్తున్నాడు. సోఫాలో కూర్చుని పిల్లలు పడకగదిలో వున్న అలమరులోని తెలుగు, ఇంగ్లీషు పుస్తకాలు, మేగజైనులు గడబిడగా తీసి గల్లంతుగా బొమ్మలు చూస్తున్నారు.

"వేణూ! నేను ఇంత త్వరలో ఇక్కడికి వచ్చేదాన్ని కాదు. కాని నీ పరిస్థితులు తనిఖీచేసి, నీ జీవితంలో ఏమైనా మార్పు తీసుకురాగలనేమో అని ముందే వచ్చి కూర్చున్నా. ఇంత బరువుతో యీ కుటుంబం నీ ఇంట్లో కూర్చుందని నువ్వేమీ అనుకోవు కదూ."

మీరంత రావడం నాకు చాలసంతోషంగాఉంది. ఇంట్లో ఒంటరిగా గడిపేనాకు ఇప్పుడుఎంతో సందడి! ఇంతకన్నా కావాలసిన మార్పేముంది. నా జీవితంలో నువ్వు రావడంతోటే మార్పువచ్చేసింది.

"అది కాదయ్యా! వేణూ! ఈ కలకత్తాలో మంచి బెంగాలీ పిల్లని ఎవరినైన వెదికి నీకు పెళ్ళిచేసేస్తా" అంటూ పకపక నవ్వింది పేరిందేవి.

"అంత పనిమాత్రం చెయ్యకు. వాళ్ళ నాన్నకు కోపంవస్తుంది" అన్నాడు వెంకట్రావు.

"వాళ్ళ నాన్న వేణూ విషయంలో ఎంత బాధ పడుతున్నాడో మీకేం తెల్సు?" పేరిందేవి వదనం గంభీరమయింది.

"ఈవేళ మీ భోజనం హొటలునుంచి" విషయం మార్చాను.

పేరిందేవి ఒక్క నిమిషం తలదించుకుని, ఆలోచనగా నిట్టూర్చి నవ్వింది.

'అయితే కలకత్తా హొటలుపాకం అన్నమాట!'

అందరూ నవ్వారు.

రాత్రి భోజనాలయినాక పిచ్చాపాటీ, ఎన్నోకబుర్లు దొర్లాయి.

మర్నాడు వెంకట్రావు ఉద్యోగంలో చేరాడు.

వారం రోజులు గడిచాయి.

ఇంట్లో ఏదో క్రొత్త కళ ప్రవేశించినట్లయింది. ఇంటి గుమ్మాలకు కిటికీలకు కొత్త తెరలు రంగులతో వూగులాడుతున్నాయి. గదిలోని మునుపటిబోడి గోడలమీద ప్రకృతి చిత్రాలు సొగసుగా నిలుచున్నాయి. అలమరులోని పుస్తకాలు బూజుపోయి నిగ నిగ లాడుతున్నాయి. ఎక్కడ ఉండవలసిన బట్టలు, వస్తువులు, అక్కడ హాజరుగా కనిపించాయి. వేళకు రుచికరమైన ఫలహారం, కమ్మనీ భోజనం తయారవుతున్నాయి. వీటివల్ల నాకు శరీరంలోనూ, మనస్సులోనూ ఎంతో ఆరోగ్యం కలిగినట్లయింది.

పేరిందేవికి కలకత్తా జీవనం కొంచెం వింతగా వుంది. వీధిలోకి కూరలకు వెళ్ళివచ్చేటప్పుడు కనిపించే బెంగాలీ, పార్సీ, ఆంగ్లో ఇండియన్, గుజరాతీ, స్త్రీల నడతలు, భాషలు గురించి రోజుకొక కథ చెప్పేది

పేరిందేవి తమవాళ్ళతో హిందీలో ఎట్ల విచిత్రంగా మాట్లా డింది. వాళ్ళు ఆనతో చనువుగా ఎలా సంభాషించింది హాస్యంగా వర్ణించి కడు పుబ్బ నవ్వించేది మమ్మల్ని. వీలున్నపుడు సాయంత్రం పిల్లల్ని నగరంలోకి తీసుకవెళ్ళి కాలక్షేపం చేసేవాడిని. ఒక్కొక్కసారి పేరిందేవి దంపతులతో సినిమాకు వెళ్ళి ఆనందించేవాణ్ణి.

నాల్గు నెలలు గడిచినా వెంకట్రావుకు తగిన అద్దె యిల్లు దొరకలేదు. నా యింట్లోనే వుండి పొమ్మని పేరిందేవికి, వెంకట్రావుకు మరీ మరీ చెప్పా అయినా ఆ మాట వెంకట్రావుకు నచ్చలేదు.

పేరిందేవి తన పిల్లలకు ఎంత రక్షణ చేసేదో, అంత సంరక్షణా నా విషయంలో కూడ చూపించినా, ప్రతివాని జీవిత గతులు ఒక నిర్ణీత రీతిలో పోతాయన్న విషయం ఋజువై పోయింది.

ఒక రోజు బాగా తలనొప్పిగా ఉండ జ్వర నలవరం ఉందనుకుని ఇంటికి వచ్చి పడుకున్నా. వారం గడిచినా జ్వర తీవ్రతతగ్గ లేదు. జ్వరం పరీక్షించి డాక్టరు కొంచెం కంగారు పడ్డాడు. చివరకు టైఫాయిడు జ్వరమని నిర్ణయించాడు.

పేరిందేవి తల్ల డిల్లిపోయింది. తమ ఇంట్లో అడుగు పెట్టాక నాకు ఈ రోగం రానడం ఆమెకుచాలా బాధ కలిగించింది. బంధువులు తాను సరిగా చూడలేందంటారనే నెపంఅటుంచి, చిన్నప్పటి నుంచి తల్లి లేక పోవడంవల్ల సరైన సంరక్షణలేని నాకు అభిమానంతో ప్రత్యేకం సంరణక్ష చేయాలని వచ్చిన పేరిందేవి చెప్పలేని వ్యధతో కుమిలి పోయినట్లు కనిపించింది. రాత్రింబవళ్ళు నిద్ర, ఆహారం సరిగా లేక, నాకు మందులు, ఋత్తా

యిలు అందిస్తూ, నల నల కాగే శరీరానికి చల్లగాలి యిచ్చేలా విసురుతూ, తలనొప్పితో విజృంభించే జ్వరంతో పగిలిపోయే నా శిరానికి మంచుగడ్డల రబ్బరు తిత్తి ఒత్తుతూ, నేను విడిచిన ప్రతి వేడి శ్వాసకు, మూల్గుకు, కుమూలుతూ పేరిందేవి చేసిన సేవ తల్లయినా చేస్తుందో చెయ్యదో అనిపించింది.

నలభై రోజులు గడిచాయి. నన్ను నక్కలా చెసి జ్వరం విడిచింది. ఎముకల పోగు శరీరంలా, గెడ్డం పెంచుకుని నీరసంగా పడుకున్న నా ఆకారం నాకే విచిత్రమనిపించింది. జ్వర తీవ్రతలో పేరిందేవిని పరిశీలించలేదు. కాని, ఇప్పుడు చూస్తే ఆమె మునుపటి కంటె సగం చిక్కిపోయింది.

ఆ రోజు పత్యం పెట్టారు. నాకోసం వెంకట్రావు సెలవు పెట్టి పేకాటతో కాలక్షేపం చేదామని ఇంట్లో ఉండిపోయాడు.

“మీరు చేసిన సేవ మర్చిపోలేదు. నేనుఒంటరిగా ఉండగా ఈ జ్వరంవస్తే ఏమయ్యేవాడినో!” అన్నా.

“జ్వరం తగ్గి కులాసాగా ఉన్నావు. మా కంతేచాలు” అన్నాడు వెంకట్రావు. భర్త మాటకు ఎక్కువ చెప్పవలసిన అగత్యంలేక పేరిందేవి వూరుకుంది.

“కొంతకాలం ఒకరి కొకరం కనిపించకపోయినా నా జీవితంలో ఏదోవిధంగా అమ్మలా సేవ చేస్తోంది పేరిందేవి. అమ్మలా అనేక సలహాలిచ్చింది. అమ్మలా అనేకసార్లు ఆదరించింది అసలు ఆకృతిలోనే మా అమ్మలా కనిపిస్తుంది” అన్నా పేరిందేవి కంటికి కొలకుల్లో కన్నీరు నుంచుంది. ఆమె పెదిమలు హాయిగా నవ్వాయి.

బత్తాయిపండు ఒలిచి చేతిలో పెట్టింది పేరిందేవి.

"ఈ పండులో స్వతస్సిద్ధంగా ఎంత రుచిఉందో తెలియదు కాని ఇది నీహస్తంతో యివ్వడంవల్ల నాకు చాలా మధురంగా ఉంది" తొనలు తింటూ నవ్వాను. పేరిందేవి నవ్వింది. పేకముక్కలు కలిపింది. నేను మరో రెండు నెలలు సెలవు తీసుకున్నా. నా అనారోగ్యం కారణంచే వెంక ట్రావు మరో అద్దె యిల్లు వెతుక్కోలేదు.

ఒక రోజు సాయంత్రం అయిదు గంటలయింది. వేడి హార్లిక్సు తీసుకుని మేగజైను తిరగవేస్తున్నా.

పేరిందేవి వెండి పళ్ళెంలో కొబ్బరికాయలు, అరటిపళ్ళు, పువ్వులు కుంకుమ, పసుపు పెట్టుకుని ఎదురుగా వచ్చి నిలుచుంది.

నా కర్థం కాలేదు.

"వేణూ! నేను కాళీ దేవాలయానికి వెళుతున్నాను. ఆయనకు కాఫీ, ఫలహారాలు వంటింట్లో పెట్టాను" అంటూ నవ్వింది పేరిందేవి.

మా బసకు ఒకమైలు దూరంలో కాళికాదేవి ఆలయం ఉంది. నగరం రద్దీలో మర్రిచెట్టుక్రింద వీధిమొగలో నిలుచున్న ఆ గుడికి వెళ్ళా లని ఎప్పుడూ ఆమె ఆసక్తి చూపించలేదు. ఈ వేళ ఎందుకు వెడుతుందో నా కర్థం కాలేదు.

"ఏమిటి విశేషం?" నవ్వాను.

"ప్రక్క యింటి బెంగాలీవాళ్ళు వెడుతున్నారు. నేనూ వెడ దామని" నమిలేసింది పేరిందేవి.

"సరే" అన్నా. ఆ విషయం యింక ఎక్కువ తల పెట్టలేదు.

రాత్రి ఎనిమిది గంటలకు ఇంటికి వచ్చింది పేరిందేవి. చేతిలో కుంకం పొట్లం విప్పి "వేణూ! ఇది బొట్టు పెట్టనీ" అంది పేరిందేవి.

దైవం గురించి ఎక్కువగా ఎప్పుడూ చింతించని నాకు ఆ కుంకుమలో నమ్మకం లేకపోయినా పేరిందేవి వాత్సల్యంతో అడిగిందని ఒప్పుకున్నా,

కుంకంతో ఒక సన్నని నామం పెట్టింది. ఆమెనాకు నా ఆనారోగ్యానికి రక్షగా ఆ నామం కనిపించింది అద్దంలో.

"కాళి గుడికి ఎందుకు వెళ్ళావు?" ప్రశ్నించాను పేరిందేవి. ఆమె నవ్వి వూరుకుంది.

"నాకు ఒంట్లో బాగులేనప్పుడు మొక్కు కున్నా?" అవునన్నట్లు అంగీకారంగా నవ్వింది పేరిందేవి. నవ్వుతూ, చకచకా వంటింట్లోకి వెళ్ళిపోయింది. ఆమె స్వీయ మాతృదేవతను ఎరుగనినాకుమాతృమూర్తి ఎదురుగా సాక్షాత్కరించి నట్లయింది. ఉప్పొంగిన ఆమె వాత్సల్యం నాకు ఆనందసాగరమైంది నన్ను ముంచి తేల్చింది. అంత ఆత్మీయత ప్రదర్శించే మనుష్యులు జీవితంలో అరుదుగా సంఘటితమవుతారు అనుకున్నా.

నేను బాగా ఆరోగ్యవంతున్నై ఉద్యోగంలోచేరి మామూలుగా తిరుగుతున్నా. ఇంటిదగ్గర శిస్తులు తెచ్చుకుని, నల్గురి బంధువులనీ చూసి వస్తాననీ వెంకట్రావు పది రోజులు సెలవు తీసుకునిస్వంతవూరు వెళ్ళాడు.

నాలుగు రోజులుగడిచాక ఒక ఆదివారం ప్రొద్దున మామూలుగా కాఫీ త్రాగి పేపరు చదువుతున్నా వంటింట్లోంచి దబ్బున ఒక పెద్ద శబ్దం విని పించింది. ఆశ్చర్యపోయి వంటింట్లోకి చూశాను తడిబట్టతో అప్పుడే స్నానం చేసివచ్చిన పేరిందేవి హఠాత్తుగా క్రింద పడిపోయింది. చేతిలో ఉన్న నీళ్ళచెంబు జారిపట్టీలుకొట్టి, సొట్టలుపడి నీరమంతా క్రింద ఒలికి పోసి నేలంతా తడిచేసింది. బలంగా నేలమీద పడ్డ ఆమె చేతుల గాజులు పగిలి ముక్కలయ్యాయి మెడలో ఉన్న మంగళసూత్రం చాచుకుని నేల మీదకు జారింది.

మాటలేక, స్పృహలేక, చలంనం లేక పడిపోయిన పేరిందేవి చూడ గానే నాకు టైఫాయిడ్ జ్వరం నాటి నీరసం ఆవరించినంత పనయింది. దగ్గరకువెళ్ళి తట్టా అయినా చలనం లేదు. పిల్లలు చిత్రంగా కంగారుగా తెల్లబోయి చూస్తున్నారు. పరుగెత్తుకుని క్రిందకు వెళ్ళి డాక్టరుగారిని తక్షణంరమ్మని ఫోనుచేశాను. డాక్టరువచ్చి చెప్పాడు:

"పేరిందేవి గుండె హఠాత్తుగా ఆగిపోయి చనిపోయిందని!" నాకు ముచ్చెమటలు కమ్మాయి. పిల్లలు ఏడ్పులతో తల్లి చుట్టూ మూగారు. ప్రక్కయింటి బెంగాలీలు సానుభూతితో పరుగెత్తుకు వచ్చారు. ఏమైతేనేం "పేరిందేవి ఇంక బ్రతకదని రూఢి అయిపోయింది.

తక్షణం వెంకట్రావుకు టెలిగ్రాం యిచ్చాను.

సాయంత్రానికి ఒక కవరు, ఒక టెలిగ్రాం వచ్చాయి. తనతండ్రి తల్లి చనిపోయిందని, తాను దహనక్రియలు చేయవలసి రావడంవల్ల యింకా పదిహేను రోజులు దాకా రాలేనని, వీలైతే పేరిందేవిని పంప మని టెలిగ్రామం ఇచ్చాడు. వెంకట్రావు అతనికి నా టెలిగ్రామ్ అంది

నట్లు లేను. "ఇంకెక్కడి పేరిందేవి!" శోకం ఆగక ఏడ్చాను. వెంక ట్రావు వచ్చేమార్గం లేక, మాతృదేవతలాంటి పేరిందేవికి కొడుకులా దహన క్రియలు నేనే చేశాను.

కవరులో నాన్న వ్రాసిన ఉత్తరం ఉంది. నేను టైఫాయిడ్ జ్వరం తగ్గక ఆరోగ్యంగా ఉన్నందుకు సంతోషిస్తూ వ్రాశారు. నేను బ్రతికి ఉన్నానని తండ్రి ఆనందించారు, కాని నేను బ్రతకడమే పేరిందేవిని బలి కోరినట్లు అనుపించింది నాకు.

పేరిందేవిని కాళీకాదేవి గుడికి వెళ్ళిన సన్నివేశం నా కళ్ళముందు కట్టింది. నా హృదయం వ్యథతో కరిగిపోయింది. కన్నతల్లిని చూడలేక పోయిన నాకు మాతృమూర్తిలా ఉన్న పేరిందేవి చివరికి ప్రాణదానంచేసి నిజంగా నాజీవితంలోని మాతృదేవత అయింది.

పేరిందేవి తన పిల్లలను పెద్ద కొడుకులా నాకు అప్ప చెప్పినట్లని పించిది. తల్లి పోయిందని విలపిస్తూ అమాయక హృదయాలలో అర్థం కాని బెంగతో అలమటిస్తున్న ఆ పిల్లల్ని చూసి జాలిపడ్డా. ఒక నెల రోజులు సెలవుపెట్టి పిల్లల్ని వెంకట్రావు స్వంతవూరు తీసుకువెళ్ళా.

తండ్రి లేకపోవడ వల్ల చనిపోయిన అమ్మకు వెంకట్రావే అంత్య క్రియలు చెయ్యవలసివచ్చి ఆవూరు వదిలి తక్షణం కలకత్తా రాలేక పోయాడు ఆతను.

అత్యంతమైన అభిమానంతో అందాలరాసి అని భార్యని పూజించె టంతస్థితిలో ఉండే వెంకట్రావు భార్య మరణవార్త విని ఒక నిమిషం కొయ్యబారి పోయాడు. నేనూ, పిల్లలురాగానే గొల్లుమని ఏడ్చాడు నన్ను చూసి, పిల్లలు బిత్తరపోయి బిక్కముఖం వేశారు.

నెలరోజులు వెంకట్రావు అతని పిల్లలతో అక్కడే గడిపి, నాన్నను చూడాలని మావూరు వెళ్ళాను. నాన్న నన్నుచూసి ఎంతో ఆనందించాడు ఆరోగ్యంగా హాయిగా ఉన్నానని, మాచెల్లెలు సీత నెలగర్భంతో ఉందని ఆనందవార్త అందిచ్చాడు నాన్న నాకేదో హఠాత్తుగా మనస్సుకు తట్టింది. "సీతా! క్రిందటిసారి నీకు సాముద్రికం చెప్పా ఆడపిల్ల పుడుతుందని జ్ఞాపకముందా.?"

"జ్ఞాపకముంది" సిగ్గుపడింది సీత.

"నా సాముద్రికం నిజమైతే నే కోరినట్లు చేస్తావా?"

"చెప్పు" ఆశ్చర్యంతో నాకేసిచూచింది.

"పేరిందేవి అని పేరు పెట్టు" అన్నా.

"మీ అమ్మపేరు కదూ!" అంది సీత.

"అవును, మా అమ్మపేరు! నా జీవితంలో కనిపించిన నిజమైన మాతృమూర్తి పేరుకూడా."

ప్రక్కనే నిలుచుని వింటున్న నాన్న చకితులయ్యారు. తర్వాత ఏదో సర్దుకుని నెమ్మదించినట్లు కనిపించారు.

"పెట్టమ్మా! అలాగె పేరు పెట్టు!...కనకమ్మగారు ప్రసవించినప్పుడు నేను వాళ్ళింట్లోనే వున్నాను. పుట్టగానె వాళ్ళ ఆడపిల్లకు పేరిందేవి అని నేనే మొదట నామకరణం చేశాను. నా మాట త్రోసివెయ్యలేక వాళ్ళ అమ్మా అదే పేరు పెట్టారు కనకమ్మగారు నేను పెట్టిన పేరు సార్ధకమైంది పేరిందేవి ముమ్మూర్తులా మీ అమ్మలాగే కనిపించేది వేణూ!" నాన్న కంట తడి పెట్టారు.

సంధ్యారుణ సమయందాటి చీకట్లు అలముకున్నాయి పూరంతా. నాన్నను, సీతను వదిలి ఒంటరిగా ఒక నిమిషం గడపాలని డాబామీదకు పచారుకు వెళ్ళాను.

సీతకు చెప్పిన సాముద్రికం నిజమవుతుందనే దృఢవిశ్వాసం నాలో కలిగింది. ప్రబలమైన మమతలతో మరణించిన మా అమ్మ తరాలు గడిచినా నాకోసం తనువు దాలుస్తుందనే వెర్రి నమ్మకం కల్గింది. హృదయంలోని ఆవేదనతో వేడి కన్నీరు విడిచాను.

శిరస్సుమీద దూరంగా ఉన్న నిశ్శబ్ద నిశీథ ఆకాశంలోని చుక్కల గుంపులు గతించిన తరాల ప్రత్యక్ష చిహ్నాలుగా గోచరించాయి. ఒక వెలుగుచుక్క వేగంగా రాలింది. రాలుతూ జ్వాజ్వల్యమానంగా ఆ వెలుగు నా హృదయంలోకి ఒక ఆనంద రేఖలా ప్రవేశించింది.

ఏకాంతం

బయట నిప్పులు చెరిగే ఎండవేడి, ఒంట్లో బాగులేకుండడం, ఇంట్లో ఆడవాళ్లు పొరుగూరు బంధువుల యింటికి విందుకు వెళ్ళడం— మొదలైన పరిస్థితులు నన్ను యింట్లో బంధించాయి ఒంటరిగా. సంఘంలో నిత్యం మసిలే అలవాటున్న మనిషికి, స్నేహితులు లేనిదే క్షణం గడపలేని మనిషికి ఏకాంతంగా ఉండడం చాలాబాధే! విపరీతమైన చికాకు కలిగింది నాకు. ఆ ఒంటరితనం గడపడం చాలా దుస్సాధ్యమనిపించింది.

ఒక్కసారి ప్రక్కమీద పడుకుని ఏమీ తోచక లేచి తిరిగాను. తిరిగి విసిగెత్తి వెళ్ళికుర్చీలో జార్లగిలబడ్డాను.

"ఏయ్!" ఎవరో పిలిచారు రెపరెపశబ్దం చేసుకుంటూ.

ఎదురుగా టేబిలుమీద వార్తా పత్రిక గాలికి రెపరెపశబ్దం చేసుకుంటూ, వెయ్యినల్లకళ్ళు చిలిపిగా కదుపుతూ పిలుస్తోంది.

"కబుర్లుచెప్పవా" అడిగింది వార్తాపత్రిక.

నా చేతులు ఆనందంతో పత్రికచేతులతో కలిసేయి. పత్రికలోని నల్లటి అక్షరాలకళ్ళు నాకళ్ళలోకి తొంగిచూశాయి.

"ప్రపంచ" సమరం త్వరలోరాదు.

అమెరికానుంచి ఒక ప్రసిద్ధ నాట్యకత్తె వచ్చి బొంబాయిలో ప్రదర్శనలిచ్చింది.

ఒక రాజకీయవేత్త పరిస్థితులమీద కోపంతో రాజీనామా యిచ్చాడు పదవికి.

అత్యాచారాలు అరికట్టాలని ఒక ముసలివాడు సత్యాగ్రహం సలుపు తానని ప్రతినపట్టాడు.

కావాలి ఒక ఇరవైపిడేండ్ల అందమైన చదువుకున్న తెలుగు అమ్మాయికి ఉద్యోగంచేస్తూ హాయిగా బ్రతకగలిగే ముప్ఫయ్యేండ్ల వరుడు కావాలి. కులంతో నిమిత్తంలేదు.

ఒక మగవాడి శవం హుస్సేనుసాగరులో తేలింది.

హిహిహి! ఎల్లావున్నాయి నాకబుర్లు అడిగింది వార్తాపత్రిక.

వసపోసిన పిట్టలా అనవసరమైన తనగొడవలు భలవంతంగా చెప్పుకు పోయే స్నేహితునిలా విసుగు కలిగించాయి అవార్తలు వార్తలరూపాలు రోజురోజుకు వేరైనా అంతరార్థాలు ఒకటే. స్నేహానికి అవసరమై పర స్పరంగా అభిరుచి ఉన్న విషయ చర్చవదిలి, ఒక్క తనగొడవ, గోడు వినమని, బలవంతపెట్టే స్నేహితునితో ఎంతకాలం గడపగలం!'

'నీకో నమస్కారం! సెలవు' అన్నాను.

'నన్నర్థం చేసుకోలేని స్నేహితుడు నాకూ అనవసరం!' కోపంతో విసురుగా పోయింది. టేబిలుమీదకు వార్తాపత్రిక.

వీపుమీద చురుక్కుమని వేళాకోళంగా ఒక గిల్లుగిల్లేరు ఎవరో!

"ఏం కులాసాగా ఉన్నావా? నిన్నువెన్నంటి తిరుగుతున్నా ఎక్కడా గుర్తు పట్టినట్టు లేదు!"

నలుపు శరీరం మీద ఎరుపురంగు పూసుకుని, షోకుగానుంచిని, వయ్యారంగా తనతొండం త్రిప్పుతూ కుర్చీగుడ్డమీద నృత్యంచేస్తున్న నల్లి కనిపించింది.

'ఓహో! నువ్వా!' అన్నాను.

'గుర్తు పట్టావన్నమాట! జ్ఞాపకముందా?'

'జ్ఞాపకం కలిగించావు!'

'మరి ద్రాక్షపండ్లు, అపిలుపండ్లుతిని దిట్టంగా శరీరం పెంచుకుని, మత్తుగా మసిలే స్నేహితుణ్ణి గిల్లకపోతే పలుకుతాడూ? అందుకే గిల్లాను!' అంటూ పకపక నవ్వుతూ తొండం ముందుకు వెనుకకు ఊగిసలాడిస్తూ అన్నది నల్లి.

'చాలా హుషారుగా ఉన్నావే?'

'నీరక్తం చాలా తియ్యగా ఉందిలే! మత్తుకలిగి నృత్యంచేయ బుద్ధి పుడుతోంది.

'నెత్తిమీద మొట్టుతే అమత్తు పోతుందేమో! కదూ!'

'మొట్టుచూద్దాం?' గట్టిగానవ్వుతూ ఎగిరింది నల్లి! నా రెండు చేతులు నల్లి తలమీదకు ప్రాకాయి.

'పట్టుకో చూద్దాం!' అంటూ నల్లి లేడిలా పరుగెత్తింది.

'ఆగు' అరచాను.

'పట్టుకో!' అంటూ నల్లి పరుగెత్తి కుర్చీలోదూరి తొంగిచూస్తోంది హేళనగా నవ్వుతూ.

'మా బలేస్నేహితుడివి లే,' అన్నాను వ్యంగ్యంగా.

'టాటా'!' అంటూ తొందంతఊపింది నల్లి 'మళ్ళీ కలుసుకుంటాగా' అన్నట్టు.

ఎదురుగా టేబిలుమీద బంగారు రంగులో ఒక సిగరెట్టుకేసు తళతళా మెరుస్తోంది ప్రేయసి కన్నుల్లా! పెట్టెలో ఏదో చప్పుడవుతోంది. విప్పిచూశాను. లోపలబంధించానన్న కోపంతో, బద్ధకంగా పడుకున్న సిగరెట్లు. సిగరెట్టుకేసును చిలిపిగా తన్నుతోంది. కేసు విప్పగానే, లేచి కూర్చొని ముద్దుపెట్టుకోమన్నట్లు చేతిలోకి గెంతింది వయ్యారంగా.

నా పెదాలమధ్య బంధించాను సిగరెట్టును.

ఆ స్పర్శ సుఖంతో అగ్నిజ్వాల రేగింది.

సుడులుతిరిగిన పొగలా, రింగుల్లా గాలిలో తేలుతోంది. ఒక్కొక్క పొగరింగులో ఒక్కొక్క ప్రతిబింబం! ఎప్పుడో చూచిన ముఖాలూ మెదడులోపల దాక్కున్న ప్రతిబింబాలు!

ఒక పొగరింగు సొగసుగా గాలిలో నృత్యంచేసింది!

అదులోంచి ఒకముఖం నవ్వింది.

'నమస్కారమండి' నవ్వు వెలిగింది.

ఆ పొగరింగు పూర్తిగానిండే సుందరవదనం, పూర్ణమైన చంద్ర బింబంలా! హృదయాలు గాయాలు పరచకుండా జాగ్రత్త పడడానికి తళతళ మెరిసేకళ్ళు కప్పుతూన్న నల్ల కళ్ళద్దాలు, చంద్రబింబంలోని మచ్చల్లా! చంద్రబింబాన్ని అల్లుకున్న నల్ల మేఘాల్లా నొక్కునొక్కుల

నల్లనిజుట్టు!! ఆకాశరాజ్యంలో పరుగిడుతున్న చంద్రబింబంలా బస్సులో వేగమైన ప్రయాణం!! నాల్గుసంవత్సరాల క్రితం నాజుకుగా, ఒక్కగా, పొట్టిగాఉన్న ఆ అమ్మాయి దిన దిన ప్రవర్ధమానమైన చంద్రవంకలా సంపూర్ణంగా ఆనిండు యౌవన వదనం పొగ రింగులోంచి తొంగిచూచింది.

'నమస్కారమండీ!' మళ్ళీ నవ్వింది ఆమె.

అది ఒక్క నమస్కారబాణమే కాదనిపించింది!

నవ్వుకున్నా ఆనందంగా:

చెయ్యి చురుక్కున కాలింది.

పర స్త్రీమీద వ్యామోహం చూపించిన నామీద కోపగించి నాదగ్గర ఉన్న సిగరెటు అసూయలో దహించుకుపోయింది. అమాయకంగా దహించుకుపోయిన దాని ఉసురు నన్ను చురుక్కుమని కాల్చింది.

గబుక్కున కింద రాల్చాను ఆ సిగరెట్టు ముక్కను, గతించినప్రేమ ఉలికి జాలిగా మారింది ఆ ముక్కపైన.

అందని ప్రేమవల్ల అవ్యక్తమైన బాధ ఎంతో కలుగుతుంది.

ఆ సిగరెట్టు పొగరింగులు గాలిలో తేలుతూ దూరంగా దూరంగా నా కంటిముందే పయనించి మాయమైపోయాయి. నాకు ఎంతో బాధకలిగింది.

నా గుండెక్షణం ఆగి, మళ్ళీ ప్రసారం ప్రారంభించింది.

నా గుండె చప్పుడులాగే ఎదురుగా గడియారం టిక్కు టిక్కు మంటూ కొట్టుకుంటోంది.

'ఏమి! తోచటం లేదూ? అంటూ నా నెత్తిని దూసుకుంటూ చలాకీగా ఎగిరి కిటికిలో నుంచుంది పిచ్చుక ఒకటి.

'తోచటం లేదూ? పాటపాడనా?,' లాలించింది పిచ్చిక.
'ఊ' అన్నాను పాటైనా విందామని.

'చుప్ చిప్ చుప్ చిప్!' అంటూ గడియారం టిక్కు టక్కుల వంటి మద్దెల శబ్దానికి అనుగుణ్యంగా పాడుతూ నృత్యంచేసింది పిచిక.

'ఎలాగుంది?' అడిగింది పిచిక.
'బాగుంది!' అన్నాను భావంగా.

మళ్ళీ పాడనా! చిప్ చుప్, చిప్ చుప్!' గాలిలో తల్లక్రిందులుగా మొగ్గలేసింది. పిచిక, పాడుతూ!

'ఎందుకు నీ కింత శ్రమ?' అన్నా.

'నీ స్నేహం మరచిపోగలనా? నీయింట్లో నాగూడు కట్టుకోడానికి స్థలంయిచ్చి ఆదరించారు నాపిల్లలు ఆగూటిలో సుఖంగా ఉన్నారు! నీ ఆదరణ, ఋణం ఎలా తీర్చుకోగలను?' అంది అమాయకంగా పిచిక.

నీ పిల్లలు ఎదిగాక వాళ్ళచేతకూడా నృత్యప్రదర్శనం చేయించు నాయింట్లో!' అన్నా నవ్వుతూ.

'తప్పకుండా' అంటూ వాగ్దానంచేసి, అనందంగా పాడుతూ ఎగిరి పోయింది పిచిక.

అలమరు క్రిరున చప్పుడయింది. ఎమిటే! అలావున్నావు?' అంటూ సాగదీసుకుంటూ

తక్షణం చేతులు చాచుతూ ఎగిరి నామీద పడింది ఒక పుస్తకం.

'నేనున్నాగా నీ కాలక్షేపానికి! నిన్ను మరో లోకంలోకి తీసుకు వెడతా!! 'ఊ నన్ను పరీక్షించు,' ఆత్రుతతో అల్లల్లాడింది కదిలే పేజీల చేతులు త్రిప్పుతూ, ఆ పుస్తకం.

రెండు పేజీలు త్రిప్పాను మౌనంగా.

అనగనగా ఒక రాజు ఆ రాజుకు ఏడుగురు కొడుకులు. పాతకథే

ఒక అమ్మాయిని ఒక అబ్బాయి ప్రేమించేడు. ఆమె ప్రేమించ లేదు. భగ్నహృదయం!

ఆ రాజు ఇంద్రుడు, చంద్రుడు లాంటివాడు. ఆ దాసి నీచురాలు మూర్ఖురాలు! మునుపటి అభిప్రాయలే!

బూజుపట్టిన పాత కథలు, పరిపాటైపోయిన ప్రణయ కలాపాలు; విలువలేని బాహ్యమైన అభిప్రాయాలు, మారాలి! పుస్తకం విసిరేశాను, పుస్తకం గిలగిల తన్నుకుని ఒకమూలగా ఒరిగింది.

పాడైపోయిన రేడియో రోగిష్ఠిదైన విశ్వాసమైన కుక్కలా ఎదురుగా మూల్గుతూ నాకేసి చూస్తోంది 'నీ కేమీ సంతోషంకలిగించలేను ప్రస్తుతం!' అంటూ.

చికాకు పెరగింది.

మెదడులో ఏదో తుపానులాంటి సంచలనం కలిగింది. ఒక మెరుపు మెరిసింది ఎవరో వచ్చినట్లు.

'ఎవరు?'

'నీ స్నేహితుణ్ణి!'

'పేరు?'

'ఆలోచన! నేను నీ వెంటే ఉన్నా, నే నట్టే మనిషిలు తూండడం నీ కలవాటయి పోయింది!'

'నామీద అంత అభిమానమా?'

'ఓ!... సినీమాకి వెడదామా?'

'ఒంట్లో బాగ లేదు! రాలేను?'

'అయితే యిక్కడే చూపిస్తా సినిమా!'

'ఎల్లాగ?'

'ఒక్కసారి కళ్ళుమూసుకు తెరు!'

'ఊ'

శివాలయం—పూజారి మాష్టారు పాఠాలు చెబుతున్నారు—ఆఫీసరుగా అమ్మాయి పుస్తకాలతో వచ్చింది—నిమ్మతొనలు పంచిపెట్టింది కుర్రాళ్ళకు ఆ అమ్మాయి అందరూ మాష్టారికి తెలియకుండా తింటున్నారు...నాకు దొరకలేదు...ఉడుకుమోతులా అసూయతో అరిచాను 'నాకో' అని...మాష్టారు విన్నారు ..పేము బెత్తంతో వచ్చారు...అరిచినందుకు నన్ను, స్కూల్లో నిమ్మతొనలు తింటున్న పిల్లలనూ గట్టిగా కొట్టారు. దెబ్బలు తగలినా నిమ్మతొనలు దొరకలేదని విచారించాను... ఎక్కడుందో ఆ అమ్మాయి!

మానాన్న...పొట్టిగా లావుగా బుట్టతలతో, చిన్న బొజ్జతో నవ్వుతూ కనిపించాడు.

'చుట్టకాలుస్తావురా?' అడిగాడు.

ఒకటి వాసన చూశాను.

'ఈ దురలవాటు వాడికి కూడా నేర్పండి!' మా అమ్మ కోపంతో నవ్వింది.

'పోనీ వాడ బదులు నువ్వు కాల్చు' అంటూ నాన్న చుట్ట చేతికిచ్చాడు మా అమ్మకు.

'అబ్బ! మీకు అన్నీ యిటువంటి వేళాకోళాలే!' ఆమె సిగ్గుతో నవ్వింది.

అమ్మచేత చుట్టకాల్పించు నాన్న!' అన్నాను.

'ఓరి వెధవ!' అంది అమ్మ! నాన్న నవ్వు! తెగ నవ్వాడు నాన్న చనిపోయిన నాన్న ఎక్కడున్నాడో!!!

'ఏమండి! మీరు ఆ లుంగీకట్టుకుంటే వంటవానిలా ఉన్నారు!

'తమరు ఆ తెల్లచీర కట్టుకుంటే హాస్పిటలులో నర్సులా ఉన్నారు

'మీరు నాకు వంటచేసి పెట్టండి నేను మీకు వైద్యం చేస్తాను!'

'ఆ ఈకాలపు ఆడవాళ్ళు అంతా యింతేలే!!'

ఆమె కిల కిల నవ్వింది.

ఎవరు?

కాబోయే భార్య!

బాగుంది! ఎక్కడుందో!!

ఉష్! చికాకెత్తింది. సినిమా తొలగిపోయింది.

కాళ్ళగజ్జెలు ఘల్లున శబ్దం చేస్తూ నిలయితాండవంతో వూగిపోతూ, తన హస్తాలలోకి తీసుకుంది నన్ను ఒక మహాసాధ్వి! మళ్ళీ నృత్యం

చేసింది!! ఆ నృత్యంలో ఊగిసలాడిపోయాను!! అయినా ఆ నృత్యం లయ తాళాలలో సన్ననిమైకం. తూలించేమత్తు, తేలి పోయే హాయి, అనుభవించాను. ఎంతో ఆనందంగా ఉంది.

'నీ పేరు' ఆమెను అడిగాను.

'నిద్రా దేవత!'

'నువ్వంటే నాకెంతోయిష్టం! నిన్ను ఎప్పుడూ పూజిస్తాను నేను!'

'నీకు వరం యివ్వనా? నువ్వు నన్ను తల్చుకుంటే చాలు, ఆనందంగా నృత్యం చేస్తా నీ కోసం!' ఆమె గంభీరమైన పెద్ద వదనంలో నుంచి మందహాసం వెల్లగక్కింది. ఆ మందహాసం నన్ను సమ్మోహనం చేసినట్టు మైమర్పు కలిగించింది.

'ధన్ ధన్' తలుపు చప్పుడు.

'ఓరేయ్ సత్యం గుమ్మంలో అరుపు.

మసిపిలాంటి స్నేహితుడు, వచ్చాడు. బయటినుంచి పిలుస్తున్నాడు. ఏకాంతం నడలిపోయింది. మిత్రుని రాదకన్న ఏకాంతంలో స్నేహితులే మంచివాళ్ళనుకుంటూ, చిరాకుతో వెళ్ళి తలుపుతీశాను తప్పనిసరిగా.

రా య బా రి

వారానికి ఒక్క సారైనా యింటికి వచ్చి పిల్లల యోగక్షేమాలు చూసే సత్యనారాయణ నెలరోజులు గడిచినా యింటికి రాలేదు. జానకమ్మకు ఆదుర్దా కలగలేదు కాని చాలా బాధపడింది. చిన్న విషయంపై మాటపట్టింపులు పెట్టుకుని కోపంతో భర్త యింటికి రావడం మానేశాడని ఆమెకు తెలుసు.

ఎంతో అభిమానంతో నిత్యమూ పరిహాసాలాడే సత్యనారాయణ కోపం తెచ్చుకొని యింటికి రాకపోవడంవల్ల యిల్లంతా చిన్నబోయింది. పిల్లలు తండ్రిగురించి అస్తమానూ అడగసాగారు ఐదేండ్ల ఆఖరిపిల్ల విమలకు మూడురోజులనుంచి తీవ్రంగా జ్వరం కాస్తూంది. తండ్రి గురించి కలవరిస్తోంది.

అక్కడికి నాల్గు ఉత్తరాలుకూడా రాసింది జానకమ్మ, యింటికి రావలసింది పిల్లలు బెంగ పెట్టుకున్నారని కాని సత్యనారాయణకు జానకమ్మమీద కోపం తగ్గక యింటికి రాలేదు. ఆమె కాపురానికి వచ్చాక గడిచిన పది సంవత్సరాలలోనూ సత్యనారాయణకు యింత కోపం రావడం జానకమ్మ ఎప్పుడూ చూడలేదు. ఆ కోపం యిక ముందుకూడా యిలాగే ఉండి పోతుందేమో అని భయపడి దుఃఖం ఆగక ఏడ్చింది.

అప్పుడే ఆటలు ఆడుకుని యింటికి వచ్చిన కృష్ణుడు, తల్లి ఏడుస్తూ కొంగుతో కన్నీరు తుడుచుకోడం చూశాడు ఆమె కన్నీరు అతనిలో ప్రేమ సుహ్పాంగ చేసింది.

"అమ్మా! ఎందుకే ఏడుస్తున్నావు!" అంటూ కృష్ణుడు తల్లి ఒడిలో కూర్చుని అనునయించాడు.

తొమ్మిదేండ్ల కుర్రవాడు కృష్ణుడు తన దగ్గరకువచ్చి అనునయిస్తూంటే, ఎందుకో ఆమెకు దుఃఖం పొంగిపొరలింది. వెక్కి వెక్కి ఏడ్చింది. దుఃఖం దిగమింగుకుని మొండిగా సంచరించేవాళ్ళను ఎవరైనా ఓదారిస్తే సముద్రపు కెరటంలా ఒక్కసారి ఉబికి వస్తుంది. దుఃఖం.

జ్వరంతో మంచం మీద పడుకున్న విమల "అమ్మా! నాన్న ఎప్పుడు వస్తారే! మంచిబొమ్మలు తెస్తానన్నారే నాకు" అంటూ తల్లినడిగింది.

కృష్ణుడికి తండ్రి జ్ఞాపకం వచ్చాడు. "అమ్మా! నాన్న నెల్లాళ్ళనుంచి ఎందుకు రావటం లేదే యింటికి" అని అమాయకంగా ప్రశ్నించాడు.

ఏదో కారణం కొడుక్కి చెప్పవలసిన బాధ్యత జానకమ్మ మీద పడింది. అసలు సంగతి చెప్పదలచక పోయినా, దానికి సంబంధించిన మాటలు మాత్రం అప్రయత్నంగా ఆమె నోట వచ్చేశాయి సమాధానంగా.

"మీ నాన్నకు నామీద కోపం వచ్చిందిరా."

"ఎందుకే?"

ఈ మాటకు ఏం సమాధానం యివ్వాలో జానకమ్మకు తెలియలేదు. ఆపుకుందా మన్నా దుఃఖం ఆగక బలవంతాన పైకి వెల్లుబికింది. తల్లి ఏడుపుచూసి కృష్ణుని కడుపు తరుక్కుపోయింది.

"ఎందుకే అమ్మా అలా ఏడుస్తావు? నేను వెళ్ళి నాన్న గారిని తీసుకువస్తానే."

కొడుకు మాటలు విని ఒక్క సారి జానకమ్మ అతని ముఖంలోకి చూసింది. ఆమెకు మెదడులో ఏదో గబుక్కున ఆలోచన తట్టింది. కాని ఆమెకు భయం వేసింది. కొడుకు ఒక్కడూ ప్రయాణం చేసి తండ్రి దగ్గరకు వెళ్ళగలడా?

ఆయిన కొద్ది రోజులు ఓపిక పడితే సత్యనారాయణ తిరిగి రావచ్చనే ఆశతో, ఆ విషయం ప్రక్కకు నెట్టింది ఆమె.

మరో పదిహేనురోజులు గడచినా సత్యనారాయణ యింటికి రాలేదు. అతను యిల్లు విడిచి వెళ్ళినప్పుడు యిచ్చిన అరవై రూపాయలు ఖర్చయిపోయి అప్పుడే రెండు వారాలు గడిచాయి. పైగా అప్పులు పెరిగిపోయాయి ఆ వూరిలో.

సత్యనారాయణ పుట్టిపెరిగిన ఊరు అవడంవల్ల, ఆయనకున్న పరపతి యింతకాలం జానకమ్మ ఉపయోగించుకుని కృష్ణుడి చేత యింట్లోకి కావలసిన దినవెచ్చాలు అప్పుచేసి తెచ్చుకుంటోంది. పాలు, చాకలి, పెరుగు వాళ్ళు మామూలుగా వతనుగా పోస్తున్నా, నెలాఖరున డబ్బు ముట్టకపోవడంవల్ల రోజూ యింటికి వచ్చి అడిగి,కసురుకుని మరీ వెళ్ళిపోతున్నారు. బియ్యం యిచ్చే వీరన్న నాల్గోసారి రావడమైంది. "ఏమండీ! డబ్బు యివ్వరా? బాబుగారు ఎప్పుడువస్తారు!" అని సణిగాడు దిన దిన గండంగా బ్రతికే యింట్లో దాసీది నెలాఖరున రావలసిన నాల్గురూపాయలు ముట్టక పోయేటప్పటికి కటకటలాడి పోతుంది. జానకమ్మను బెదిరించిందికూడా,పని మానేస్తానని. కోమటి సత్తెయ్య పద్దుబుక్కు పుచ్చుకుని పదిసార్లు ప్రత్యక్షమయ్యాడు.

పొరుగింటి రహస్యాలు ఛేదించి తెలుసుకుంటే గాని ఊబుసుపోని అమ్మలక్కలు, సత్యనారాయణ నెలా పదిహేను రోజులు యింటికి రాక పోవడంవల్ల సంగతి ఏమిటని గుసగుస లాడుకున్నారు. కారణం ఏమీ కనిపించక, జానకమ్మను వదిలేసి ఉంటాడనీ, ఏ ముండలతో లేచిపోయా డనీ నోటికి వచ్చినరీతిగా అపవాదులు ప్రచారం చేశారు.

ఇవన్నీ జానకమ్మ చెవినిబడ్డాయి. ఆ మాటలు విని సహించలేక కుళ్ళి కుమిలి ఏడ్చింది. యింక ఏలాగైనా కృష్ణుడిని తండ్రిదగ్గరకు పంపి యింటికి రమ్మందామనుకుంది. దారి ఖర్చులకు ఏమిస్తుంది? చేతిలో ఒక్క పావలామాత్రం ఉంది. ప్రక్కయింటివారిని అప్పు అడుగుదా మంటే, తన భర్త విషయము మొట్టమొదట ప్రశ్నిస్తారు. ఆమెకు తల తీసినట్లవుతుంది. జానకమ్మకు ఏమీతోచక దిగులుగా ఒకమూల కూర్చుని ఏడుస్తోంది.

కృష్ణుడు తల్లి దిగాలు ముఖం, దుఃఖం చూసి ఆమె దగ్గరకు వచ్చాడు.

"ఎందుకే అలా వున్నావు అమ్మా! నేను వెళ్ళి నాన్న గారిని తీసుకు వస్తాను. డబ్బు యివ్వవే" అన్నాడు.

ఉబికివచ్చే దుఃఖాన్ని దిగమింగుకుంది జానకమ్మ.

"అయితే వెడతావా కృష్ణా?"

"వెడతానమ్మా."

"ఎలాగ వెళ్ళాలో తెలుసా!"

"బజారులో బస్సుందికదే! అది ఎక్కితే వెళ్ళిపోతాను."

ఇప్పటివరకు ఎన్నడూ కృష్ణుడు ఒంటరిగా ప్రయాణంచేసి ఎరగడు, అందులో ముప్పదిమైళ్ళ దూరంలో ఉన్న కోటిఫలి ఎలా వెళ్ళాలో ఏం తెలుస్తుందో! బజారులో బస్సుస్టాండు దగ్గర "కోటిఫలి" అని వ్రాసివున్న బస్సుచూసి, అది ఎక్కితే కోటిఫలి వెళ్ళిపోవచ్చని అతని ఉద్దేశ్యం. పైగా తండ్రి కోటిఫలి వెడుతూ ఆ బస్సు ఎక్కడం రెండు సార్లు చూశాడు కృష్ణుడు.

కొడుకు ఊహ గ్రహించి జానకమ్మ నవ్వింది. అతని ఊహాల లోతు కనుక్కుందామని మళ్ళీ ప్రశ్నించింది జానకమ్మ.

"మరి కోటిఫలి బస్సుఎక్కి వెడతావనుకో! తర్వాత నాన్న గారు ఎక్కడ ఉన్నారో ఎలా కనుక్కుంటావురా."

"ఏముంది! ఇన్స్పెక్టరు సత్యనారాయణగారు ఎక్కడున్నారని అడిగితే, ఎవరైనా చెబుతారమ్మా! నోట్లో నాలిక ఉంటే అన్నీ చేయవచ్చు"

కృష్ణుడి మాటల అమాయకత్వంలోని ధైర్యం జానకమ్మకు సేద కూర్చింది. కాని చేతిలో ఒక్క పావలామాత్రం ఉంది. బస్సుకైతే రూపాయిన్నర కావాలి పడవకైతే మూడణాలతో వెళ్ళవచ్చు. ప్రక్క యింటి అమ్మ లక్కలను అప్పు అడగడం యిష్టంలేక, కొడుకు చేతిలో పావలా పెట్టింది. జానకమ్మ.

"సాయంత్రం ఆరుగంటలకు కాలవ ఒడ్డుకు కోటిఫలి వెళ్ళే పడవ వస్తుంది. అది ఎక్కితే తెల్లవారేసరికి కోటిఫలి వెళ్ళవచ్చు. నాన్న గారిని కలుసుకొని యింటికి నేను రమ్మన్నానని చెప్పు." అంది జానకమ్మ కృష్ణుడిని ఒంటరిగా ప్రయాణం చేయిస్తున్నాననే దిగులుతో అది తప్ప, మరోమార్గం కనిపించలేదు ఆమెకు

"నీ కంత బెంగ ఎందుకే, నేను వెళ్ళివస్తాగా" కృష్ణుడిచ్చే ఆమాయక వాగ్దానం నవ్వుతూ అందుకుంది.

కంచంలో పెట్టిన అన్నం తిన్నాడు కృష్ణుడు, యింటిలో ఉన్న పాతనంచీలో రెండు లాగులు రెండుచొక్కాలువేసి కృష్ణుడి చేతికిచ్చింది జానకమ్మ.

నంచీ అందుకుని 'అవెళ్ళివస్తానే అమ్మా' అన్నాడు కృష్ణుడు.

"ఎక్కడికి అన్నయ్యా" అంది విమల వీధిలోంచి వస్తూ పిల్ల 'ఎక్కడికి అని వేసినప్రశ్న కృష్ణుడి ప్రయాణానికి అపశకునమేమో అని భయపడింది జానకమ్మ. కాని అమాయకపు చిన్ని ఆడపిల్ల నవ్వుతూ ఎదురుగా రావడం మంచిశకునం కావచ్చని తర్వాత ధైర్యం తెచ్చుకుంది ఆవిడ.

"నాన్న దగ్గరికి" అన్నాడు కృష్ణుడు చెల్లెలితో.

"అమ్మా! నేనూ వెడతానే" అంటూ మారాము చేసింది విమల.

"తప్పు! అన్నయ్యావెళ్ళి నాన్నను తీసుక వస్తాడు. అందాక మనం యిద్దరం ఇక్కడేవుందాం. మంచికథలు చెబుతాను." అంది జానకమ్మ.

'నువ్వు ఎప్పుడూ యింతే. ఎక్కడికీ పంపవు.' అంటూ మూతి ముడుచుకుని యింట్లోకి పోయింది విమల.

కృష్ణుడు నవ్వుతూ నుంచున్నాడు, తల్లి అనుజ్ఞకోసం,

'మరి నాన్నగారు కనిపించకపోతే, మళ్ళ యింటికి ఎలా రాగల వురా' అంటూ దిగులుగా మళ్ళీ అడిగింది జానకమ్మ, తాను యిచ్చిన పావలా ఒక్కపడవ ఖర్చుకు సరిపోతుంది.

'నువ్వేం భయపడకమ్మా! నేను వెళ్ళి ఎలాగో లాగ నాన్నగారిని తీసుకువస్తాగా.' అంటూ నవ్వుతూ గబగబ వీధిలోనికి అడుగులు వేశాడు. కృష్ణుడు కంటికి కనిపించేదాక జానకమ్మ కొడుకుకేసిచూస్తూ గుమ్మంలో నిలబడి పోయింది.

తల్లియిచ్చిన బట్టలసంచీ బుజాన తగిలించుకుని, కాలవరోడ్డు పట్టాడు కృష్ణుడు. అప్పుడప్పుడు కాలవకు నాన్నతో అమ్మతో స్నానాలకు వెళ్ళేవాడు. అందుచేత ఆ రోడ్డు పూర్తిగా జ్ఞాపకం.

మైలుదూరం నడిచి, కాలవస్నానాల రేవు దగ్గర చేరాడు కృష్ణుడు. అప్పుడే సూర్యుడు అస్తమిస్తున్నాడు. ఫర్లాంగు దూరంలో ప్రయాణీకులను కాలవ రెండవగట్టుకు చేరుస్తున్నాడొకడు దోనెలో. కాలవ రెండు వైపులాఉన్న ఈతచెట్లు రివ్వున వీచేగాలికి తలలాడిస్తున్నాయి.

ఎవరో ఒక అపరిచితుడు, ముసలాయన చుట్ట కాల్చుకుంటూ, ఆ దారిని పోతూంటే కృష్ణుడు పలకరించాడు.

'ఏమండి! కోటిఫలికి వెళ్ళే పడవలు యిక్కడికే వస్తాయాండి?'

'ఆఁ'

'ఎన్ని గంటలకు వస్తాయో మీకు తెలుసా.'

'ఒక అరగంటలో రావచ్చు'

అంటూ నోట్లోంచి ఆయన చుట్ట తీసి, తుపుక్కున ఉమ్మేసి, తిరిగి నోట్లో చుట్టపెట్టుకుంటూ పరకాయించి చూశాడు కృష్ణుణ్ణి.

'ఎవరబ్బాయివి బాబూ'

'సత్యనారాయణగారి అబ్బాయిని.'

'అలాగా!...అయితే మీ నాన్నగారిప్పుడు ఎక్కడుంటున్నారు.'

'కోటిఫలిలో ఉంటున్నారు' అన్నాడు ధీమాగా కృష్ణుడు. ఆ ముసలాయన మాటల్లోని అంతరార్థం తెలియకపోయినా.

'హిహిహి: అలాగా' అనుకుంటూ ఆ ముసలాయన వెళ్ళిపోయాడు.

కృష్ణుడు అదే పడవల రేవని నిశ్చయించుకున్నాడు. మరోక్షణం ప్రక్కకి చూడగానే ఆమడదూరంలో ఒక పడవ కనిపించిది. ముగ్గురు మనుష్యులు త్రాడుపడవకుకట్టి గట్టుమీద నడుస్తూలాగడం చూశాడు. నిండు కాలవ నీటిలో తెరచాప విప్పుకొని అందంగా మందయానం చేస్తూన్న ఆ పడవ ఒయ్యారా లొలికిస్తూ రెక్కలు విప్పుకు నడిచే హంసలా ఉంది. పడవ రేవుచేరింది. గట్టుమీదనుంచి పడవ లాగేవాళ్ళు తాడు చుట్టిదానిలో వల విసిరేరు.

లావుగా బొద్దుగా, నల్లగా గిరజాలు వేసుకొని చెవులకు వెండి కమ్మలు తగిలించుకుని పడవ తెడ్డుతో ఖయటనుంచున్న మనిషి కృష్ణుడిని పలకరించాడు.

'ఏప్పూ రెడతావయ్యా!'

'కోటిపలి!'

'ఎక్కు ఎక్కు' అంటూ పళుక్కుమని కర్ర విరిచినట్లు అని ఊరు కున్నాడు. ఆ పడవ ఆసామీ.

'టిక్కెట్టెంత?'

మూడు అణాలు.'

'ఎంతసేపట్లో బయలుదేరుతుంది.

'అదేపోతుంది ఎక్కవయ్యా' అంటూ కసిరాడు ఆ పడవపెద్ద.

కృష్ణుడు పడవ ఎక్కాడు. నిమ్మకాయలు నిలవఃకలిగే ఆ పడవ ఆసామీ పెద్ద మీసాలు, చింతనిప్పుల్లాంటి ఎర్రటి కళ్ళుచూసి, వీళ్ళు దొంగ లేమో అని లోపల భయపడ్డాడు కృష్ణుడు. పడవలోపలికి వెళ్ళగానే ఒక ముప్పయి ఏండ్ల వితంతువు, ఒక ఐదేళ్ళకుర్రాడు. శాలువా కప్పుకుని శ్రోత్రియంగా కనపడుతున్న ఒక మధ్య వయస్కుశాస్త్రిల్లుగారు కనిపించారు.

'పిన్నిగారూ యీ పడవ కోటిఫలి వెడుతుంది కదండి' అని వరుస కలిపి, చనువుచేసుకుంటూ ఆ వితంతువును పలకరించాడు కృష్ణుడు.

'వెడుతుంది బాబూ'

కృష్ణుడి మనస్సు స్థిమితపడింది.

'ఆ అబ్బాయి మీ కొడుకాండి'

'కరిచేస్తా నీకెందుకు నా గొడవ' అనుస్తూ ఆ కుర్రాడు గాండ్రించి కృష్ణుడి వైపు చురచురా చూశాడు.

యీ లోపుగా వితంతువు అడ్డుకుంది. 'వాడికి మతిలేదు నాయనా ఏమీ పలకరించకు.' అది వినగానే ఆ కుర్రాడు చర్రున లేచి 'నాకు మతి లేదూ' అంటూ ఆ వితంతువును కొట్టబోయాడు. ఎదురుగా ఉన్న శాస్త్రి గారు ఆ కుర్రాడిని పట్టుకుని బెదిరించి మూల కూర్చోబెట్టారు. ఒక నిట్టూర్పు విడిచి 'కర్మ' అంటూ చేతిలో రుద్రాక్షమాల త్రిప్పడం మొదలు పెట్టారు ఏదో జపిస్తూ.

కృష్ణుడు యింక వాళ్ళతో మాట్లాడలేదు. పడవ కదిలింది. పడవ నడుస్తూన్నంతసేపు అతనికి భయమే; మధ్యలో యీ పిచ్చికుర్రాడు లేచి పీక నొక్కుతాడేమోఅని. నల్లగా దొంగల్లా కనిపించే పడవవాళ్ళు తన నంచీ దొంగిలిస్తారేమో అని ఒళ్ళో దాన్ని గట్టిగా పట్టుకుని ముడుచుకు కూర్చున్నాడు.

పడవ నడుస్తోంది. చుట్టూ నిశీథం. పడవముందు కట్టిన హరికేన్ లాంతరు వెల్తురు మాత్రం కాలవనీటిలో పడి, బంగారురంగుతో పడవ రహదారి నీటిమీద మలిచినట్లయింది.

తన జీవితంలో మొట్టమొదటి ప్రయాణం అది కృష్ణుడికి. పడవకున్న అద్దాల కిటికీద్వారా బయటకి చూశాడు. ఆ నిశీథంలో చెట్లు గుబురు గుబురుగా కనిపించాయి. ఆకాశంలో చుక్కలు మిల మిలా

మెరుస్తున్నాయి చూస్తున్న కొలదీ, తను చూడవలసిన విశాలప్రపంచం యింకా ఎంతో వుందనిపించింది.

ఒక లాకు వద్ద పడవ ఆగింది. లాకు తలుపులు తెరుచుకున్నాయి. లాకులో పాతాళంలో ఉన్నట్లుంది. పడవ, పడవ ఆసాములు చుట్టపొగ గుప్పు గుప్పున వదులుతున్నారు. పాతాళంలో ఉన్నా పడవ క్రమక్రమంగా పైకి తేలడం మొదలెట్టింది. అది ఎంతో చిత్రంగా ఉంది కృష్ణుడికి. లాకు లోంచి బయటికి వచ్చాక ఆ పడవని ఆరాత్రికి అక్కడ కట్టేశాడు; దారిలో ముందు దోపిడి దొంగల గొడవ ఎక్కువగా ఉందని.

రాత్రి లాకులవద్ద ఆగిపోవడంవల్ల, తెల్లవారగానే కోటిఫలి చేర వలసిన పడవ, మధ్యాహ్నం పదకొండు గంటలకు చేరింది.

కృష్ణుడు పడవదిగి ఊళ్ళోకి నడిచాడు. ఎండ మిటమిటలాడు తూంది. దారిలో రైతు ఒకడు కర్రపుచ్చుకుని పోతూంటే "ఇనస్పెక్టరు సత్యనారాయణ గారెక్కడుంటారో తెలుసా" అని అడిగాడు. "ఏ ఇనస్పెక్టరయ్యా" అంటూ సాగిపోయాడు రైతు.

కృష్ణుడికి ఒక ఆలోచన తట్టింది. తండ్రి ఆఫీసు కనుక్కుంటే యింటికి ఎవరో ఒకరు అక్కడినుంచి దారి చూపిస్తారని ఆశ కలిగింది. రెండడుగులు వేయగానే పోస్టు బంట్రోతు ఎదురయ్యాడు. అతన్ని అడిగాడు ఇనస్పెక్టరుగారి ఆఫీసు ఎక్కడని.

"ఏ ఇనస్పెక్టరు, పోలీసా ? రెవిన్యూ ? కోపరేటివ్ ? ఎవరు?"

"సత్యనారాయణగారు"

పోస్టు బంట్రోతుకు అర్థమైంది. ఆఫీసుకు దారి చూపించాడు.

ఆఫీసు గుమ్మంలో చేరగానే, ఎదురు గదిలో, ముగ్గురు గుమాస్తాలు, కాగితాలు బరబరా, చెమట్లు కార్చుకుంటూ గీసేస్తున్నారు. వాళ్ళని అడిగాడు కృష్ణుడు "సత్యనారాయణగారున్నారా" అని.

ఎందుకు' అన్నాడొక ముసలిగుమాస్తా. కళ్ళజోడు జాగ్రత్తగా పైకి ఎత్తిచూస్తూ.

'మా నాన్నగారు ఆయన' అన్నాడు కృష్ణుడు. ఆ ముసలిగుమాస్తా ఒక్క గెంతువేసి లేచాడు.

"రండి రండి అబ్బాయిగారూ లోపలికి రండి." అంటూ ఆఫీసు గదలోనుంచి వరండాలోకి తీసుకు వెళ్ళాడు. అడుగులకు మడుగులొత్తుతూ ముందు నడిచే ఆ ముసలి గుమాస్తా వైనంచూస్తే, తనకు రాచమర్యాదలు జరుపుతున్నట్లనిపించింది. కృష్ణుడు పొంగిపోయాడు. తన తండ్రి చాలా గొప్ప ఉద్యోగి అని. వెనకవున్న గుమాస్తాలు 'ఇనస్పెక్టరుగారి అబ్బాయిటా' అంటూ నోరు ఆవలించారు.

ఆఫీసుగది దాటి లోపల వరండాలో కాలుపెడుతూ 'మీ అబ్బాయి గారొచ్చారండి' అన్నాడు ఆ ముసలి గుమాస్తా.

"రమ్మను లోపలికి" అన్నాడు సత్యనారాయణ విసుగా. గుమాస్తా అన్న ముక్కలు పూర్తిగా వినిపించుకోకుండానే.

వరండాలో అడుగుపెట్టగానే పదిమంది జనం గుండ్రంగా కూర్చుని, ఎదురుగా రూపాయలు ఖంగుమనిపిస్తూ, ఎర్రటి చింత నిప్పుల్లాంటి కళ్ళతో తీవ్రంగా ఒకరి నొకరు చూసుకుంటూ పేకముక్కలు సర్దుకుంటున్నారు. అసలు కృష్ణుడిని చూసే తీరిక లేనట్టున్నారు ఆ జనం.

'నాన్నా'నాన్నా 'అన్నాడు కృష్ణుడు భయంతో.

సత్యనారాయణ తల పైకెత్తిచూశాడు. మోకాలుదాకా చిన్న నల్లని నిక్కరు తొడుక్కుని, మాసిపోయిన తెల్లని చొక్కాతో, బుజానికి సంచీ తగిలించుకుని, చెల్లాచెదిరి రేగిరే ముంగురులతో, చెప్పులు లేని పాదాలతో, ఎండదెబ్బకు నీరసిల్లిన గొంతుకతో యెదురుగా నిలుచున్న కృష్ణుణ్ణి

చూసి ఆశ్చర్యపోయాడు సత్యనారాయణ. ముప్పైమైళ్ళ దూరంనుంచి యెలా వచ్చాడో, ఎందుకు వచ్చాడో, అర్థం కాలేదు ఆయనకు.

'ఏరా! యిదేనా రావడం! యింటిదగ్గర అంతా కులాసాగా వున్నారా' అన్నాడు సత్యనారాయణ కంగారుగా.

'అంతా బాగున్నారు నాన్నా' అంటూ నంచీ బుజాన్నించి తీసి, గబగబా వెళ్ళి తండ్రి ప్రక్కన కూర్చున్నాడు కృష్ణుడు. నెలా పదిహేను రోజుల తర్వాత కొడుకును చూసిన సత్యనారాయణకు పుత్రవాత్సల్యం ఉప్పొంగింది. ఐదు నిమిషాలలో పేకాట ముగించి లేచారు. ప్రక్కనున్న స్నేహిత బృందం 'యితను మీ అబ్బాయి ఏమిటోయి? ఏం చదువు తున్నావు? అబ్బో! ఇంతదూరం ఒంటరిగా ప్రయాణంచేసి వచ్చావన్న మాట' అంటూ ప్రశ్నల వర్షం కురిపించారు. 'మరి మావాడంటే ఏమను కున్నారు' అంటూ సత్యనారాయణ కొడుకు చదువు, తెలివితేటలు గురించి గర్వంగా సమాధానం యిచ్చేడు. కృష్ణుడు ఠీవిగా నవ్వేడు, తను గొప్ప వాడన్నట్లు అందరూ పొగడుతూంటే.

ఇంటికి తీసుకువెళ్ళేడు తండ్రి. చేతివేళ్ళు పట్టుకుని నడుస్తూ, 'నాన్నా యిది మీ ఆఫీసా' అని అడిగాడు కృష్ణుడు.

'అవును.'

'మరి! ఆఫీసులో పేకాడుతారా?'

'ఏడిశావు! ఆ గొడవ నీకెందుకు?'

'అది కాదు నాన్నా అందరూ మరి కాగితాలు వ్రాస్తారుకదూ!'

'అవును మనకు ముగ్గురు గుమాస్తాలున్నారుకదూ, అంతపనీ వాళ్ళే చేసేస్తారు.'

కృష్ణుడు ఇంక మాట్లాడలేదు ఆ విషయం గురించి. ఇంటికి వెళ్లాక స్నానంచేసి దుస్తులు మార్చుకున్నాడు. కృష్ణుడు ఎందుకు వచ్చాడో తెలుసుకునే ఆలోచనలో నిమగ్నుడైన సత్యనారాయణ తేరుకున్నాడు. కృష్ణుడు దుస్తులు మార్చుకురాగానే యిద్దరు హొటలువైపు నడిచారు.

తాటాకులతో కట్టిన ఆ హొటలు ముందుభాగం అందంగా మేజా బల్లలతో నిండివుంది. లోపల గదిలో మేజా బల్లమీద భోజనాలు వడ్డించారు. వడ్డించే మనిషి 'మీ అబ్బాయిగారాండి' అంటూ కృష్ణుడివైపు చూశాడు. అవునన్నట్లు నవ్వాడు సత్యనారాయణ. 'అలాగాండి' అంటూ అతను యింకా రెండుసార్లు అన్ని వంటకాలు ఎక్కువచేస్తూ అతి మర్యాదగా భోజనం పెట్టాడు.

'అమ్మ నిన్ను ఎందుకు పంపిందిరా' అన్నాడు సత్యనారాయణ భోజనాలయినాక, యింటికి వస్తూంటే.

'నీకోసం బెంగపెట్టుకుంది నాన్నా. అస్తమానూ ఒక మూల కూర్చుని యేడుస్తూంది.

కృష్ణుడి మాటలు వినేటప్పటికి కోపంతో కఠినమయిన అతని హృదయం కరిగింది.

'పైగా యింట్లో డబ్బులేదు. బియ్యం వీరన్న, పాలసూరమ్మ, దాసీది, కొట్టువాడు, అస్తమానూ బాకీలు యివ్వమని పీక్కుతింటున్నారు నాన్నా. యిన్నాళ్ళు నువ్వు యింటికి వస్తావేమో అని చూసింది. నువ్వు రాలేదు అందుచేత చేతిలో మిగిలిన పావలా యిచ్చి నన్ను యిలా పడవమీద పంపించింది.

'పాపం! ఏం యిబ్బంది పడ్డారో యిన్నాళ్ళ' అనుకున్నాడు సత్యనారాయణ. ఇంతకీ ఒక చిన్న విషయంపై తాను అన్యాయంగా జానకమ్మను బాధపెట్టానని నొచ్చుకున్నాడు......

ఆరోజు, ఆఫీసు పనిమీద తిరిగి తిరిగి రాత్రి యింటికివచ్చాడు సత్యనారాయణ, గుమ్మంలో నుంచుని ఎప్పుడూ నవ్వుతూ ఆహ్వానించే జానకమ్మ ఆవేళ మూతిముడుచుకుని కూర్చుంది. విస్తట్లో అన్నం పెట్టి అడిగింది.

'రెండెకరాల భూమి అమ్మేశారుట కదూ!'

'ఎవరు చెప్పారు!'

'ఎవరో చెప్పడమేమిటి ఊరంతా అనుకుంటూంటే.'

'ఈ ఆడముండలకు మరోపని లేదు.'

'అబద్ధాలాడ్డ మెందుకని?'

'ఎవరని?'

'మీరే...పిల్లలు రొుదుగుతున్నారు. బోలెడు ఖర్చు ముందువుంది. ఇలా భూములు అమ్ముకుంటూంటే సంసారం బాగుపడినట్లే'

'చాల్లే నువ్వు నాకేమీ సలహా లివ్వనక్కర్లేదు.'

'ఇల్లాగే అంటూండండి, చివరికి ఆస్తి అంతా తగులడ్డాక పిల్లలు ముష్టి రొుత్తుకునేదాకా తెలిసిరాదు.'

'చాల్లే! నోరుముయ్యి.'

'ఆ పేకాట మానకూడదూ, మీకో దండం పెడతాను' రుస రుసలాడింది జానకమ్మ.

సత్యనారాయణ కోపం ఆగలేదు. వెండి కంచంలోని అన్నం గిరవాటేసి, ఛెళ్ళున జానకమ్మ దవడమీద కొట్టాడు. జానకమ్మ గుడ్లనీళ్ళు కుక్కుకుంటూ ఏడ్చింది. జేబులో వున్న రూపాయినోట్లు ఆమెమీద విసిరేసి. తక్షణం వంచి, కోటు తొడుక్కుని సైకిలు తీసుకుని, అర్థరాత్రి కోటిపలి వచ్చేశాడు.

జరిగిన సంగతి కంటి ముందు తిరిగింది. తప్పెవరిది? సత్యనారాయణ ప్రశ్నించుకుని పశ్చాత్తాప పడ్డాడు. భూమి అమ్మినమాట వాస్తవమే. డబ్బు అరువుపెట్టి పేకాట ఆడాడు. ప్రతిసారి వోడిపోయాడు. మూడు వేలు బాకీపడ్డాడు. ఒకరోజు పేకాట ఆడుతూంటే స్నేహితులందరూ నానామాటలు అన్నారు. 'ఎంతకాలం యిలా అరువుమీద పేకాడతావు. ఆ డబ్బు రేపివ్వకపోతే మాట దక్కదని సత్యనారాయణకు వుక్రోషం, వుడుకుమోతుతనం వచ్చి, భూమి అమ్మేసి, బాకీలు తీర్చగా, మిగిలిన డబ్బు ఆరోజు రాత్రి జానకమ్మపై విసిరేశాడు.

తను భూమి అమ్మిన సంగతి జానకమ్మకు తెలియకూడదనుకున్నాడు. తెలిసినందుకు చాలాకోపం వచ్చింది. ఆమె రెట్టించి అడుగుతూంటే ఒళ్ళుమండింది. అందుచేత ఆమె చెంప ఛెడేలుమంది.

కొడుకు చదువుకోసం, ఉన్నవూరని, సంసారం అక్కడ వుంచేసి తను కోటిఫలిలో హొటల్లో తింటూ కాలం గడుపుతున్నాడు సత్యనారాయణ. జానకమ్మ వ్రాసిన ఉత్తరాలు కోపంకొద్దీ చదవనైనా లేదు. మళ్ళీ పేకాట ధోరణిలోపడి యింటి సంగతి తలపెట్టలేదు.

'నాన్నా! యింటికి రమ్మంది అమ్మ నిన్ను. చెల్లాయికి యీ మధ్య చాలా జ్వరం వచ్చింది, నీకోసం రోజూ పలవరిస్తోంది.'

కృష్ణుడి అమాయక ప్రాధేయత చూసి, ఆయన కళ్ళు చెమ్మగిల్లాయి. ఏడుస్తున్న జానకమ్మ యెదురుగా కనిపించినట్లయింది. తన పదేండ్ల సంసారంలో భార్యపై చేయిచేసుకోవడం అదే ప్రథమం, పాపం! ఎంత బాధపడిందో, అనుకున్నాడు.

'బాబయ్యా! ఒక్క కాసీ యిప్పించరూ. ఆకలి వేస్తోంది' అంటూ పదేళ్ళ కుర్రవాడు చిరిగిన లాగు చొక్కాతో నీరసంగా శవంలా నుంచున్నాడు వీధిలో. సత్యనారాయణ హృదయం కరిగి వాడిచేతిలో అణా వేశాడు.

'నాన్నా! ఆ కుర్రాడు అచ్చు నాలాగే వున్నాడు' అన్నాడు కృష్ణుడు.

సత్యనారాయణ మనస్సు చివుక్కుమంది. నిజం. ఆస్తివున్నా, తన పేకాట గొడవలలో సంసారం సంగతే మరిచిపోయేవాడుతను. పిల్లలకు కావలసినవన్నీ జానకమ్మ చూసుకునేది. ఉన్న ఆరెకరాల ఆస్తి అంతా పేకాటల్లో తగులబెడితే తన కొడుకు తన అనంతరం యీ మస్థితి కుర్రాడిలా మారవచ్చు. ఈ ఆలోచన, కృష్ణుడి మాటలు, అతన్ని కలవరపెట్టాయి. సత్యనారాయణ భయంతో వణికి పోయాడు.

'లేదు! నువ్వు అలా లేవు కృష్ణా! అలా యెప్పటికీ వుండవు!' అంటూ ఉద్వేగంతో సత్యనారాయణ కృష్ణుడిని కౌగిలించుకున్నాడు. ఆ ఉద్రేకంతో అతని కంటినుంచి బాష్పాలు రాలాయి.

'అదేమిటి నాన్నా ఏడుస్తావెందుకూ!'

'ఏంలేదు అమ్మదగ్గరకు వెడదాంలే' అంటూ బట్టలు సర్దుకుని, కొడుకుని వెంటబెట్టుకుని, జట్కాలో గబగబా బస్సుస్టాండు ధగ్గరికి

వెళ్ళాడు సత్యనారాయణ. కాని అప్పుడే ఆఖరిబస్సు వెళ్ళిపోయిందని తెలిసింది.

కాని సత్యనారాయణకు ఎలాగైనా ఆరాత్రి యింటికి వెళ్ళిపోవా లనిపించింది. ఆఫీసుకు వెళ్ళి సైకిలు తీశాడు. కృష్ణుని ముందుకూర్చో బెట్టు కుని, గబగబా కాలువగట్టున శరవేగంతో సైకిలు తొక్కడం మొదలు పెట్టాడు. కృష్ణుడు ఏవేవో అడుగుతూంటే, అతను ఊకొట్టడమే కాని; దృష్టి అంతా జానకమ్మ పైనేవుంది.

రాత్రి పదిగంటలకు యిద్దరూ యిల్లు చేరారు. వీధిలోంచి కృష్ణుడు సైకిలుగంట గణగణ గట్టిగా మోగించాడు. జానకమ్మ తలుపు తెరిచింది. రాత్రిళ్ళు సత్యనారాయణ వస్తే అలా గంట మ్రోగించడం అలవాటు. సత్యనారాయణ నవ్వుతూ యింట్లో అడుగుపెట్టాడు.

'అమ్మా! నాన్నను తీసుకువచ్చా చూశావా!' అంటూ తన ప్రతాపం వెలిబుచ్చాడు కృష్ణుడు. జానకమ్మ ఆనందంతో ఉప్పొంగిపోయింది. భర్తకు కాళ్ళు కడుక్కుందుకు, స్నానానికి నీళ్ళు యిచ్చింది. కొడుకూ తండ్రీ అన్నానికి సిద్ధమయ్యారు.

'ఏమండీ! ఇంకా నామీద కోపం తగ్గలేదా!' అంది జానకమ్మ నవ్వుతూ.

'అమ్మా! నాన్నకూడా ఆ ఊళ్ళో ఏడ్చాడే! నాన్నకు యిప్పుడు కోపంలేదు' అన్నాడు కృష్ణుడు.

'ఏడిశావు వెధవ' అన్నాడు సత్యనారాయణ నవ్వుతూ.

'ఏం! ఉన్నరహస్యం చెప్పినందుకు వుడుకుమోత్తనమా!' చిలిపిగా నవ్వింది జానకమ్మ.

'నీ రహస్యాలూ చెప్పాడులే నాకు' పరిహసించాడు సత్యనారాయణ.

'అబ్బ! మీరు యిన్నాళ్ళు రాకపోతే రోజులు యుగాలుగా గడిచాయండి' అంటూ జానకమ్మ ఒళ్ళు విరుచుకుని ఆవలించి, నవ్వింది.

తెల్లని చీర కట్టుకుని, చీరకు మించిన తెల్లని మల్లిపూలు తల్లో ముడిచి, మల్లిపూలకు మించిన తెల్లని నవ్వుల వెల్లులు జానకమ్మ పెదిమలమీద కురిపించగానే "ఊహు" అంటూ సత్యనారాయణ ఆమె బుగ్గమీద చిటికి వేశాడు. కృష్ణుడు ఫక్కున నవ్వాడు.

'ఏమిటిరా ఆ వెకిలినవ్వు' అని కేక లేసింది జానకమ్మ.

"ఎందుకే వాడిమీద కోపపడతావు. వాడు నీ రాయబారి కదూ!' అన్నాడు సత్యనారాయణ పరిహసిస్తూ.

పోతుకూచి రచనలు

1. ఇదీతంతు (వ్యంగ్యహాస్య నాటిక)
   వాణీ గ్రంథమాల, సికింద్రాబాదు.
2. ఏడుసున్నలు (నాటిక) (జీవనరంగం)
   దేశోద్ధారక గ్రంథమాల, హైద్రాబాదు.
3. సాంబశివరావు కథలు
   ఆదర్శ గ్రంథ మండలి, విజయవాడ.
4. ఉదయ కిరణాలు (నవల)
   విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్‌హౌస్, విజయవాడ.
5. ప్రతిధ్వనులు (నాటికలు)
   నవ్యసాహితీ సమితి, హైద్రాబాదు.

త్వరలో వెలువడునవి:

1. ఏడురోజుల మజిలీ.
   (నవల)
2. అన్వేషణ.
   (నవల)
3. దొంగ - దొర.
   (ఏకాంకికలు)

జననం: 1929.

చదువు: బి. ఏ., ఎమ్. ఎల్. బి.

సాహిత్యంలోని కథ, నాటిక, నవల ప్రక్రియాలలో ఎక్కువ ఆసక్తి. వీరి 'ఆదర్శయ కిరణాలు' నవలకు ఆంధ్ర పత్రిక నవలా రచన పోటీలో 1955 సంవత్సరంలో ప్రథమ బహుమతి లభించింది. వీరి 'దొంగ' నాటిక ఆంధ్రలో వివిధ ప్రాంతాలలో ప్రదర్శింపబడి రచనకు, ప్రదర్శనకు బహుమతులు పొందింది. వీరి కథలనేకం వివిధ పత్రికల ద్వారా పాఠకులకు సుపరిచితం. వీరి రచనల సంపుటాలు త్వరలో వెలువడ [illegible] వడు తున్నాయి.

సంస్థల ద్వారా నిర్మాణాత్మక కార్యకలాపం వీరికి సరదా. [illegible] (గోంగాయి) సభ్యులు — సవ్యసాచి సమితి (హైదరాబాదు) [illegible] — ప్రస్తుత కార్యదర్శి. ఆంధ్ర రచయితల సంఘం [illegible] — తెలంగాణ సారస్వత పరిషత్తుకు సహాయ కార్యదర్శి. నానా అనేక సాంస్కృతిక నాటక సంస్థలలో ఉత్సాహంగా పనిచేస్తున్నారు.

ప్రత్యేక అభిరుచులు: సాముద్రికం, నాటక రంగం, చిత్ర లేఖనం.